

VEJLEDER: ROLF LYNEBORG LUND

ANSLAG: 179.758

Birthe Kamstrup

10. SEMESTER SOCIOLOGI

2019

UNGES VALG AF UNGDOMS UDDANNELSE

- ET KVANTITATIVT STUDIE AF MEKANISMER DER PÅVIRKER
UNGES UDDANNELSESVALG

Forord

I forbindelse med udarbejdelsen af dette speciale, skal der først og fremmest lyde en stor tak til min vejleder Rolf Lyneborg Lund, for inspirerende og ærlig vejledning gennem hele forløbet. Det er altid en fornøjelse at komme forbi dit kontor.

Der skal naturligvis også lyde stor tak til CompanYoung, for at facilitere og finansiere dataindsamlingen gennem panelet GenerationLab og anden annoncering. CompanYoung skal have tak for, at sikre god fleksibilitet i forhold til mine arbejdstimer hos dem, hvor de har udvist stor forståelse for høj prioritering af specialeudarbejdelsen. En stor tak skal også lyde til UU-vejledere og skolelærere som har lagt engagement i at gennemføre dataindsamlings-sessioner med folkeskoleklasser. Uden disse bidragsydere havde jeg ikke haft samme forudsætninger for, at skabe mit eget datagrundlag som er lavet til formålet.

Slutteligt vil jeg gerne takke mine korrekturlæsere for hjælpen og sparringen som har gjort, at strukturen og argumentationen blev mere læsevenlig.

Birthe Kamstrup, Juni, 2019

Abstract

Denmark is facing a major challenge, as there is a shortage of skilled labor - a problem, which only seems to become more intensified in the future. With a limited / decreasing youth generation and an increasing tendency to choose upper secondary education, forecasts predict that in 2025, we will be missing 70,000 skilled workers. Thus, there is great political interest in getting more young people to choose vocational training programs. Therefore, measures have been formulated with the aim of getting 25% of the youth to choose a vocational education as a direct extension of secondary school in 2020.

The purpose of this thesis is to create an understanding of what underlies the young people's choice of youth education. Based on analytical sociology, a mechanism-oriented approach to the field is used. Existing research has concluded that the young person's cultural capital has a great influence on the choice of youth education. Thus, parts of Pierre Bourdieu's conceptual apparatus are used as framework for interpretation and understanding, in which cultural capital, habitus and symbolic violence are particularly considered. The aim is to expand the understanding by examining the generative mechanisms that may be present, inter alia, in the connection between cultural capital and educational choices, as well as supplement with alternative explanations and mechanisms. In this context, the focus is on how young people's educational preferences, knowledge and ideas are created and how these play a role in the choice of youth education.

The methodological approach is predominantly quantitative and depends mainly on multiple regression analyzes based on a cross-sectional study, in which a survey was sent to the target group. The data material thus consists of answers from 462 young people from secondary school, or youth educations. The quantitative data is supplemented by qualitative rationalization, which young people described in connection with their answers to the questionnaire. This supplement gives a greater insight into the reasons behind the young people's choice of education.

The result of the study shows that young people generally have a greater preference for values that are directed at the content of the education and the opportunities that the education brings, rather than on the recognition and prestige said education brings. Furthermore, there is a clear tendency for young people to have significantly greater

knowledge of upper secondary education than for vocational education, where knowledge requires more information search. This may be the result of the fact that upper secondary education is often regarded as a natural extension of the elementary school, where vocational training differs significantly from the structure young people are accustomed to. The knowledge turns out to be of crucial importance in relation to both the young people's ideas about, and the choice of, youth education. In addition, it is seen that the young person's cultural capital indicates that they manifest themselves in their educational ambitions, which, moreover, are important for both the knowledge of the educational opportunities and for the choice of education. The cultural capital also seems to have a spill-over effect on the young person's assessment of his/her own professional level. This particular professionalism is found to have significant importance when it comes to the formation of educational ambitions, preferences and educational choices.

In addition, it turns out that the notions of vocational education and training differ in particular from upper secondary education when seen at the academic level, where this is considered to be considerably lower. In addition, upper secondary education is considered to provide greater opportunities for further education and is generally attributed to more recognition and prestige than vocational training. Vocational training, on the other hand, is more closely linked to reality and targeted future jobs. However, there is no connection with most preferences and beliefs when the young person has to make the choice. The only mechanisms that prove to be significant here are a negative correlation with the preference for high professional level and the choice of vocational education, supplemented with a positive correlation with the fact that vocational education is associated with a high academic level. For upper secondary education, it turns out that the fact that young person considers the education as targeted for future dreams, is a relevant mechanism.

There is no correlation between the young people's preference for, or ideas of, recognition. This may indicate that the education hierarchy at this point in time is generally accepted and a condition that young people adhere to, without having it influence their choice of education. Upper secondary education is seen as superior to vocational education. The aforementioned is a perception that is largely shared by both those who choose upper secondary education and those who choose vocational education. The young people who choose vocational education programs thus compromise to a greater extent with their preferences than young people who choose upper secondary education.

Indholdsfortegnelse

FORORD	2
ABSTRACT	3
1. INDLEDNING	7
1.1 VIDENSSAMFUNDET	8
1.2 DET DANSKE UDDANNELSESSYSTEM	9
1.3 UDDANNELSESPRES	11
1.4 KONSTRUKTION AF KARRIEREMÆSSIG BIOGRAFI	11
1.5 KENDSKABET TIL UNGDOMSUDDANNELSER	13
1.6 ITALESÆTTELSEN AF UNGDOMSUDDANNELSER	13
1.7 PRESTIGE	16
1.8 PROBLEMFOMULERING	17
1.9 BEGREBSAFKLARING	17
1.9.1 VÆRDIER	17
1.9.2 UNGDOMSUDDANNELSER	19
2. VIDENSKABSTEORETISK UDGANGSPUNKT	20
3. TEORETISK BAGGRUND	23
3.1 KLASSE	24
3.2 HABITUS	25
3.3 KAPITALFORMER	25
3.4 SYMBOLSK VOLD	27
4. DESIGN & METODE	27
4.1 SURVEY	28
4.2 MÅLGRUPPE	31
4.3 INDSAMLINGSMETODE	31
4.4 SAMPLESTØRRELSE OG BORTFALDSANALYSE	32
5. OPERATIONALISERING	33
5.1 KULTUREL KAPITAL	33
5.1.1 FORÆLDRES UDDANNELSESNIVEAU	34
5.1.2 FORVENTET UDDANNELSESNIVEAU	35
5.1.3 STILLINGSBETEGNELSER	35
5.2 EKSPLORATIV FAKTORANALYSE	36

5.2.1 PRÆFERENCER	36
5.2.2 FORESTILLINGER	38
6. ANALYSESTRATEGI	40
6.1 MULTIPLE REGRESSIONSMODELLER	41
6.2 KVALITATIVE UDSAGN	43
7. DESKRIPTIV STATISTIK	44
7.1 FORÆLDRES UDDANNELSESLEVEL	45
7.2 AFKLARETHED I FORHOLD TIL FREMTIDIG KARRIERE	46
7.3 AT VÆLGE UNGDOMSUDDANNELSE	47
8. ANALYSE	48
8.1 PRÆFERENCER I UDDANNELSESVALGET	48
8.1.1 UDDANNELSESRETTEDE VÆRDIER	49
8.1.2 VÆRDIER RETTET MOD NORM OG ANERKENDELSE	55
8.2 KENDSKAB TIL UDDANNELSESRETNINGERNE	59
8.2.1 KENDSKAB TIL GYMNASIALE UDDANNELSER	60
8.2.2 KENDSKAB TIL ERHVERVSUDDANNELSER	62
8.3 FORESTILLINGER	67
8.3.1 FORESTILLINGER OM GYMNASIALE UDDANNELSER	72
8.3.2 FORESTILLINGER OM ERHVERVSUDDANNELSER	74
8.4 VALG AF UNGDOMSUDDANNELSE	77
8.4.1 VALG AF GYMNASIAL UDDANNELSE	77
8.4.2 VALG AF ERHVERVSUDDANNELSE	81
8.4.3 KOMPROMIS	85
9. KONKLUSION OG DISKUSSION	89
10. LITTERATURLISTE	94
BILAG 1: SPØRGESKEMA	100
BILAG 2: VARIABELOVERSIGT	101
BILAG 3: FAGLIGT NIVEAU	103
BILAG 4: UDDANNELSESAMBITIONER	104

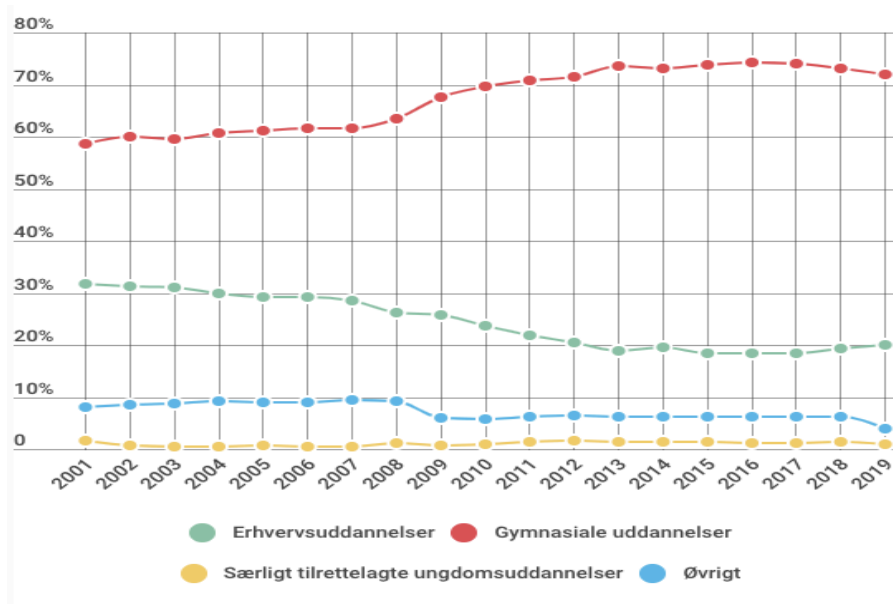
1. Indledning

Danmark står i øjeblikket overfor, hvad der betragtes som en stor udfordring. For få unge vælger en erhvervsuddannelse og prognoser indikerer, at vi allerede i 2025 kommer til at mangle 70.000 faglærte (Hansen 2017). I 2012 foretog ugebrevet A4 en større undersøgelse, hvor 99 jobtyper blev rangeret ud fra hvor meget prestige befolkningen tilskrev dem. Der tegnede sig her et klart billede af, at de faglærte jobs rykkede længere ned på rangstigen end tilfældet var i en lignende undersøgelse i 2006. Dette fænomen vakte stor bekymring hos erhvervsuddannelserne, der havde problemer med et lavt optag og højt frafald. Erhvervsuddannelseschef i Dansk Industri, Lone Folmer Berthelsen udtalte således i 2012:

"Hvis ikke billedet ændrer sig, får vi simpelthen et samfundsmæssigt problem. Vi har brug for flere kvalificerede faglærte, hvis Danmark skal begå sig i den internationale konkurrence" (Overgaard 2012).

I nedenstående graf ses det at andelen af unge der vælger gymnasiale uddannelser i mange år har været støt stigende, og på nuværende tidspunkt overstiger 70%. Samtidigt ses den omvendte tendens for erhvervsuddannelser, hvor andelen som søger ind på disse i mange år har været faldende og har i en årrække ligget på under 20%.

Udvikling i tilmelding til ungdomsuddannelser fra elever i 9. og 10.klasse

Kilde: Undervisningsministeriet 2019

Denne problematik har i høj grad vakt politisk interesse, hvorfor der i øjeblikket indføres mange tiltag, som har til formål at tiltrække flere unge til de erhvervsrettede uddannelser for at imødegå arbejdsmarkedets behov. Målet med erhvervsuddannelsesreformen er således, at 25% af en ungdomsårgang skal vælge en erhvervsuddannelse i direkte forlængelse af 9.- eller 10. klasse i 2020 (Danske regioner 2017:22).

Den seneste succeshistorie pointerer, at udviklingen endelig er vendt, da procentdelen som søgte ind på en erhvervsuddannelse i 2018 steg med 0,9 procentpoint og igen i 2019 steg med 0,7 procentpoint (Undervisningsministeriet 2009:3) Denne stigning er dog ifølge seniorforsker Peter Koudahl langt fra nok, idet han betragter den som stort set ubetydelig (Ritzau 2018). Han anser endvidere regeringens 2020-målsætning om at 25% af eleverne skal vælge en erhvervsuddannelse som urealistisk (Rickers & Lessel 2019). Danske regioner påpeger også en væsentlig pointe i, at Danmark i de kommende år vil opleve en væsentligt mindre ungdomsgeneration end hidtil. Således vil der i 2030 være 10% færre unge i alderen 16-19 år end tilfældet er i dag - hvilket svarer til 25.000 elever (Danske regioner 2017:4). Den mindre stigning i optaget på erhvervsskolerne vil således hurtigt blive fortæret af de mindre årgange, da antallet af elever på erhvervsskolerne dermed ikke nødvendigvis er stigende.

At imødegå arbejdsmarkedets behov ved at få flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse må formodes at være en langstrakt proces. I arbejdet med at få en mere hensigtsmæssig fordeling mellem uddannelsesretningerne mener jeg, at det er essentielt at forstå unges forudsætninger i arbejdet med at vælge ungdomsuddannelse. Sigtet med dette speciale er således at forstå, hvordan unge træffer deres første uddannelsesvalg, og hvilke forestillinger de unge har om henholdsvis gymnasiale- og erhvervsuddannelser.

1.1 Videnssamfundet

Nutidens danske samfund kan i udstrakt grad karakteriseres som et videnssamfund, hvor viden betragtes som samfundets råstof, der er nødvendigt for at opretholde konkurrenceevnen og den økonomiske vækst. Der er således fokus på, at Danmark har behov for en højtuddannet arbejdsstyrke for at kunne klare sig (Thomsen 2014:316). Denne udvikling har især taget fart siden slutningen af 1950'erne, hvor Danmark oplevede en højkonjunktur, mens erhvervsstrukturerne ændrede sig i retningen væk fra landbrug, fiskeri

og industri og rettede sig mod en langt mere dominerende servicesektor. Denne omstrukturering satte naturligt nye krav til uddannelse for at få kvalificeret arbejdskraft, hvorfor de videregående uddannelser vakte stor interesse. Det ses således også, at befolkningens uddannelsesniveau er øget kraftigt i årrækken efter 50'erne. Udviklingen på uddannelsesområdet kan ligefrem betragtes som en uddannelseseksplosion (Thomsen 2014:317+323). Denne uddannelseseksplosion har medført, at samfundet igen siden 1990'erne har skiftet karakter fra at kunne karakteriseres som et servicesamfund til en vidensøkonomi, der i høj grad er karakteriseret af en højtuddannet arbejdsstyrke, hvor viden betragtes som en væsentlig ressource (Juul 2013:9).

1.2 Det danske uddannelsessystem

Det danske uddannelsessystem beror på princippet om det frie valg. Det betyder, at alle unge principielt har lige adgang til uddannelse. Derudover er den danske model i sammenligning med den internationale norm unik i den forstand, at uddannelserne er statsstøttede. Det betyder, at den studerende ikke betaler for skolegangen men ligefrem modtager økonomisk støtte undervejs. Dette privilegium kan forestilles at udligne, om ikke andet så noget af den økonomiske ulighed, som kan forekomme. Dermed kan siges, at det danske uddannelsessystem gør, at ulighed i højere grad baserer sig på kulturelle forhold end på økonomiske forhold (Jæger 2009:1945). Af denne grund diskuteres i vidt omfang af forskere, hvorvidt der er tale om egentlig lige adgang til uddannelser eller ej. Disse diskussioner finder ofte inspiration i blandt andet Pierre Bourdieus forståelse, og påpeger ofte den ulighed, som vil være tilstede i uddannelsessystemet på grund af de dispositioner den unge er underlagt - grundet de socioøkonomiske forhold i opvæksten. Mange forskere beskæftiger sig således med uligheden i chancerne for at unge tager forskellige uddannelsesniveauer ud fra deres sociale baggrund (Thomsen 2014:326). Socialforskningsinstituttet (SFI) har for nyligt foretaget en forløbsanalyse i årgang 95 som viser, at unges baggrund har væsentlig indflydelse på deres valg af uddannelse. Det er her interessant at bemærke, at unge hvis forældre har kort- eller ingen uddannelse skal have væsentligt højere karakterer end unge fra akademikerhjem, for at have lige så stor sandsynlighed for at tage på gymnasiet (Underbjerg 2016). En forklaring herpå kan tænkes at være den habitus og livsstil, som den unge har tilegnet sig i opvæksten. Yderligere kan der være tale om forskelle i forældrenes kendskab til og opfattelser af uddannelserne, som smitter af på den unge. I denne sammenhæng er det

interessant, at Center for ungdomsforskning (CeFU) gennem en omfattende undersøgelse af netop unges uddannelsesvalg, oplever at eleverne giver udtryk for, at forældrene er den instans som, ud over den unge selv, har størst indflydelse på valget (Juul 2018:33).

Der argumenteres således af flere uddannelsessociologer for, at der i uddannelsessystemet er indbyggede fordele for de unge som kommer fra de højere socialklasser. Pierre Bourdieu argumenterer blandt andet for, at den indbyggede ulighed i uddannelsessystemet skyldes, at der i skolerne tales i sproglige koder, som er mere vante for elever med højere kulturel kapital, hvorfor disse kan blive tilgodeset i uddannelsessystemet, da deres opførsel er legitimeret i uddannelsessystemet meningsunivers. Videre argumenteres for, at der kan være tendens til, at lærere ubevidst tilskriver forskellige forventninger til forskellige typer af elever ud fra deres socioøkonomiske baggrund, som kan have indvirkning på elevens udvikling i folkeskolen (Bourdieu 1984:2).

En anden velkendt tilgang til feltet belyser den effekt elevsammensætningen i klassen har, samt hvordan unges venners socioøkonomiske status også kan have indflydelse på præstationen i skolesystemet (Thomsen 2014:331). Det viser sig således, at elevernes sociale baggrunde og interaktionerne mellem ovenstående faktorer i udstrakt grad har betydning for færdien gennem uddannelsessystemet (Thomsen 2014:332).

Ud fra ovenstående diskussion er det interessant, at børn i det moderne danske samfund i stigende grad socialiseres i institutionerne mens socialiseringen i hjemmet bliver mindre dominerende. Hermed kan man forestille sig, at påvirkningen fra den kulturelle kapital i hjemmet reduceres, mens socialiseringen i institutioner får større betydning (Olesen 2011:200). Gennem denne proces kan der således argumenteres for, at børn i stigende grad har lige forudsætninger, både når de indtræder i - og forløbet gennem folkeskolen. Denne pointe er ikke et forsøg på at negligere de indbyggede uligheder, som uundgåeligt ligger indlejret i systemet på den måde, blandt andet, Bourdieu påpeger (Jæger 2009:1946). Derimod vækker udviklingen en interesse og en tese om, at der ligger mere i den unges valg af uddannelse, end blot hvad den enkelte er disponeret for grundet opvæksten. Denne tese bakkes endvidere op af SFI's tidligere omtalte undersøgelse, som konkluderer, at mobiliteten i uddannelsessystemet til stadighed er stigende, idet flere unge fra uuddannede hjem tager

videregående uddannelser (Underbjerg: 2016). Dermed må den unges uddannelsesvalg bero på mere end blot dennes socioøkonomiske baggrund.

1.3 Uddannelsespres

At uddannelsessystemet ophøjer det frie valg formodes at lægge et pres på den unge, da denne er ansvarliggjort for egen succes eller fiasko i den videre livsførelse. Det er således ikke muligt at fraskrive sig ansvaret og placere skylden på systemet. Derfor må unge i videnssamfundet lære at navigere i de muligheder og risici, som eksisterer omkring dem ganske tidligt. Dette pres forstærkes yderligere af, at regeringen opfordrer unge til, så vidt muligt, at gå direkte fra folkeskolen til ungdomsuddannelse og derefter videre i eventuel videregående uddannelse. Dette ønske om at få unge hurtigt igennem uddannelsessystemet manifesterer sig eksempelvis i, at karaktergennemsnittet må ganges op, hvis man starter hurtigt på sin videregående uddannelse (Haagerup 2015).

Derudover blev aftalen om uddannelsesloftet indgået i 2016 og havde virkning allerede fra sommeroptagelsen 2017 (Uddannelses- og forskningsministeriet 2017). Dette lagde yderligere pres på de unge, idet de ikke kun skal vælge hurtigt men også skal vælge rigtigt. Uddannelsesloftet har således den konsekvens, at studerende eller nyuddannede risikerer at blive fanget, hvis de indser, at de er havnet på den forkerte hylde. Det er tænkeligt at denne problematik allerede kan være indbygget som del af den store mængde af information og forhold elever allerede i folkeskolen må begynde at forholde sig til i deres karriereplanlægning. Denne tese bakkes endvidere op af tænketanken DEA, som finder at fremdriftsreformens tiltag manifesterer sig som bekymringer for at vælge forkert blandt de unges forældre (Østergaard-Thygesen 2018:19).

1.4 Konstruktion af karrieremæssig biografi

Anthony Giddens beskæftiger sig med ungdommen i moderniteten, som en fase præget af spændinger mellem, på den ene side, løftet om frigørelse og kravet om individets stadigt reflektive konstruktion og rekonstruktion af sin individuelle biografi. På den anden side står individet dog overfor strukturelle barrierer, som virker begrænsende på valgmulighederne (Juul 2013:11). Netop dette spændingsfelt er interessant set i lyset af, at valget af

ungdomsuddannelse er første gang den unge selv bliver konfronteret med et afgørende karrieremæssigt valg. Valget af ungdomsuddannelse kan i denne optik forstås som startskuddet på konstruktionen af egen karrieremæssige biografi. Dette da valget af ungdomsuddannelse som udgangspunkt foregår i direkte forlængelse af den lovpligtige folkeskole, som den unge har været indskrevet i, uden selv at have truffet et aktivt valg herom. Den unge må dermed tage stilling til, hvordan denne ønsker at leve sit liv og hvilken karrierevej der stemmer overens med dette mål.

At valget af ungdomsuddannelse kobles til den unges identitetsskabelse bakkes op af DEAs spørgeskemaundersøgelse, som viser, at størstedelen af elever i 9. klasse vurderer, at uddannelsesvalget har betydning for deres identitet (Østergaard-Thygesen 2018:27). Den unge underlægges dermed et stort pres i en tidlig alder, da det kan føles som en form for point of no return, der determinerer resten af den unges liv. Det er dog ikke givet, at alle unge oplever dette pres på samme måde. I CeFU's forløbsundersøgelse tyder det på, at de unge som opnår middelkarakterer i folkeskolen oplever det største pres, da det er denne gruppe, som er mest i tvivl om hvilken ungdomsuddannelse der vil være bedst for netop dem. CeFU forklarer denne tendens med, at uddannelsesvalget i højere grad giver sig selv for unge med enten højt eller lavt karaktergennemsnit (Juul og Pless 2015:29+32). Det viser sig endvidere, at de unge som er mest i tvivl samtidigt – og naturligt nok – også er dem, som føler sig mest pressede over valget.

Ud over karaktergennemsnit viser det sig, at unge med personlige udfordringer, såsom lavt selvværd, stress eller et dårligt forhold til forældrene, føler sig mere pressede end de øvrige unge. Det viser sig samtidigt, at de elever som selv vurderer at de har faglige problemer, er bekymrede for, hvilken ungdomsuddannelse de ville kunne klare (Juul og Pless 2015:33-35). Denne konklusion understøtter Dines Andersens rapport, som bygger på forløbsdatabasen PISA Longitudinal. Han konkluderede allerede i 2005, at elevernes selvforståelse kan betragtes som en selvstændig forklarende variabel (Andersen 2005:9). Det tyder endvidere på, at piger er mere bekymrede end drenge for den kommende ungdomsuddannelse. Dette kan være resultat af, at unge piger, i højere grad end unge drenge, har lavt selvværd og personlige udfordringer (Juul og Pless 2015:33-35).

1.5 Kendskabet til ungdomsuddannelser

CeFUs førømtalte undersøgelse forsøger at indfange, hvad der ligger til grund for den unges valg. De undersøger derfor unges kendskab til- og viden om ungdomsuddannelser. I denne sammenhæng konkluderer de, at eleverne med højt karaktergennemsnit generelt har størst kendskab til samtlige uddannelser. Videre ses en tydelig tendens til, at folkeskoleeleverne generelt vurderer at have størst kendskab til de gymnasiale uddannelser, hvor erhvervsuddannelserne halter væsentligt bagefter (Juul og Pless 2015:38).

Der er således væsentlige snitflader mellem CeFUs undersøgelse og sigtet med dette speciale. I dette speciale ses der dog ikke på de unges viden om ungdomsuddannelser, da der i stedet tages udgangspunkt i unges *forestillinger* om de to typer af ungdomsuddannelser. Denne tilgang er således inspireret af Thomas teoremet;

"If men define situations as real, they are real in their consequences"

(Ritzer 2014:200).

Tesen er således at det ikke nødvendigvis er de unges *viden* om ungdomsuddannelserne, der er styrende for deres valg, men i stedet de *forestillinger* de har om uddannelserne. Fokus er derfor på de indtryk og opfattelser, der eksisterer om uddannelsesmulighederne. Det vil sige, at omdrejningspunktet for dette speciale ikke nødvendigvis er det faktuelle, men i stedet udspringer af interessen for, hvordan forestillinger om uddannelser spiller ind, da netop disse forestillinger for den unge opleves som virkelige og derfor kan have indvirkning på deres valg af uddannelse. I dette argument ligger således en antagelse om, at individet ikke skelner mellem forestillinger og egentlig viden. Det er derfor essentielt ikke at lade sig begrænse af de faktuelle forhold, da forestillingerne vil tage form af sandhed for den unge.

1.6 Italesættelsen af ungdomsuddannelser

Videnssamfundet har som nævnt medvirket til, at der har været stort fokus på videregående og akademiske uddannelser. For at have adgang til disse videregående uddannelser, lægges der som udgangspunkt op til, at unge vælger den gymnasiale vej. Dette fordi optagelseskravene på de videregående uddannelser ofte baseres på de gymnasiale uddannelser. Denne forståelse ses eksempelvis på UG.dk, som er en flittigt benyttet

hjemmeside af folkeskoleelever, hvor det er muligt at læse om uddannelsesmulighederne efter folkeskolen. På denne hjemmeside findes en beskrivende side, hvor der skelnes mellem erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser på følgende måde:

"Ungdomsuddannelser kan enten være rettet mod et bestemt job (erhvervsuddannelser) eller forberede dig på at læse videre (gymnasial uddannelse)" (UG.dk).

Senere i samme redegørelse skriver de:

"Hvis du omvendt vælger gymnasiet, – det er der mange, der gør for at have flere muligheder – kan du alligevel godt senere beslutte dig for en faglig uddannelse. Der er måske gået lidt mere tid, men du har ikke 'spildt noget' undervejs" (UG.dk).

I ovenstående ses en tydelig forskel i italesættelsen af de to uddannelsesveje. I denne terminologi anskues erhvervsuddannelser som værende lukkede og målrettede bestemte jobfunktioner, mens gymnasiale uddannelser lukker op for langt flere muligheder. Således karakteriseres erhvervsuddannelser ved at føre frem til en destination eller kan betragtes som et punktum, mens gymnasiale uddannelser kan anses som et komma, idet de italesættes som et springbræt til en bred vifte af muligheder. Disse italesættelser kan manifestere sig i den unges bevidsthed, og dermed være med til at forme de uddannelsesværdier den unge tilskriver de forskellige uddannelsesretninger.

Unges forestilling om erhvervsuddannelser som lukkede genfindes i DEA's undersøgelse "valg for livet", hvor flere giver udtryk for, at erhvervsuddannelserne sætter en stopper for fremtidige drømme, som endnu ikke er færdigforhandlede for den unge. Samtidigt opfatter de unge den gymnasiale retning som det sikre valg, da det lukker op for muligheder efterfølgende (Østergaard-Thygesen 2018:31-32). For at holde sine muligheder åbne vil det derfor være plausibelt, at mange unge vil vælge den gymnasiale retning, da den umiddelbart synes bredere og knap så determinerende for resten af karriereplanlægningen. Betragtet i Giddens' logik (jf. afsnit 1.4), kan det dermed siges at spændingsfeltet mellem frigørelse og begrænsning ikke synes lige så udfordret på gymnasiale retninger som på

erhvervsuddannelser. Man kan derfor forestille sig, at de gymnasiale retninger, i den rationelle forståelse, tilskrives større værdi end erhvervsuddannelserne.

Italesættelsen af gymnasiale uddannelser som værende erhvervsuddannelser overlegne ses også tydeligt i, at elever i folkeskolen i en årrække skulle erklæres egnede til gymnasiet. I en sådan erklæring ligger altså en form for sejr, hvortil nederlag er alternativet. Det betyder, at unge som ikke blev erklæret egnede til gymnasiet i stedet måtte ty til erhvervsuddannelser (Jørgensen 1998). Erhvervsuddannelser kan således komme til at lide under et image af, at være for dem som ikke kunne andet, hvilket ikke tilskynder unge at efterstræbe dette valg. Betegnelsen "egnet" gik man dog væk fra i 2010, hvor det blev erstattet af en vurdering om, hvorvidt den enkelte elev var uddannelsesparat, hvorfor alle elever i dag allerede i 8. Klasse bliver vurderet uddannelsesparate i forhold til ungdomsuddannelser generelt (Rasmussen 2012).

Der er dog stadig væsentlige forskelle på adgangen til de to typer af ungdomsuddannelser. Adgang til gymnasiet kræver, i kraft af den nye reform, et karaktergennemsnit på minimum 5 ved folkeskolens afgangsprøve, mens erhvervsskoler kræver et karaktergennemsnit på 02 i dansk og matematik. Denne stramning af karakterkravene er et forsøg på at løfte det faglige niveau på landets gymnasier. Derudover problematiserer børne-, undervisnings- og ligestillingsminister Ellen Trane Nørby, at mange unge forholdsvis ureflekteret vælger gymnasiet, fordi det er det deres venner gør. Hun mener, at disse øgede krav vil være med til at udfordre de unge på deres uddannelsesvalg og understreger, at den ene uddannelse ikke er finere end den anden (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2016). Det er således et nobelt formål, der er baggrunden for de øgede krav, der dog kan forestilles endnu engang at medføre en italesættelse af gymnasiale uddannelser som værende af højere status, da det kræver mere at komme ind. Denne bekymring udspringer af forestillingen om, at jo sværere noget er, desto mere prestige tilskrives det. I denne optik kan erhvervsuddannelsen risikere at blive forstået som en nødvendig omformulering af den unges mål, hvis ikke denne opfylder kravene til en gymnasial uddannelse.

1.7 Prestige

Da høj uddannelse i mange år har været italesat som det mest efterstræbelsesværdige medfører det givetvis også en særlig værditilskrivning i befolkningens og derunder også unges forståelse af høj uddannelse. Betragtes denne udvikling ud fra Raymond Boudons teori om uddannelsesvalg bliver problematikken tydelig. Boudon argumenterer for, at unge vil vælge rationelt, alt efter hvad der vil give dem højst social status, hvorfor unge vil stræbe efter mere uddannelse. Men når alle unge stræber efter mere uddannelse vil det samtidigt sænke de forventninger, som er forbundet med de enkelte uddannelser, og unge vil dermed efterfølgende søge endnu mere uddannelse. Denne disposition vil dermed medføre et højere uddannelsesniveau i befolkningen, uden det er noget, som den enkelte unge får et udbytte af (Zeuner & Linde 1997:16). Udviklingen kan i denne optik forstås som en inflation i uddannelsesniveaet, hvor uddannelser bliver mindre og mindre værd i forhold til at opnå en høj social status, hvorfor den unge må uddanne sig stadigt mere, blot for at opretholde status quo.

Netop denne pointe genfindes også hos Randall Collins som påpeger, at inflationen i uddannelsernes værdi i højere grad kan tilskrives sociale grupperes statuskonkurrence, end samfundets egentlige behov. Han mener således, at det er kampen om de privilegerede positioner i samfundet, som driver det samlede uddannelsesniveau op (Thomsen 2014:315). I Collins' optik vil det således være mest efterstræbelsesværdigt for den unge at uddanne sig til bedst mulige chancer for en høj samfundsmæssig status. En efterstræbelse, som ikke nødvendigvis har den tilsigtede konsekvens, da standarden for uddannelsesniveau hæves. Ud fra denne forståelse er det plausibelt, at italesættelsen af uddannelser og den værdi disse tilskrives har væsentlig indflydelse på den unges uddannelsesvalg. *Samfundsmæssige diskurser og hverdagsomtale* står derfor som et centralt omdrejningspunkt for problemstillingen.

1.8 Problemformulering

I ovenstående er argumenteret for den samfundsmæssige aktualitet i forhold til at forstå hvordan unge vælger ungdomsuddannelse. For at udvide den forståelse, som tidligere studier på området har diskuteret, arbejdes ud fra følgende problemformulering:

Hvilke mekanismer har betydning for unges uddannelsesmæssige præferencer samt forestillinger om henholdsvis gymnasiale- og erhvervsuddannelser, og hvordan spiller disse ind på valget af ungdomsuddannelse?

For at besvare ovenstående problemformulering er det essentielt at få en forståelse af, hvilke præferencer de unge har i forhold til deres valg af ungdomsuddannelse, og hvad der kan påvirke disse præferencer. Præferencerne vil blive behandlet i form af uddannelsesværdier som søges i uddannelsesvalget, og hvorvidt disse er påvirket af andre bagvedliggende faktorer. Et andet element som menes at være af afgørende betydning er, hvor stort kendskab de unge vurderer at have til deres uddannelsesmuligheder. Også her søges belyst, hvad der kan ligge til grund for kendskabet - eller mangel på samme. Kendskabet er essentielt da det ligger til grund for, hvilke forestillinger de unge har om uddannelserne. Således søges altså svar på, både hvilke værdier den unge selv leder efter, samt hvordan disse forstås i relation til uddannelsestyperne. Slutteligt ses på, hvad der tyder på at spille ind på den unges valg af uddannelse, hvor også de ovenstående parametre tages i betragtning.

1.9 Begrebsafklaring

I det følgende vil centrale begreber blive gennemgået. Da unges præferencer søges afdækket gennem værdier de søger, samt forestillingerne om uddannelsestyperne som behandles også er værdiorienterede, er en afklaring af værdibegrebet essentielt. Yderligere præsenteres hvordan opdelingen af uddannelser i to kategorier forstås.

1.9.1 Værdier

Værdibegrebet er vidt omdiskuteret og kan ikke umiddelbart begrænses til en almengyldig definition. I arbejdet med at operationalisere værdier, findes inspiration i European Value Study, og særligt i Peter Gundelachs seneste udgivelse på dette grundlag; *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*, som blev udgivet i 2011. I forlængelse af Ulrich

Beck, argumenterer Peter Gundelach for, at værdiændringer hænger sammen med den øgede individualisering som følger af overgangen fra industrisamfundet til servicesamfundet og videre ind i videnssamfundet. Denne overgang bevirker, at sociale klasser spiller en mindre rolle for individet og dennes værdier. Denne individuelle frigørelse gør, at individet tvinges til at træffe flere valg i sit liv, da tradition ikke længere er så determinerende (Gundelach 2011:11-15).

Det videre arbejde med værdier bygger på tilnærmelsesvis samme forståelse af værdibegrebet, som den forståelse også Gundelach tager udgangspunkt i, i sit arbejde med værdiundersøgelsen. Der er her tale om en bred definition af værdier, som ikke observerbare fænomener der refererer til, hvad der er ønskværdigt og ikke ønskværdigt. Værdier henviser dermed til tendenser til at tænke og handle på bestemte måder. Værdier skal dog ikke forstås som handlingsbetingende, men nærmere som handlingsdispositioner, som nogle gange fører til handling (Gundelach 2011:11-12). Når der tales om de unges præferencer og hvilke værdier de søger, henviser det til, hvad de selv ønsker og ikke normative forskrifter for, hvad man burde ønske (Gundelach 2011:10). Disse værdier kan forestilles at være af forskellig karakter, alt efter om der er tale om valg af ungdomsuddannelse eller af videregående uddannelse. Dette fordi videregående uddannelser er mere specifikke end ungdomsuddannelser - særligt mere specifikke end de gymnasiale uddannelser.

Arbejdsværdier

Da valget af ungdomsuddannelse anses som det første karrieremæssige valg (jf. afsnit 1.4), antages det, at de værdier som den unge leder efter relaterer sig til de arbejdsværdier, som efterstræbes. Derfor findes der i forståelsen af uddannelsesværdier inspiration i kendte arbejdsværdier og kategoriseringer heraf. Den amerikanske politolog, Ronald Inglehart, argumenterer for at der i et samfund, som er karakteriseret af velstand og materiel sikkerhed, er sket et skifte fra materielle værdier til postmaterielle værdier. Den materielle og fysiske sikkerhed som eksisterer i et samfund som det danske fremkalder et fokus på værdier som eksempelvis frihed og autonomi frem for sikring af primære behov. Inglehart skelner i denne forbindelse mellem ydre (instrumentelle) arbejdsværdier og indre (ekspressive) arbejdsværdier. **De instrumentelle arbejdsværdier** refererer således til eksempelvis god løn, jobsikkerhed og gode arbejdstider. Her er fokus altså på arbejdet som et middel til at nå et

mål uden for arbejdet i sig selv. **De ekspressive arbejdsværdier** handler derimod om arbejdet som mål i sig selv, og refererer eksempelvis til, at arbejdet skal være interessant, give mulighed for personlig udvikling og selvrealisering. Ingleharts skelnen kan endvidere udbygges af Morris Rosenbergs **sociale arbejdsværdier**, som refererer til værdisæt, der motiverer individet til arbejdet gennem den mening, de får ud af at interagere med andre - det kan være kolleger, borgere eller kunder. Disse sociale arbejdsværdier anses som relevante, da mange undersøgelser tyder på, at det sociale har stor indflydelse på motivation og arbejdsglæde (Thuesen 2011:61-62).

I forlængelse af Ingleharts argumentation ses det i værdiundersøgelsen, at danskerne generelt tillægger mest værdi til de ekspressive værdier, herefter de sociale værdier, mens mindst værdi tilskrives de instrumentelle værdier. Yderligere ses en tendens til, at personer med lange uddannelser lægger mere vægt på de ekspressive værdier i arbejdet end personer med kortere uddannelser. Det tyder således på, at uddannelse hænger sammen med at prioritere arbejdets indhold som værdi. Kausalitetens retning er dog ikke tydelig i denne sammenhæng, da den højere prioritering af ekspressive værdier kan skyldes, at lange videregående uddannelser giver adgang til indholdsrige jobs, hvorfor personer med lang uddannelse vil lægge vægt på de ekspressive værdier. Omvendt kan sammenhængen også skyldes, at personer som i forvejen har præference for ekspressive værdier vælger en lang uddannelse, for at få adgang til denne type af jobs (Thuesen 2011:73-74).

1.9.2 Ungdomsuddannelser

I arbejdet med uddannelsesstyper, deles op i to overordnede typer; gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. I det videre arbejde adskilles således ikke mellem variationerne inden for de to kategorier. Kategoriseringen af uddannelsesretningerne i disse to typer sker ud fra, at erhvervsuddannelser forstås som uddannelser der er erhvervsrettede på en sådan måde, at de munder ud i en oplagt indgang til arbejdsmarkedet, mens gymnasiale uddannelser lægger op til videregående uddannelser. Gymnasiale uddannelser dækker således over; STX, HF, HTX og HHX. Erhvervsuddannelser dækker over retningerne EUD og EUX. I denne sammenhæng kan det diskuteres, hvorvidt EUX kan argumenteres for at kunne høre til i begge kategorier, da der netop er tale om en erhvervsuddannelse, hvor den unge samtidigt får fag på gymnasialt niveau og således lukker op for muligheden for videreuddannelse. Alligevel forstås EUX i det

videre arbejde som en erhvervsuddannelse, da unge med en EUX har direkte adgang til arbejdsmarkedet efter endt uddannelse. Endvidere er grundstenen i en EUX det erhvervsfaglige, hvor det gymnasiale niveau er en tilbygning hertil (UG.dk).

2. Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Problemstillingen lægger op til en mekanismeorienteret forklaring af sociale fænomener. Det vil sige, at det er de underliggende mekanismer bag de statistiske regelmæssigheder som søges belyst (Benjaminsen 2006:68). Formålet er således at få en forklaring på fænomenet, som ikke ser på enkeltdele som isolerede, men derimod inddrager de kausale sammenhænge som ses mellem elementerne (Demeulenaere 2011:2) For at forsøge at indfange disse mekanismer, tages udgangspunkt i pointer fra den analytiske sociologi, som udspringer af tanker fra den metodiske individualisme og realisme (Boudon 2011:33). Forståelsen af aktøren er her lig forståelsen i den strukturelle individualisme, der kan anses som den analytiske sociologis forgænger;

“..actors act in social environments, and the environment “plays a role” in their decisions”
(Demeulenaere 2011:11).

Det vil sige, at individer er indlejrede i sociale systemer og strukturer, som påvirker hvordan de forstår og handler. Pointen i den analytiske sociologi er, at der er tale om en gensidig afhængighed mellem individ og struktur, da strukturerne ikke blot yder indflydelse på individet, men også opretholdes eller forandres af individer. Opfattelsen er endvidere, at når en struktur, som eksempelvis en norm, er skabt, kan den være svær at ændre - uden det dog kan siges at være umuligt (Demeulenaere 2011:11-12). Denne pointe er netop, hvad der i problemfeltet blev diskuteret, da gymnasiale uddannelser i højere grad optræder som den normativt fineste uddannelsesvej, hvilket er en diskurs, som forventes at være udfordrende at udligne eller reducere.

Den ontologiske forståelse kan således siges, at tilnærme sig den ontologi som også Bourdieu arbejder ud fra. Dette at de statistiske korrelationer empirien viser genereres af relationelle strukturer som ikke kan observeres, hvorfor de må identificeres analytisk. Tilgangen er dermed ikke rent objektiv, da subjektet i forståelsen tilskrives stor betydning, idet sociale

processer spiller en væsentlig rolle for individets opfattelser og handlinger. Der kan således argumenteres for et socialkonstruktivistisk element, da mening for individet konstrueres i samspillet med andre.

Også hos Bourdieu bygges bro mellem makro- og mikroniveau, da udgangspunktet er, at sociale fænomener konstrueres i samspillet mellem kræfter på begge niveauer (Benjaminsen 2006:72-73). Her forstås uddannelsessystemet som en struktur, der giver individet muligheder men samtidigt sætter begrænsninger. Strukturerne forstås således som medskabende for individets handlingsorientering. Samtidigt påvirkes disse strukturer også af menneskelig handling, da handling kan medføre forandringer i uddannelsessystemet. Samtidigt er forestillingen, at den socialt skabte uddannelsesdiskurs påvirker aktørens dispositioner og forståelser.

Med udgangspunkt i den analytiske sociologi søges mekanismer mens overordnede makrostrukturer som eksempelvis klasse eller habitus, som kan forekomme diffuse og ukonkrete (Hedström 2005:4) træder i baggrunden. Argumentet er, at eksempelvis "klasse" ikke kan være en kausal agent, da det er en konstruktion af aggregerede titler, hvorfor klasse ikke kan være forklarende i sig selv (Hedström og Swedberg 1996:289). Formålet med at tage udgangspunkt i den analytiske sociologi er ambitionen om, at udbygge antagelsen om, at en simpel korrelation mellem to variable er udtryk for en kausal sammenhæng - i denne sammenhæng ønskes eksempelvis at få en mere nuanceret forståelse for betydningen af social arv som Bourdieu italesætter. Her er det netop, at mekanismerne kommer i spil, for at forklare den proces som ligger til grund for den observerede sammenhæng.

I den analytiske sociologi lægges således stor vægt på denne type af mekanismeorienterede forklaringer. Den mekanismeorienterede tilgang beror på et hierarki af flere niveauer, hvor udgangspunktet er at forklare de kausaliteter som ses på de høje niveauer ved hjælp af mekanismerne som foregår på de lavere niveauer (Demeulenaere 2011:21). Denne tilgang muliggør dermed en dybere og mere nuanceret forklaring af uddannelsesvalget, end en overordnet kausalmodel, da mekanismerne belyser dynamikken i forklaringen (Hedström & Swedberg 1996:287-288 ; Elster 1989:7).

For at få en forståelse af mekanismer som begreb, tages udgangspunkt i Jon Elsters definition heraf:

“I define mechanisms as frequently occurring and easily recognizable patterns that are triggered under generally unknown conditions or with indeterminate consequences” (Elster 2011:50).

Sociale kendsgerninger bygger på individets handlinger som videre er påvirket af de muligheder og begrænsninger, det sociale miljø pålægger denne. Pointen er dermed, at der i forklaringen af unges uddannelsesvalg indgår en kæde af kausaliteter mellem forskellige elementer der alle indgår i fænomenet (Demeulenaere 2011:12+14). Hensigten med inddragelsen af mekanismer er, at indlægge et niveau mellem beskrivelse og sociale lovmæssigheder (Hedström & Swedberg 1996:282). Det er her vigtigt at bemærke, at selvom makrostrukturers indflydelse på individet anerkendes, indgår disse ikke direkte som variable i forklaringen af fænomenet. Dermed retter de elementer som indgår i forklaringen sig mod kausale processer på det “aktive niveau”, hvor handling sker. Det vil sige, at når makrostrukturer indgår i forklaringen tager det form af den måde disse strukturer manifesterer sig i individets handlinger (Demeulenaere 2011:15-16). Dette ses eksempelvis i det, at den offentlige diskurs og uddannelsessystemet forstås som en struktur, men disse behandles ikke direkte i denne undersøgelse, men i stedet som manifestationer i de unges forestillinger om uddannelsesretningerne.

Centralt for forståelsen er endvidere, at aktøren forstås ud fra Boudons forståelse af *ordinary rationality*. Her forstås handlinger som baseret på sæt af begrundelser, hvorfor grundtesen i *ordinary rationality* er:

“reasons are the causes of X, where X can be a normative or positive belief, a value, a means or an objective.” (Boudon 2011: 37).

Individets grunde afhænger således af et forskelligartet sæt af parametre, som eksempelvis viden og forestillinger. Handling baseres på grunde som opfattes som stærkere end andre grunde. Det skal dog bemærkes, at dette er et idealtypisk blik på dannelsen af forestillinger,

da de grunde som danner fundamentet for overbevisningen ikke nødvendigvis er sande, eller at det er muligt at vurdere hvilke sæt af grunde der er bedst (Boudon 2011:35). Dermed kan siges, at unges forestillinger og vurderinger beror på grunde de anser som gyldige og derfor sandsynligvis også deles af andre (Ibid.:45). Denne forståelse er således kompatibel med tilgangen til problemstillingen, som netop retter sig mod unges forestillinger om uddannelsestyperne frem for faktisk viden herom (jf. afsnit 1.6).

Handling forklares i denne optik ud fra muligheder og ønsker, hvor de begrænsninger individet møder udmunder i et sæt af muligheder den enkelte har at vælge imellem. Hvilken mulighed individet handler på, kan siges at gå igennem en mekanisme af enten rationalitet og/eller sociale normer. Elster argumenterer endvidere for, at individer er stillet forskelligt hvad angår både muligheder og præferencer (Elster 1989:13-15), hvilket er et af omdrejningspunkterne for denne analyse. Dette da problemstillingen beror på en antagelse om, at der er en vis variation i, hvad unge stræber efter i deres uddannelsesvalg og hvilke muligheder de mener at have for at opfylde sine mål.

At benytte den analytiske sociologi som inspirationskilde muliggør således en nuanceret forståelse af, hvordan uddannelsesretningerne imødegår forskellige typer af mål og præferencer hos unge. Identifikationen af disse generative mekanismer vil dog uundgåeligt være præget af egen forforståelse af fænomenet (Benjaminsen 2006:75-76). Dette ses blandt andet i teoretiske overvejelser som danner grundlaget for at dataindsamling og i dannelsen af forklaringsmodeller.

3. Teoretisk baggrund

Udgangspunktet for denne undersøgelse er i høj grad inspireret af Bourdieus tilgang til social mobilitet. Målet med undersøgelsen er at identificere hvilke sociale mekanismer, der er på spil i uddannelsesvalget og dermed udbygge forståelsen heraf. Bourdieu er imidlertid meget omfattende i sit begrebsapparat, hvorfor der i nedenstående afgrænses til udelukkende at diskutere de elementer af hans teoridannelse, der er af særlig relevans for problemstillingen. Af denne grund følger en kort skitsering af Bourdieus pointer i forhold til hans klasseforståelse samt hvordan kapitalformer og habitus påvirker uddannelsesvalget. Videre

præsenteres begrebet symbolsk vold, da dette betragtes som centralt for problemstillingen, særligt i forhold til, hvordan den samfundsmæssige diskurs afspejles i de unges forestillinger.

3.1 Klasse

I Bourdieus tilgang tales der meget om klasser, men han påpeger dog, at klasser ikke eksisterer i objektiv forstand. Således vil det efter hans mening være en forsimpning af virkeligheden udelukkende at arbejde med klasser ud fra observerbare materielle forhold. De materielle forhold skal således også forstås i subjektiv forstand i forhold til den anerkendelse, og dermed symbolske kapital, som livsstilen medfører (Bourdieu 2014:12). Sociale klasser skal i stedet forstås relationelt til hinanden. Det vil sige, at klasser først træder frem når de indgår i et socialt rum af forskelle, og defineres således når grupper oplever fælles interesser (Bourdieu 1997:20). Klasseopdelingen taler han således om, som et teoretisk greb, der ses i det sociale rum, hvor positioner forhandles og skabes (Ibid.:29). Klasser forstås altså ikke som objektive sandheder, der er direkte empirisk observerbare.

Overordnet forstår Bourdieu samfundet som et socialt rum, hvor agenter positionerer sig i forhold til hinanden. Således er det centralt for hans tilgang, at agenten forstås relationelt og som socialt konstrueret. Det vil sige, at agenten forstås ud fra de interaktioner, som finder sted i en social virkelighed (Bourdieu 1997:30). Til hver klasse af positioner knytter sig en særlig habitus og sæt af smagspræferencer, der forstås som resultatet af betingelser positionen har medført. Der er således tale om systematisk tilbøjelighed til at vælge samme livsstil indenfor disse sociale klasser (Ibid.:23). En agents position i det sociale rum skabes ud fra differentieringsprincipperne som er indlejret i økonomisk- og kulturel kapital (Bourdieu 1997:21 ; Bourdieu 1984:1). Således står det tydeligt, at der er et relativt - og dermed socialt - element i grundstenen af han teoretiske udgangspunkt.

Positionen i det sociale rum anses som den aggregerede funktion af individets position i *sociale felter*. Der findes utallige af sådanne sociale felter indenfor det sociale rum, hvilket uddannelsessystemet blot er ét eksempel på. Et socialt felt er således ikke lige så omfangsrigt som det sociale rum, men karakteriseres ved et afgrænset felt med egne værdikampe og betingelser (Wacquant 1998:7-8 , Mills 2008:12-13). Positionering foregår således i modsætningsforhold mellem agenter og de handlinger og præferencer som ses i feltet. Netop

disse præferencer beror i Bourdieus optik i høj grad på den *habitus* agenten har internaliseret gennem opvæksten (Bourdieu 1997:23 + Wacquant 1998:6).

3.2 Habitus

Habitus er et handlingsorienteret begreb der forstås som den sammenkoblende mekanisme mellem aktør og struktur. En agents habitus skal ikke forstås som en deterministisk størrelse, men handler i højere grad om agentens tilbøjeligheder. Det er "*dette generative og samlende princip, der omsætter de indre og relationelle karakteristika i en position til en samlet livsstil, dvs. til et samlet sæt af personvalg, valg af goder, valg af praktikker*" (Bourdieu 1997:24), og kan således forstås som en socialiseret subjektivitet. Begrebet henviser til, at verden opleves ud fra forskellige positioner som kan manifestere sig i, hvad der anses som godt og dermed efterstræbelsesværdigt eller ej og videre den livsstil individet følger. Habitus strukturerer således både individets perceptioner og handlinger (Bourdieu 1996:137). Ifølge Bourdieu har opvækstvilkårene herigennem stor betydning for de unges præferencer, da særlige værdiuniverser er internaliseret i individet. Når han taler om opvækstvilkår refereres der til kapitalformerne; Økonomisk kapital, kulturel kapital og social kapital. Videre kan symbolsk kapital tages i betragtning, når det handler om at forhandle positioner i samfundet.

3.3 Kapitalformer

Bourdieu arbejder med flere kapitalformer. Fælles for dem alle er, at de refererer til noget som har værdi, og kan bruges for at opnå mål af forskellig art. *Økonomisk kapital* betegner den økonomiske situation den unge er vokset op i. Denne måles typisk på indkomst, boligtype og materielle ting som ejes (Webb et al.2002:1-109-10 , Wacquant 1998:6). Den *kulturelle kapital* handler derimod om mere immaterielle goder. Denne kapitalform måles ofte på uddannelsesniveau, bøger i hjemmet og hvilke aktiviteter man deltager i. Heri ligger altså et usynligt hierarki i, hvad der opfattes som finere end andet. For individer kommer den kulturelle kapital til udtryk i smagspræferencer og dispositioner (Webb et al. 2002:110 ; Wacquant 1998:6). Den *sociale kapital* behandler individets netværk og tilhørsforhold samt den nytte agenten kan drage heraf. Tilhørsforhold og netværk kan i denne forstand forstås som noget der tilskriver individet værdi (Wacquant 1998:6). Den sociale kapital forbinder Bourdieu i udgangspunktet ikke selv med uddannelsesvalg, hvorimod denne sammenhæng senere identificeres af blandt James Coleman. I en dansk kontekst kan det forventes, at den

sociale kapital hovedsageligt kan have indflydelse gennem adgang til elevpladser på de erhvervsfaglige uddannelser (Jæger & Holm 2004:70). I denne undersøgelse måles dog ikke direkte på denne kapitalform, da det er forventeligt, at unges sociale kapital er begrænset og i høj grad relaterer sig mod den sociale kapital forældrene besidder. Derudover antages det, at den sociale kapital i højere grad bliver af betydning senere i den unges uddannelsesforløb, og retter sig i højere grad mod gennemførelse af uddannelse end valget heraf (Jæger & Holm 2004:72). Sidst behandler han den *symbolske kapital* som vedrører den kapital et individ tilskrives af andre. Det vil sige, at den symbolske kapital vedrører det kognitive, idet den handler om den anerkendelse som tilskrives dispositioner og handlinger, individet udfører (Bourdieu 1996:142). Symbolsk kapital indgår ikke i denne undersøgelse, da denne kapitaltype forstås som hvad den unge stræber efter men ikke nødvendigvis har opbygget meget af endnu.

Bourdieus forståelse understøtter således eksisterende forsknings konklusioner om, at særligt den kulturelle kapital, den unge har tilegnet sig, kan have indflydelse på, hvilken ungdomsuddannelse denne vælger. De præferencer og forestillinger som ligger indlejret i den habitus, den unge har opbygget gennem sin opvækst, kan således manifestere sig i, hvad det unge individ selv efterstræber og tilskriver værdi. Teorien bygger på en tese om, at unge som kommer fra højtuddannede hjem er mere disponerede for selv at få en længere uddannelse, end unge fra hjem uden akademiske uddannelser. Videre argumenterer Bourdieu for, at unge fra hjem med høj kulturel kapital har en fordel i uddannelsessystemet, fordi de sproglige koder, præferencer og værdisystemer som eksisterer her, ligger tættere på den habitus den unge selv har tilegnet sig. Unge som ikke kommer fra akademiske hjem vil derimod skulle udføre et større oversættelsesarbejde og vil have sværere ved at navigere i systemet, da det ligger dem mere fjernt (Mills 2008:11+14 , Webb et al. 2002:114). Dette argument beror endvidere på en forestilling om, at lærere allerede i folkeskolen ubevidst tilskriver større potentiale til de elever, som har høj kulturel kapital, hvilket medfører yderligere fordele til disse elever (Mills 2008:10-11 ; Webb et al. 2002:113 ; Bourdieu 1984:2). Som resultat heraf kan det forestilles, at disse elever klarer sig bedre og har større faglig selvtillid end elever med lav kulturel kapital. Bourdieus pointe er således, at uddannelsessystemet i vid udstrækning er med til at reproducere uligheden i samfundet, da systemet i højere grad følger logikken, værdisystemet og det sprog som findes i hjem med høj kulturel kapital (Webb et al.

2002:112). Det kan endvidere forestilles, at elever som kommer fra hjem med høj kulturel kapital er underlagt andre forventninger i forhold til deres fremtidige uddannelses- og karrierevalg end elever fra hjem med lav kulturel kapital. Dette menes ikke nødvendigvis at være italesatte forventninger, men i stedet iboende forventninger og forestillinger, som den unge mener at skulle leve op til.

I denne undersøgelse tilskrives således mest opmærksomhed til den kulturelle kapital, da argumentet netop er, at denne er bestemmende for, hvilke præferencer der manifesterer sig i individets bevidsthed. Det vil sige, at der ligger en indbygget hypotese om, at forældrenes uddannelsesniveaue og arbejdsmæssige stilling har indflydelse på de værdier den unge selv efterstræber.

3.4 Symbolsk vold

Et andet centralt element af Bourdieus teori er tilstedeværelsen af symbolsk vold. Denne fremtræder når der er samfundsmæssig konsensus om, hvad der er finere end andet. I denne sammenhæng er det således interessant, at der tyder på at være en almen forståelse af gymnasiale uddannelser som værende erhvervsuddannelser overlegne (jf. afsnit 1.7). Der er således en enighed om, at de socialt dominerendes smag er den bedste smag. Videre påpeger Bourdieu en tendens til, at de dominerede har tendens til, at nedvurdere sig selv og det de står for (Bourdieu 2000:25-26). Distinktionen mellem den prestige som tilskrives henholdsvis akademiske og faglærte uddannelser, kan således betragtes som et eksempel på den symbolske vold. Symbolsk vold refererer således ikke til en fysisk voldsudøvelse, men i er i stedet udtryk for, at nogle individer betragtes som andre overlegne på visse parametre.

4. Design & metode

Problemformuleringen efterspørger et overordnet indblik i unges præferencer og forestillinger om ungdomsuddannelser, og dermed forklaringen på noget generelt. Således søges en nomotetisk forklaring, hvorfor en overvejende kvantitativ tilgang anses som afdækkende (de Vaus 2014:28). Ved at benytte en overvejende kvantitativ tilgang, muliggøres at få et generelt billede af unges værdimæssige præferencer i deres uddannelsesvalg, samt hvilke værdier henholdsvis gymnasiale- og erhvervsuddannelser tilskrives. Undersøgelsens grundsten består i en tværsnitsundersøgelse. Det vil sige, at der er i forbindelse med

undersøgelsen, er udsendt et spørgeskema til målgruppen på ét tidspunkt, hvilket dermed giver et billede af situationen her og nu. Denne metode tillader således ikke at evaluere, om der er sket ændringer over tid. Tværnsnitsdesignet tillader i stedet, at identificere forskelle mellem grupper (de Vaus 2001:170).

Tværsnittet indeholder måling af både folkeskoleelever i udskolingen og af elever på ungdomsuddannelserne. Herved er det muligt at få indblik i, om det tyder på at der sker en ændring i værditilskrivningen af uddannelserne efter den unge er startet på uddannelsen. Videre giver tværnsnitsundersøgelsen et billede af, hvilke værdier der efterstræbes, samt den diskurs som eksisterer om uddannelsestyperne. Den kvantitative metode har dog en indbygget ulempe, idet det tilnærmer sig en ren deduktiv tilgang, således at det kun er muligt at teste hypoteser, hvorfor nye perspektiver træder i baggrunden. Dette betragtes dog ikke som et væsentligt problem, idet spørgsmål og kategorier i høj grad er skabt på baggrund af fund i eksisterende forskning som også inkluderer kvalitative tilgange, der i højere grad har tilladt nye perspektiver at træde frem. Videre suppleres den kvantitative tilgang med kvalitative udsagn skrevet af de unge i åbne spørgsmålsformuleringer. Dette da der i starten af det udsendte survey er et åbent spørgsmål, som den unge kan udfylde med sine egne tanker om, hvorfor denne har valgt eller tænker at vælge den pågældende uddannelsestype. Dette spørgsmål er placeret tidligt i undersøgelsen – før den unge er blevet præsenteret for de værdier der testes på. Herved sikres, at den unge ikke påvirkes af mine perceptioner (Riis 2005:145). Disse har til formål at understøtte og validere fortolkningen af det kvantitative data, da åbne spørgsmål, i højere grad end lukkede spørgsmål, giver adgang til rationaliseringer (Riis 2001:4+27). Samtidigt understøtter de åbne spørgsmål undersøgelsens interne validitet, da disse svar indikerer, at spørgerammens svarkategorier og temaer indrammer fænomenet og samtidigt validerer fortolkningen heraf (Ibid.:113). I det følgende belyses hvilke overvejelser der er gjort i forhold til udarbejdelsen af spørgeskemaet, samt hvordan dataindsamlingen har fundet sted.

4.1 Survey

Survey-tilgangen vurderes at være forholdsvis uproblematisk i denne sammenhæng, da de svar som søges hovedsageligt er af værdimæssig karakter. En typisk fejlkilde i surveys er netop at måle på individers egentlige adfærd, da disse kan være svære at genkalde nøjagtigt

nok (McIntyre 2014:85). I denne sammenhæng er interesseområdet dog ikke adfærd, men præferencer og forestillinger om uddannelsesretningerne, som er områder respondenterne er tænkt at kunne tage stilling til i besvarelsessituationen.

Et link til spørgeskemaet i udskriftsformat er vedlagt i bilag 1. Temaer og svarkategorier i spørgeskemaet er konstrueret med inspiration fra Bourdieus begrebsapparat, fund fra eksisterende forskning samt erfaring fra tidligere arbejde, som har berøringsflade med temaet. I udarbejdelsen af store dele af spørgeskemaet er der endvidere fundet inspiration i The German Socio-Economic Panel study fra 2016 (TNS Infratest Sozialforschung 2016), som dog er suppleret med egne kategorier og yderligere spørgsmål. Derudover er fundet inspiration i den anerkendte Rosenberg Self-Esteem (RSE) Scale, for at lave mål for den unges selvværd. Rosenbergs selvværdsskala indeholder oprindeligt 10 udsagn, som respondenterne bedes vurdere sin enighed i (Rosenberg 1965:16-17). I denne sammenhæng er den dog blevet forkortet, således at skalaen konstrueres ud fra et batteri med 6 spørgsmål - dette for ikke at risikere at gøre respondenterne unødigt træt, da selvværd i sig selv ikke fungerer som en uafhængig variabel, men i stedet som en kontrolvariabel. At en del af spørgsmålene er kraftigt inspirerede af andre anerkendte undersøgelser øger endvidere spørgsmålenes reliabilitet, da de således er testet flere gange før (de Vaus 2014:48-50). Spørgsmålene som retter sig mod præferencer og værdier, er dannet med udgangspunkt i antagelsen om, at disse er diskursivt skabt. Af denne grund udspringer de medtagne værdier af, hvad der i daglig omtale diskuteres i samfundsmæssige debatter.

I starten af spørgeskemaet er redegjort for undersøgelsens formål samt garanteret respondenterne anonymitet. Således kan respondenterne tage stilling til, om de ønsker at deltage heri (de Vaus 2014:109). Denne indledning er dog kort og værdineutralt formuleret på en måde, hvor distinktionen mellem erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser ikke indgår. Dette for at undgå at påvirke respondenternes svar og dermed dataenes validitet (Ibid.:57).

Det visuelle design af spørgeskemaet er udvalgt til målgruppen og adskiller sig således væsentligt fra hvad der ses i bilag 1, da dette blot er en udskriftsversion. Respondenterne har gennem besvarelsen kunnet følge med i progressionen på en søjle i bunden. Derudover er alle

skala-spørgsmål sat op på en måde, som er yderst intuitiv og let at bruge. Skalaen er således horisontalt præsenteret, hvor blokken skifter farve fra rød mod grøn, alt efter hvor respondentens svar placeres. Hovedparten af skalaspørgsmålene i spørgeskemaet er konstrueret med en 11-punktsskala (fra 0-10). Dette for at tillade en stor variation i svarene og dermed kunne se flere nuancer, end tilfældet er med en 5- eller 7-punktsskala. En 11-punktsskala tillader således respondenterne at udtrykke sine præferencer for værdierne, men stadig nuancere sine svar i den ende af skalaen som indikerer henholdsvis stor- og lille betydning (de Vaus 2014:107).

For at minimere kompleksiteten for respondenterne er spørgerammen konstrueret adaptivt, sådan at respondenterne ikke selv skal forholde sig til, hvilke spørgsmål der er relevante for den pågældende. Det adaptive element udgøres netop af, at visse spørgsmål præsenteres på baggrund af tidligere svar (de Vaus 2014:109). Ved at gøre det så nemt for respondenterne at gennemføre undersøgelsen som muligt, opnås sandsynligvis en højere gennemførelsesrate, da færre vil opgive undervejs i deres besvarelse. I udarbejdelsen af spørgeskemaet har der endvidere været lagt vægt på at gøre det så kort som muligt, for på den måde at øge andelen af gennemførte og valide besvarelser. Dette da lange surveys kan resultere i, at respondenterne stopper besvarelsen før den er fuldført (Riis 2005:130+147 ; de Vaus 2014:96). Derudover kan lange spørgeskemaer være udfordrede af risikoen for, at respondenterne bliver trætte og i den sidste del af spørgeskemaet ikke reflekterer over sine svar, hvorfor svarene i spørgeskemaets slutning ikke ville være af særligt høj kvalitet (de Vaus 2014:111-112). Surveyet er i dette tilfælde udformet på en måde, hvor den gennemsnitlige svarvarighed for gennemførte besvarelser er 17 minutter.

I spørgerammen er indbygget spørgsmål, som retter sig mod den unges forældre. Således kan der argumenteres for, at disse til dels indgår i undersøgelsen uden at have indvilliget direkte heri. Der er dog ikke tale om personfølsomme eller andre belastende oplysninger. Derudover er besvarelserne anonyme, og vil aldrig kunne tilbageføres til enkeltindivider, hvorfor dette ikke anses som kritisk i denne sammenhæng (de Vaus 2014:57+59).

Før spørgeskemaet er sendt til målgruppen, er det blevet pilottestet hos gatekeeperne. Det vil sige at både UU-vejledere og skolelærere har givet sparring på formuleringen af spørgsmål

samt på svarkategorier (de Vaus 2014:99-100). Dette er gjort for at sikre udtømmende svarkategorier og at spørgsmålsformuleringerne er udformet på en måde, så målgruppen forstår og kan svare herpå. Både skolelærere og UU-vejledere indgår dagligt i dialog med målgruppen og dermed har indgående forståelse for det sprogbrug og forestillinger som eksisterer her (Ibid.:117).

4.2 Målgruppe

Til besvarelse af spørgeskemaet er målgruppen unge i udskolingen og unge på ungdomsuddannelser. Således består målgruppen af unge i forskellige situationer, da nogen står overfor valget af ungdomsuddannelse mens andre har truffet valget for nyligt. Dette betragtes dog ikke som problematisk, da disse unge kan siges, at være underlagt samme samfundsmæssige forudsætninger i deres valg. Der vil dog løbende blive kontrolleret for, hvorvidt den unges situation i denne forstand yder indflydelse på svarene. Endvidere kan argumenteres for, at alle unge gennem folkeskolen er blevet udsat for tilnærmelsesvist samme påvirkninger, da folkeskolereformen sikrer et forholdsvis ensartet forløb, uanset hvor i landet der er tale om. I tidligere forskning har der heller ikke vist sig nogen tendens til, at gruppen af unge som står i uddannelsesvalget er en videre heterogen gruppe. Gruppen kan således forstås som forholdsvis homogen, hvorfor der ikke stilles ekstraordinære krav til samplestørrelsen (McIntyre 2014:96).

4.3 Indsamlingsmetode

Indsamlingsmetoden tilnærmer sig simpel tilfældig udvælgelse, uden dog at opfylde kriterierne herfor fuldt ud. Besvarelsene er indhentet af flere veje; der er for det første brugt gatekeepere i form af skolelærere og UU-vejledere, som har afsat undervisningstid i nogle klasser til besvarelse af spørgeskemaet. Denne tilgang til besvarelser bevirker, at skævheden i, hvem som vælger at besvare spørgeskemaet reduceres, da det må formodes, at der i en folkeskoleklasse er repræsenteret et bredt udvalg af respondenttyper. For det andet er spørgeskemaet udsendt gennem ungdomspanelet Generation Lab. Her har unge medlemmer af panelet, som indgår i målgruppen, modtaget en mail med link til undersøgelsen, som de har kunnet besvare. Slutteligt er der indhentet besvarelser gennem Facebook-annoncering, hvor målgruppen udelukkende er segmenteret ud fra alder. Denne annoncering gør således, at alle unge i aldersgruppen potentielt kan være eksponeret for undersøgelsen, forudsat de benytter

Facebook. Undersøgelser viser dog, at størstedelen af unge i målgruppen er flittige brugere af mediet, da procentdelen af målgruppen som benytter Facebook overstiger 90% (Mehlsen 2018). Da populationen som undersøges er unge, som netop er aktive brugere af internettet, reduceres nogle af de typiske biases som er forbundet med webbaserede surveyundersøgelser (de Vaus 2014:76-77). Metoden udelukker ikke systematisk bestemte typer, da eksponeringen vil foregå på respondentens egne præmisser, både hvad angår tid og sted.

Tilgangen sandsynliggør således, at det som findes i samplet ligner populationen og den fordeling som findes her. I denne sammenhæng er det dog væsentligt at bemærke, at der kan være forskelle på de unge som vælger at besvare et sådant spørgeskema og de unge som ikke gør (de Vaus 2014:56+67). Til forskel fra gennemførelsen i undervisningstiden indebærer de øvrige indsamlingsmetoder ingen tvang til besvarelse og kan således medføre en skævhed i fordelingen af besvarelser. Ofte vil tilfældet være, at et frivilligt spørgeskema udfyldes af personer med interesse i emnet (Riis 2005:146). Det vil sige, at der er risiko for, at dem som vælger at besvare spørgeskemaet er de unge, som har de stærkeste holdninger til deres uddannelsesvalg, og der dermed er en underrepræsentation af unge med holdninger i midterkategorierne.

For at indlægge en yderligere motivation for besvarelse af spørgeskemaet deltager samtlige respondenter i en konkurrence faciliteret af Generation Lab. Der er således en indlagt motivation for respondenterne til at deltage i undersøgelsen, og endvidere at gennemføre hele spørgeskemaet, idet dette er et krav for at deltage i lodtrækningen. Denne konkurrence kan således bevirke at flere unge vælger at besvare spørgeskemaet til trods for, at de ikke umiddelbart brænder for temaet.

4.4 Samplestørrelse og bortfaldsanalyse

Den videre analyse beror på data fra 598 respondenter, hvoraf 462 har gennemført hele spørgeskemaet. Der er således tale om en gennemførelsesrate på 77,3%. Denne samplestørrelse anses som tilstrækkelig til at lave en meningsfuld analyse. Denne vurdering baseres blandt andet på, at der er en nogenlunde ligelig fordeling mellem kønnene (57% piger og 43% drenge) og en jævn fordeling på regionerne - dog med en overvægt af unge fra Region

Midtjylland. Dette forventes at være resultat af, at flere af de lærere og UU-vejledere, som har hjulpet med dataindsamlingen er fra Region Midtjylland. Videre er variationen i unge med præference for henholdsvis gymnasiale og erhvervsuddannelser holdt for øje. For folkeskoleelever (n=291) er tilfældet at 76% forventer at tage en gymnasial uddannelse, mens 24% forventer at tage en erhvervsuddannelse, hvorfor samplingfejlen ligger på omkring 5%. For unge som er i gang med en ungdomsuddannelse (n= 157) går 82% på en gymnasial uddannelse mens 18% er i gang med en erhvervsuddannelse. Dette giver en sampling fejl på omkring 6%. Denne samplingfejl skal således tilføjes til den 5% usikkerhed konfidensintervallet på 95% tillader (de Vaus 2014:77-78). Ved systematisk gennemgang af frafaldet ses det, at frafaldet er fordelt jævnt gennem hele spørgeskemaet. Således er det ikke ved et særligt spørgsmål eller tema respondenter typisk har valgt at afbryde sin besvarelse. Endvidere ses, at frafaldet er jævnt fordelt ud fra typer af respondenter. Dette da fordelingerne af respondenternes besvarelser ikke påvirkes særligt, hvis der udelukkende medtages gennemførte besvarelser. Dermed betragtes frafaldet som tilfældigt og ikke kritisk i analytisk sammenhæng.

5. Operationalisering

Dette afsnit har til formål at give indblik i, hvordan centrale begreber bliver behandlet for at kunne indgå som variable i analysen. Afsnittet indeholder både operationalisering af enkeltstående spørgsmål, som er bearbejdet for at indgå som både afhængige og uafhængige variable samt af sammensatte mål for værdi-spørgsmålene. Disse sammensatte mål er konstrueret ved hjælp af eksplorativ faktoranalyse, og vil udgøre afsnittets anden del.

5.1 Kulturel kapital

Først gennemgås variable som refererer til den kulturelle kapital, som den unge kan siges at være socialiseret i. I analysen indgår kun mål på de unges kulturelle kapital, hvorimod mål for den unges økonomiske kapital udelades. Dette er valgt, da spørgeskemaet ikke er foreneligt med anden data, som kunne være indikator for den økonomiske kapital. Videre er det ikke forventeligt, at unge har tilstrækkeligt kendskab til deres forældres økonomiske forhold til at kunne give et retvisende estimat på dette.

5.1.1 Forældres uddannelsesniveau

Forældrenes højeste gennemførte uddannelsesniveau indgår som indikator på den kulturelle kapital den unge har tilegnet sig gennem socialiseringen. De unge er i spørgeskemaet blevet bedt om angive højeste uddannelsesniveau for henholdsvis deres mor og deres far. Der måles her på den unges forestillinger om forældrenes uddannelsesniveau, da det ikke er givet, at alle unge har fuldgældig indsigt heri. Det vil sige, at det uddannelsesniveau som angives ikke nødvendigvis stemmer overens med forældrenes faktiske uddannelsesniveau. Denne usikkerhed betragtes dog ikke som kritisk, da udgangspunktet netop er, at unges forestillinger herom er hvad der er virkeligt for den unge og således medskabende for dennes præferencer og mål. Forældrenes uddannelsesniveau indgår i analysen som ordinalt skalerede variable. Dette da der kan identificeres en nogenlunde rangorden, men afstanden mellem udfaldene ikke umiddelbart kan måles. At rangordenen kun betragtes som nogenlunde selvsagt, bunder i at rangeringen af, om den højeste gennemførte uddannelse er gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse kan betragtes som kontekstafhængig. Dette da gymnasier betragtes som uddannelser med et højere akademisk niveau end erhvervsuddannelser, hvilket genfindes i den almene samfundsdiskurs. Derimod er erhvervsuddannelser adgangsgivende til arbejdsmarkedet i højere grad end de gymnasiale. Af denne grund kan placeringen i rangordenen afhænge af, hvilket mål der er for øje.

At måle kulturel kapital på forældrenes uddannelsesniveau betragtes som en forsimpning af Bourdieus forståelse. Argumentet Bourdieu fremfører er derimod, at der er tre relevante mekanismer i forhold til den kulturelle kapital, som er bestemmende for den unges succes i uddannelsessystemet. Således ville der ideelt set være variable, som målte på både den kulturelle kapital forældrene havde, i hvilken grad forældrene aktivt overfører denne kapital til barnet og slutteligt hvorvidt barnet aktivt benytter denne kapital i uddannelsessystemet (Jæger 2009: 1944-1948). Sidstnævnte kan dog til dels siges at blive belyst gennem den unges vurdering af eget faglige niveau, da dette netop er udtryk for, om den unge trives fagligt i uddannelsessystemet og dermed omsætter den kulturelle kapital i uddannelsessystemet.

5.1.2 Forventet uddannelsesniveau

De unge er ligeledes blevet bedt svare på, hvilket uddannelsesniveau de forventer at afslutte. Igen munder dette spørgsmål ud i en ordinalt skaleret variabel. I denne sammenhæng er det dog væsentligt, at kun tre respondenter forventer maksimalt at afslutte folkeskolen. Da denne gruppe betragtes som for lille til at indgå i yderligere analyse er disse unge sorteret fra. Videre har kun knap 5%, svaret at de maksimalt forventer at afslutte en kort videregående uddannelse, hvilket svarer til 21 unge. Da en så lille gruppe er forbundet med stor usikkerhed slås disse unge sammen med unge, der forventer at afslutte en mellemlang uddannelse. Denne gruppering betragtes som forholdsvis uproblematisk, da korte- og mellemlangt uddannelser ikke adskiller sig væsentligt fra hinanden. Ligheden ses blandt andet i, at begge typer både giver adgang til arbejdsmarkedet og til videreuddannelse.

5.1.3 Stillingsbetegnelser

Et andet mål for kulturel kapital figurerer gennem forældrenes stillingsbetegnelser. De unge er i et åbent blevet bedt beskrive deres forældres stilling. For at gøre disse beskrivelser målbare, er udsagnene blevet omkodet ved hjælp af DISCO-08, som er den officielle danske version af den internationale fagklassifikation. Der er her tale om en seks-cifret kode, som opdeler stillingsbetegnelser i en hierarkisk struktur. DISCO-08 inddeler jobfunktioner i 563 kategorier ved højeste detaljeringsniveau (Danmarks Statistik 2011:5 ; de Vaus 2014:148). I denne sammenhæng arbejdes der dog med opdelingen i 10 hovedkategorier. Dette da de unges beskrivelser af deres forældres stillingstype ofte optræder meget overordnede, hvorfor det ikke har været muligt, at få tilstrækkelig detaljegråd i de fleste tilfælde. Denne overordnede beskrivelse kan være udtryk for, at mange unge ikke har fuldt indblik i hvad forældrenes stilling indebærer.

Opdelingen behandles som en intervallskaleret variabel i analysen, for at reducere kompleksiteten og antallet af grupper i analysen. Dette til trods for, at det kan diskuteres, hvorvidt afstanden mellem positionerne kan måles - særligt med en vis variation indenfor hver kategori. De 10 hovedkategorier er yderligere blevet vendt omvendt end kategoriseringen oprindeligt lægger op til. Disse er vendt for at sikre en logisk fremskrivning,

således at jo højere værdi stillingsbetegnelsen antager, desto højere i hierarkiet rangerer denne.

5.2 Eksplorativ faktoranalyse

I arbejdet med spørgsmålene rettet mod præferencer og forestillinger er foretaget eksplorative faktoranalyser, for at kunne konstruere sammensatte mål i form af skalaer. Dette er ønskværdigt, for at reducere kompleksiteten og antallet af variable i de efterfølgende regressioner. Samtidigt er dannelsen af skalaer med til at sikre målenes validitet (de Vaus 2014:179-180+190).

En væsentlig forudsætning for at kunne foretage en faktoranalyse er, at der er ikke er kausale sammenhænge mellem de inddragede variable. I forhold til netop præferencer og forestillinger kan sammenhængen nærmere beskrives som korrelerende, end at den ene forårsager den anden. Dermed er det muligt at lave skalaer som forsøger at indfange tendenser for værdier som internt korrelerer. Tilgangen muliggør således at gruppere værdierne i skalaer, som kan bruges som mål på en bagvedliggende faktor. Den eksplorative faktoranalyse er foretaget tre gange; en for hvilke værdier unge leder efter i deres uddannelsesvalg, en for værdier som tilskrives gymnasiale uddannelser og slutteligt en for værdier som tilskrives erhvervsuddannelser. Fremgangsmåden er stort set den samme hver gang, hvorfor nedenstående hovedsageligt belyser tilgangen i den første faktoranalyse rettet mod de værdier som søges.

5.2.1 Præferencer

I forhold til unges præferencer lægger faktoranalysen op til, at uddannelsesværdierne deles op i to underliggende faktorer, idet to egenværdier overstiger 1. For at præcisere de enkelte variables placering foretages endvidere rotation ved hjælp af varimax, da denne metode maksimerer de kontraster der er mellem variablene. Denne rotering bibeholder samme inddeling, som den originale faktoranalyse, hvorfor skalaerne betragtes som retvisende. Denne konklusion forstærkes yderligere af, at samtlige faktor-loadings overstiger 0,5 for det fænomen, som de hver især tildeles (Treiman 2009:248).

Faktoranalysen tager udgangspunkt i korrelationer i datamaterialet, hvorefter fortolkning danner grundlag for, hvilke bagvedliggende faktorer skalaerne kan siges at måle på. I dette tilfælde ses en tydelig tendens til, at værdier som retter sig mod uddannelsen i sig selv grupperes, mens værdier som i højere grad knytter sig til venners- og familiens anerkendelse samt det at kende andre på uddannelsen grupperes i en faktor for sig selv. Dermed kan det siges at den ene faktor retter sig mod uddannelsen, og kan således forstås som uddannelsesværdiernes ekspressive form, mens den anden faktor retter sig mod normer og tryghed og kan således siges at ligne hvad der blandt arbejdsværdier betragtes som sociale værdier (jf. afsnit 1.9.1).

Faktoranalysen resulterer i, at de otte værdi-variable slås sammen i følgende to skalaer:

Tabel 5.2.1: Skalaer over præferencer

Uddannelsesrettet	Alpha	Norm og tryghed	Alpha
At uddannelsen giver mig mange muligheder	0,7177	At jeg kender andre på uddannelsen	0,7789
At uddannelsen er målrettet mine fremtidige drømme	0,7464	At mine forældre synes om mit valg af uddannelse	0,6674
At der er et højt fagligt niveau på uddannelsen	0,7334	At mine venner synes om mit valg af uddannelse	0,6064
At der er et godt socialt miljø på uddannelsen	0,7311		
At uddannelsen er virkelighedsnær	0,7193		
Test scale alpha	0,7715		0,7680
KMO	0,7890		0,6663

I tabel 5.2.1 indgår også de enkelte variables Cronbach's alpha-værdier samt de samlede skalaers alpha-værdier. Det ses her, at der tyder på, at være en stærk reliabilitet i begge skalaer, da test scale alpha for begge skalaer overstiger 0,7, som betragtes som grænsen for, hvornår en skala kan siges at være pålidelig. Testen fungerer som en indikation på, at der er svarkonsistens mellem variablene i hver skala (de Vaus 2014:184). Endvidere er begge

skalaers holdbarhed testet ved hjælp af Kaiser Meyer-Olkin Measure (KMO). Denne test er udtryk for den samlede korrelation mellem variablene i skalaerne. Denne test viser, at den uddannelsesrettede skala umiddelbart er stærkere end skalaen som retter sig mod normer og tryghed. Dermed ikke sagt, at skalaen for norm og tryghed ikke er gangbar, det er blot mere påpasselige konklusioner der kan trækkes på baggrund af denne. Generelt siges en skala at være holdbar, hvis KMO-værdien overstiger 0,7 (de Vaus 2014:187). I dette tilfælde anses det således ikke som en væsentlig afvigelse fra, hvad der betragtes som holdbare skalaer, hvorfor der arbejdes videre med begge mål.

5.2.2 Forestillinger

Lignende ovenstående fremgangsmåde er foretaget faktoranalyser på variablene som indikerer unges forestillinger om henholdsvis gymnasiale- og erhvervsuddannelser. I dannelsen af disse skalaer er variabelen som retter sig mod, at den pågældende uddannelse er en uddannelse den unge kender mange andre der vælger, taget ud. Dette da den teoretisk set ikke har en umiddelbar sammenhæng med de øvrige værdier, hvorfor denne i det videre arbejde behandles som en selvstændig variabel. Ved rotation af faktoranalysen viste der sig to underliggende fænomener i hver af de to uddannelsestyper. Således blev to skalaer konstrueret for hver uddannelsesretning; en som retter sig mod de fremtidsmuligheder uddannelsen bibringer, og en som retter sig mod anerkendelse og prestige.

Tabel 5.2.2: Skalaer over værdier som forbindes med uddannelserne

Fremtidsmuligheder	Alpha	
	Gymnasiale uddannelser	Erhvervsuddannelser
En uddannelse som giver mange muligheder for videreuddannelse	0,6614	0,7396
En uddannelse som er målrettet på fremtidigt job	0,6154	0,4991
En uddannelse som er virkelighedsnær	0,6054	0,5357
Test scale alpha	0,7168	0,6922
KMO	0,6765	0,6327

Anerkendelse og prestige		
En uddannelse med højt fagligt niveau	0,7490	0,8131
En uddannelse som er anerkendt	0,7449	0,7993
En uddannelse som er prestigefyldt	0,7087	0,7574
En uddannelse som er svær at gennemføre	0,7873	0,8298
Test scale alpha	0,7987	0,8429
KMO	0,7665	0,7800

Overordnet viste begge faktoranalyser den samme fordeling af variable i de to fænomener. Dog blev variabelen omhandlende muligheder for videreuddannelse placeret anderledes i forhold til erhvervsuddannelser, hvilket også ses i dennes alphaværdi. Denne er flyttet til skalaen omhandlende uddannelsens fremtidsmuligheder af teoretiske årsager, da dens samspil med de øvrige variable giver bedre logisk mening. I denne sammenhæng skal det endvidere bemærkes, at der ikke var en synderlig forskel på de faktorloadings som den flyttede variabel havde i de to faktorer efter rotationen. At de to skalaer indeholder tilsvarende spørgsmål gør derudover, at de to skalaer er sammenlignelige, da de kan fortolkes på samme måde. Det bemærkes endvidere, at skalaerne som retter sig mod fremtidsmuligheder er udfordrede på deres pålidelighed og svarkonsistens, hvorfor konklusioner som trækkes på baggrund af disse, må være mere påpasselige.

Disse faktoranalyser deler således både præferencer og værdierne som er tilskrevet uddannelsesretningerne op i to underliggende kategorier. Disse værdier kan siges at have meget til fælles med den opdeling af værdier, som også Inglehart og Rosenberg benytter i forhold til opdelingen af arbejdsværdier (jf. afsnit 1.9.1). Således er den ene skala rettet mod indholdet og udbyttet af uddannelsen og handler således om værdien i uddannelsen og hvad den kan bruges til efterfølgende. Disse værdier kan forstås som ungdomsuddannelsers svar på ekspressive værdier, der dog er af anderledes karakter, end i relation til arbejdsværdier. Men tilfældet er for både arbejdsværdier og uddannelsesværdier at denne type af værdier retter sig mod arbejdet eller uddannelsen i sig selv og det som opnås her. Der er naturligt visse variationer i forståelsen, da arbejdsværdier ikke er direkte overførbare på ungdomsuddannelse. Dette da arbejde og uddannelse er af vidt forskellig karakter, idet

ungdomsuddannelse har en naturlig begrænset periode og således ikke i samme grad betragtes som mål i sig selv. Den anden skala retter sig, i præferencernes tilfælde, mod normer og tryghed og i forestillingernes tilfælde mod anerkendelse og prestige. Disse skalaer tilnærmer sig forståelsen af sociale værdier som Rosenberg benytter. Sociale værdier vil for unges præferencer i valget af ungdomsuddannelsers vedkommende handle om den anerkendelse den unge møder fra sin familie og omgangskreds i forhold til sit uddannelsesvalg, samt den påvirkning vennernes valg kan have herpå. I forhold til forestillinger om uddannelsestyperne handler de sociale værdier her om den samfundsmæssige anerkendelse og prestige som følger af uddannelsestypen.

Det bemærkes her, at særligt de instrumentelle værdier ikke i samme grad er at finde i uddannelsessystemet, da alle uddannelser i princippet giver samme "løn" i form af SU. Elever på erhvervsuddannelser vil dog typisk modtage elevløn store dele af deres uddannelsestid, hvorfor de tjener mere end den almindelige SU. Det forventes imidlertid ikke, at unge vælger uddannelse ud fra økonomiske forhold på uddannelsen. Samtidigt kræver alle ungdomsuddannelser lignende "arbejdstider", da skolegangen normalt betragtes som fuldtidsstudie som hovedsageligt foregår i dagtimerne. Uddannelsestyperne anses således ikke som væsentligt forskellige i forhold til at være middel til mål som opfyldes udenfor uddannelsen i sig selv.

6. Analysestrategi

Når der søges forklaringer på, hvordan præferencer og forestillinger fordeler sig blandt de unge, er det essentielt at kunne udelukke alternative forklaringer (de Vaus 2014:29-30). For at kunne nå frem til så sikre forklaringer som muligt, er det derfor nødvendigt at benytte adskillige kontrolvariable, som formodes at have indflydelse på resultaterne. I spørgeskemaet er derfor indbygget flere variable, som har til hensigt at fungere som kontrolvariable og dermed kan isolere den uafhængige variabels forklaringskraft mest muligt. Dette da kontrolvariablerne henviser til alternative forklaringsmodeller. Kontrolvariablerne har dermed funktion af at gøre konklusionerne mere pålidelige. Dette da brugen af sådanne gør, at der tages højde for variationen som andre forklaringer tilfører fænomenet (de Vaus 2014:295-297). Disse kontrolvariable er i høj grad udviklet på baggrund af teori, eksisterende forskning og egne antagelser.

Følgende kontrolvariable indgår i den videre analyse:

- Den unges køn (dummy)
- Den unges etnicitet (dummy)
- Fysiske og psykiske diagnoser (dummy)
- Vurdering af sundhedstilstand (skala fra 1-5)
- Selvværd (sammensat mål af seks skalaer fra 1-5)
- Egen vurdering af fagligt niveau (skala fra 1-5)
- Forældrenes uddannelsesniveau (ordinal)
- Forældrenes stilling (Intervalskaleret)
- Forventet uddannelsesniveau (ordinal)
- Kendskab til henholdsvis gymnasiale- og til erhvervsuddannelser (skala fra 0-10)
- Afklarethed i forhold til fremtidig karriere (ordinal)

Da der indgår adskillige kontrolvariable består den kvantitative databehandling af multiple regressionsanalyser, som er af både lineær, binær logistisk samt ordinal logistisk karakter, alt efter hvilken udfaldsvariabel der er tale om. Disse har til formål at identificere kausale sammenhænge med en eller flere variable. Den multiple tilgang muliggør, at identificere den samlede effekt af flere variable på den afhængige variabel. Samtidigt isoleres effekten af den enkelte variabel, da der i modellerne kontrolleres for den effekt øvrige uafhængige variable har (Treiman 2009:104-105 ; de Vaus 2014:322). Denne tilgang er nødvendig for at besvare problemstillingen, da udgangspunktet for analysen netop er, at én faktor alene ikke er bestemmende for værditilskrivningen og unges valg af ungdomsuddannelse, men at præferencer og opfattelser i stedet er resultat af flere mekanismer i samspil, samtidigt med at de heller ikke alene kan være forklarende for unges uddannelsesvalg. Ved at inddrage flere forklarende variable er det således muligt at identificere nogle af de mekanismer som er på spil, når det kommer til unges opfattelse- og valg af ungdomsuddannelse.

6.1 Multiple regressionsmodeller

Som nævnt benyttes forskellige typer af regressioner, alt efter hvilken afhængig variabel der behandles. Lineære regressioner benyttes således, når den afhængige variabel er intervalskaleret (de Vaus 2015:281). I denne sammenhæng kan det naturligvis diskuteres,

hvorvidt skaleringsspørgsmålene som retter sig mod værdier resulterer i variable, som kan betragtes som ideelle ratioskalerede variable, når disse benyttes som individuelle variable. Dette da det eksempelvis kan være svært at sige, at en vurdering på 8 er det dobbelte af en vurdering på 4. Disse variable behandles dog som intervalskalerede i analysen, da det er muligt, at forstå værdierne kontinuert (Treiman 2009:7). Videre behandles de konstruerede skalaer som intervalskalerede og vil således blive behandlet i lineære regressionsmodeller, når disse indgår som afhængige variable. Modellerne testes endvidere i forhold til forudsætningerne for regressionsanalyse. Således er de lineære modeller testet i forhold til at kontrollere om der er tale om en lineær sammenhæng mellem den afhængige og de(n) uafhængige variable.

Da der er tale om multiple modeller er endvidere testet for multikollinearitet, for at sikre, at flere parametre ikke forklarer samme varians, og dermed skader den interne validitet (de Vaus 2014:325). Dannelsen af skalaer er med til at forebygge den multikollinearitet som ellers kan forekomme, da værdierne kan være udtryk for samme bagvedliggende fænomen som skalaen fungerer som mål på (Treiman 2009:108). Endvidere er testet for homoskedasticitet, som er udtryk for ens varians fordelt på den forklarende variabels kategorier (de Vaus 2014:325). Denne kan være kritisk, da modellen arbejder med den gennemsnitlige varians, hvorfor store variationer kan være skyld i fejlestimeringer af resultatet. Det viser sig i visse af de anvendte modeller, at der er tale om heteroskedasticitet, hvorfor disse fremgår med robuste standardfejl for at korrigere herfor. Robuste standardfejl udligner således den varians som kan forekomme mellem fejleddet og den uafhængige variabel (Long & Ervin 2000:217). Derved kan siges, at standardfejlene bliver mere konservative for at undgå at udlede forkerte konklusioner. At arbejde med robuste standardfejl gør dog ikke noget ved hældningskoefficienterne (Sønderskov 2014:190). Slutteligt holdes forudsætningen for endogenitet for øje. Denne retter sig mod, at variationen ikke må blive forklaret af faktorer som ikke medtages i modellen. Dette betragtes dog som umuligt i modeller som retter sig mod social videnskab, da der altid vil være uforklaret varians tilstede. Denne uforklarede varians kaldes i stedet "omitted variable bias", og refererer til den varians som ligger i fejleddet (Treiman 2009:388-389). Udgangspunktet og målet med fremgangsmåden er netop et forsøg på at afdække en del af den endogenitet som er tilstede i eksisterende forskning, ved at udbygge forståelsen med nye perspektiver som forklarende variable.

Binær logistisk regression benyttes, når den afhængige variabel er af binær karakter. Det vil sige, når der kun er to mulige udfald og sandsynligheden for at et af disse udfald sker efterspørges. Ved binær logistisk regression forudses sandsynligheden for, at de unge tilskrives en af to mulige udfald baseret på de uafhængige variable (Treiman 2009:301-302).

Slutteligt benyttes ordinal logistisk regression, når den afhængige variabel er ordinalt skaleret og har mere end to udfald. Ved ordinalt skalerede variable er lineære regressionsmodeller ikke mulige, da det ikke kan siges, at der er samme afstand mellem de forskellige kategorier. Når der i stedet foretages ordinal logistisk regression undgås antagelsen om, at afstanden mellem værdierne er ens, mens kun den indbyggede retning i den afhængige variabel er en forudsætning (Ibid.:6+342-343). I ordinal logistisk regression ligger dog en antagelse som retter sig mod paralleliteten i modellen. Det vil sige, at modellen antager, at koefficienten som beskriver forholdet mellem udfaldsgrupperne er konstant. Dermed ses kun én koefficient i resultaterne, som menes at være præsentabel for alle forhold mellem grupperne. Overholdelse af denne forudsætning er testet ved hjælp af Brant-testen (UCLA).

I samtlige regressionsmodeller benyttes backward elimination princippet. Her er fremgangsmåden, at indsætte alle tænkelige uafhængige variable, hvorefter de enkeltvis udtages af modellen startende med variabelen som har mindst signifikant forklaringskraft (Myers 1990:186). Det vil sige, at de variable som teoretisk eller logisk kan tænkes at yde indflydelse på den afhængige variabel er sat ind i modellen fra start, hvorefter de insignifikante elementer er taget ud. Dette for at opnå den stærkest mulige model. Denne metode understøtter endvidere den forholdsvis eksplorative tilgang der efterstræbes i søgningen efter relevante mekanismer i den unges beslutningsproces. Her bemærkes dog, at det ikke er muligt reelt at medtage "alle tænkelige variable", da analysen er begrænset af, hvad der er af tilgængelig data og vil endvidere være påvirket af egne forforståelser. I bilag 2 er vedlagt en oversigt over signifikante variable som indgår i følgende regressionsanalyser.

6.2 Kvalitative udsagn

I fortolkningen af resultaterne inddrages relevante kvalitative udsagn respondenterne har afgivet ved deres besvarelse. De unge er her blevet bedt om at redegøre for, hvorfor de har

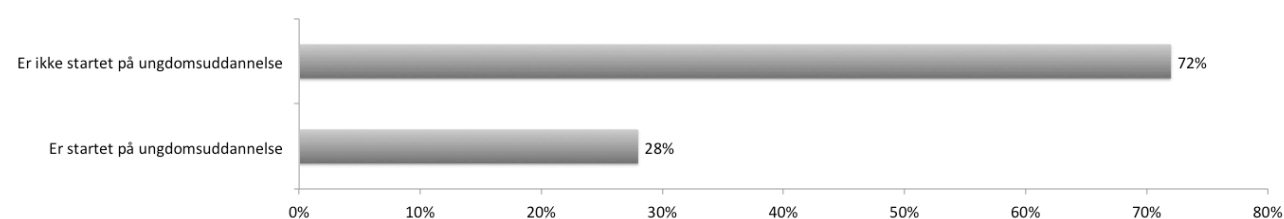
valgt/tænker at vælge henholdsvis en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Det skal her bemærkes, at disse udsagn inddrages efter tematisk relevans. Det vil sige at til trods for, at spørgsmålet retter sig mod valget, benyttes disse rationaliseringer også til fortolkningen af resultaterne i andre henseender. Dette da der forventeligt er en overensstemmelse mellem de temaer som de unge beskriver som baggrund for deres valg og dennes generelle præferencer og opfattelser af uddannelsesmulighederne.

7. Deskriptiv statistik

For at give et overordnet overblik over samplet og mønstre heri, vil der i det følgende blive præsenteret udtræk af datamaterialet. Dermed vil centrale variable, som indvirker på den videre analyse, blive præsenteret (Treiman 2009:114). Der er hovedsageligt tale om univariate analyser, som har til formål at beskrive fordelinger og gennemsnitlige vægtninger af værdier (de Vaus 2014:207).

Respondentfordelingen består af 57% piger og 43% drenge i folkeskoler, på efterskoler og på ungdomsuddannelser. I analysen adskilles dog ikke mellem unge i folkeskolen og på efterskoler, da fælles for dem alle er, at det endelige valg endnu ikke er truffet. I den videre analyse skelnes der mellem på den ene side folkeskole- og efterskoleelever og på den anden side elever på ungdomsuddannelser. Dette, da unge fra disse to grupper på gennemførelsestidspunktet har forskellige vilkår, hvilket kan påvirke deres svar og præferencer senere i analysen. Ved at opdele målgruppen i disse to typer, er det muligt at få indblik i, om der er forskel på de unges præferencer før og efter valget. Figur 7 illustrerer fordelingen mellem om unge er startet på sin ungdomsuddannelse, eller stadig er i folkeskolen.

Model 7: Nuværende uddannelse

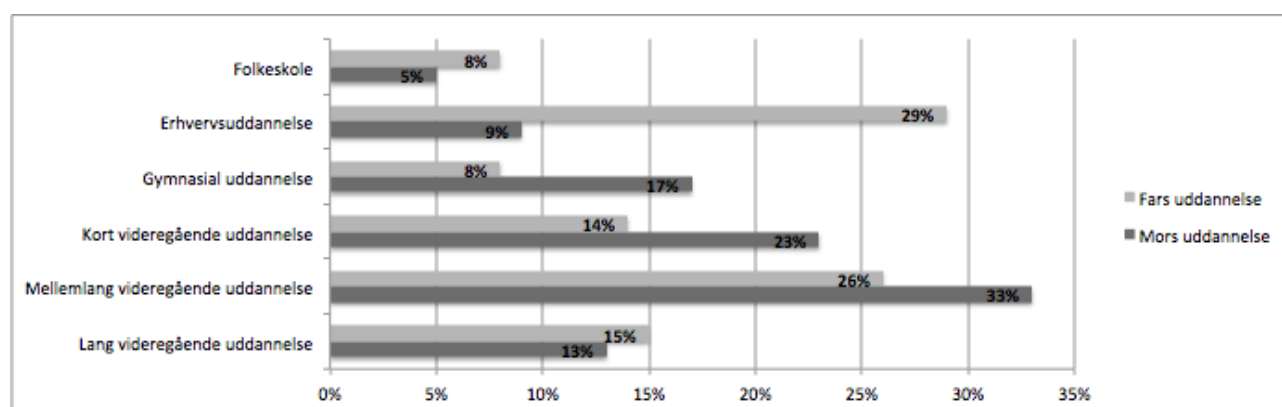
n=583

Det ses således, at størstedelen af samplet på gennemførelstidspunktet består af elever, som endnu ikke har påbegyndt sin ungdomsuddannelse og dermed står overfor valget. Ses der på de unge, som har påbegyndt sin ungdomsuddannelse, er 82% repræsentanter som går på gymnasiet mens de resterende 18% er elever fra erhvervsskoler. Denne fordeling tilnærmer sig dermed fordelingen i populationen, hvor størstedelen netop vælger gymnasiale uddannelser (jf. afsnit 1). Her sås det netop i opgørelser fra undervisningsministeriet, at andelen af unge som vælger en erhvervsfaglig uddannelse ligger på omkring 20%.

7.1 Forældres uddannelsesniveau

I figur 7.1 ses hvordan respondenternes forældres uddannelsesniveau fordeler sig. Denne fordeling er baseret på et lukket spørgsmål, hvor den unge bliver bedt svare på hvilket uddannelsesniveau henholdsvis deres mor og far maksimalt har gennemført.

Figur 7.1: Forældrenes uddannelsesniveau

Mors uddannelse: n=418

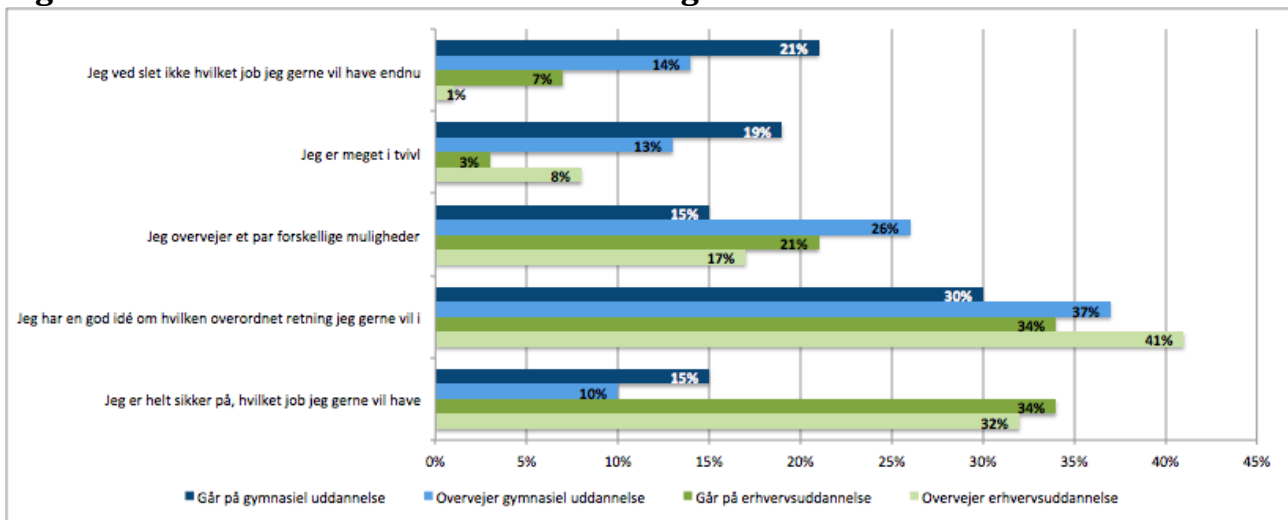
Fars uddannelse: n=401

Det ses her, at andelen af forældre, som ikke har gennemført en uddannelse efter folkeskolen er relativt lille. Det ses endvidere, at andelen af fædre med en erhvervsuddannelse er væsentligt større end tilfældet er for mødre. Derimod har flere mødre end fædre en gymnasial, kort eller mellemlang uddannelse. Det bemærkes dog, at dette spørgsmål kan være svært for den unge at besvare med sikkerhed. Der vil derfor være en vis usikkerhed forbundet med det faktuelle billede, da dette er udtryk for, hvilken uddannelse respondenterne tror dennes forældre har. Forældrenes uddannelsesniveau vil, som nævnt i operationaliseringen, fungere som indikator på den unges kulturelle kapital.

7.2 Afklarethed i forhold til fremtidig karriere

Det er sandsynligt, at der vil være stor forskel på, hvor sikre unge føler sig på, hvilken karriere de drømmer om, da det formodes at unge i målgruppen befinder sig forskellige steder i sin karriereplanlægning, hvilket forventeligt har indflydelse på beslutningsprocessen i forhold til valget af ungdomsuddannelse. Dette da netop ungdomsuddannelsen fungerer som første skridt på vejen mod det fremtidige arbejdsmarked. For at få indblik heri er lavet en bivariat analyse, med den unges afklarethed samt valgte uddannelsesretning. Der er dermed konstrueret en ordinalt skaleret variabel, som indikerer hvor sikker den unge er på, hvilket job denne sigter efter. Figur 7.2 viser, hvilken uddannelse den unge forventer at vælge, i forhold til, hvor afklaret denne er i forhold til fremtidige ønskede stilling. Derudover ses fordelingen af uddannelsesvalg for de unge som er startet på uddannelse i forhold til hvor afklarede disse er.

Figur 7.2: Afklarethed i forhold til fremtidig karriere

Folkeskoleelever: n=291

Elever på ungdomsuddannelser: n=157

I figur 7.2 ses en tendens til, at en større andel af de unge som vælger en erhvervsuddannelse er afklarede omkring deres fremtidige karrieremæssige drømme, end tilfældet er for unge som vælger en gymnasial uddannelse. Ovenstående bakker således op om tesen om, at gymnasiet for nogle unge, kan opfattes som en måde at holde sine muligheder åbne, mens erhvervsuddannelser opfattes som mere lukkede og målrettede bestemte stillinger (jf. afsnit

1.6). Data viser endvidere, at 76% af eleverne i folkeskolen og på efterskoler forventer at vælge en gymnasial uddannelse, mens de resterende 24% overvejer en erhvervsuddannelse.

7.3 At vælge ungdomsuddannelse

De unge er blevet bedt om at forholde sig til, hvor enige de er i en række udsagn i forbindelse med valget af ungdomsuddannelse. De har således angivet, hvor enige de er i det enkelte udsagn på en skala fra 1-5, hvor 1 er indikator for "slet ikke enig" og 5 indikerer "meget enig". Disse udsagn har til formål, at forstå hvilken proces den unge går igennem, og hvilke udefrakommende påvirkninger de selv anser som væsentlige i deres valg af uddannelse. Gennemsnittene og standardafvigelseerne for disse spørgsmål ses i tabel 7.3.

Tabel 7.3: Enighed i udsagn omkring uddannelsesvalg

Når man skal vælge ungdomsuddannelse:	GNS	STD
Jeg synes det er svært at vælge ungdomsuddannelse	3,2565	0,0603
Når jeg skal vælge ungdomsuddannelse har mine forældres forslag stor betydning	2,6210	0,0552
Jeg bruger lang tid på at undersøge mine muligheder, for at kunne træffe den rigtige beslutning	3,2624	0,0582
Mine venners uddannelsesvalg får/har haft stor betydning for mit valg	2,0516	0,0488
Jeg lytter meget til min UU-vejleders råd og anbefalinger	2,8698	0,0597
n=453		

Det ses i ovenstående tabel, at unge mener at det kan være forholdsvist svært at vælge ungdomsuddannelse. Det ses endvidere gennem en t-test, at piger vurderer at bruge længere tid på at søge information end drengene. Det skal dog bemærkes, at der er tale om subjektive mål og ikke på absolutte værdier. Dette da det er de unges egen vurdering af tidsforbruget og ikke det egentlige tidsforbrug der refereres til. Tendensen til, at piger vurderer at bruge længere tid på informationssøgning kan være resultat af, at piger er mere bekymrede for uddannelsesvalget end drenge (jf. afsnit 1.4). Yderligere ses det, at unge generelt vurderer at lytte mere til deres UU-vejleders råd og vejledning, end til deres forældres forslag.

Forældrenes forslag tilskrives dog mere betydning end vennernes valg. Netop at vennernes uddannelsesvalg har betydning er den faktor de unge generelt er mest uenige i.

Det tyder således på, at unge kan finde det udfordrende at vælge ungdomsuddannelse og engagerer sig i at vælge den rigtige vej ved at bruge forholdsvis lang tid på informationssøgning mens de er lydhøre over for UU-vejlederen. Forældrenes mening er dog heller ikke uden værdi, men er ikke umiddelbart lige så dominerende i den unges bevidsthed, som den information de når frem til uden for hjemmet.

8. Analyse

Følgende analyse er opdelt i fire kapitler, som har til formål at belyse forskellige nuancer og fænomener, som optræder i unges forestillinger om- og valg af ungdomsuddannelse. Hvert afsnit vil således belyse hvert sit tema, for derved at danne grundlag for forståelsen af de mekanismer, som er på spil i forskellige dele af den unges beslutningsproces. Således behandles først de unges præferencer i forhold til, hvad de ønsker i deres ungdomsuddannelse. Herefter belyses de unges kendskab til uddannelsesretningerne, hvorefter opfattelser af de to uddannelseskategorier præsenteres i kapitel tre. Kapitel fire adresserer, hvilken uddannelsesretning de unge har valgt eller tænker at vælge. Løbende inddrages endvidere relevante mekanismer, som er på spil i hver af ovenstående elementer af den unges beslutningsproces.

8. 1 Præferencer i uddannelsesvalget

Da de unges præferencer for værdier i uddannelserne er centrale for analysen, er det essentielt at have et overordnet indtryk af, hvor stor betydning de forskellige værdier tillægges, og dermed hvordan det overordnede billede af unges præferencer udformer sig. I det følgende vil de gennemsnitlige scores og standardafvigelser på præferencerne blive præsenteret. Dette da det giver grundlæggende forståelse og kontekst i forhold til, hvordan den videre analyse fortolkes. Værdierne vil i denne sammenhæng fremstå med samtlige dimensioner, og ikke blot ud fra de bagvedliggende faktorer, der blev identificeret i faktoranalysen, som danner baggrund for de skalaer som senere indgår i regressionsanalyserne (jf. afsnit 5.2.1). Dette da det giver indblik i den variation, som finder sted bag hvert fænomen.

8.1.1 Uddannelsesrettede værdier

I følgende tabel ses den gennemsnitlige betydning de uddannelsesrettede værdier tilskrives - vurderet på en skala fra 0-10. Herefter vil værdierne blive diskuteret i kronologisk rækkefølge, ud fra hvilke værdier der tilskrives størst betydning. Der er endvidere foretaget t-test på hver værdi, for at afdække hvorvidt der er forskel på pigers og drenges præferencer for uddannelsesrettede værdier. T-testen har til formål at afdække om den observerede forskel bør tilskrives statistiske tilfældigheder og samplingfejl, eller om der er tale om en reel forskel (de Vaus 2014:233+240). Når sådanne forskelle identificeres indgår de således i diskussionen af resultaterne.

Tabel 8.1.1: Uddannelsesværdier

	Gennemsnit	STD
At uddannelsen giver mig mange muligheder	7,8878	0,0871
At uddannelsen er målrettet mine fremtidige drømme	8,1000	0,0824
At der er et højt fagligt niveau på uddannelsen	6,9204	0,0980
At der er et godt socialt miljø på uddannelsen	8,3878	0,0789
At uddannelsen er virkelighedsnær	7,5286	0,0809
n= 490		

Interessant er det at bemærke, at den værdi, som opnår højest gennemsnit er det sociale miljø på uddannelsen. Det tyder dermed på, at unge er meget bevidste om, at de skal trives socialt på den uddannelsesvej de vælger. Dermed kan det forestilles at være essentielt, at den unge mener at kunne identificere sig med andre unge, som vælger samme uddannelsesvej. Af denne grund er det endvidere plausibelt, at unges forestillinger om de andre unge, der vælger forskellige uddannelsesretninger kan være af stor betydning for deres eget valg af ungdomsuddannelse. Det er dermed sandsynligt, at unges positioner og dermed sociale klasse her kommer i spil. Med dette menes netop at klasseopdelingen i Bourdieus forstand ikke skal forstås som objektiv, men derimod som subjektets måde at forstå sig selv på i relation til andre (Bourdieu 1997:20). Det er forventeligt, at unge bedre kan identificere sig med andre

med lignende sæt af præferencer og smag. Ifølge Bourdieu, er disse netop påvirket af mængden af kapital individet er opvokset i, og manifesterer sig i dennes habitus (Bourdieu 1984:6). Unge fra lignende baggrunde vil således i højere grad befinde sig i samme meningsuniverser og udleve lignende livsstile, hvorfor de har nemmere ved at opbygge relationer til hinanden. I denne optik kan den position den unge er opvokset i dermed have indflydelse på, hvilken uddannelsesvej der vælges, ud fra forestillinger om tilhørsforhold og relation til de øvrige unge på uddannelsesretningerne. Nedenstående citat er et eksempel på denne betragtning:

“Jeg føler, at det er der, jeg personligt trives bedst i forhold til min faglighed og mine interesser. Jeg er lidt en nørd og elsker at nørde med ting som matematik og samfundsfag og jeg føler, at der er mange forskellige typer på mit gymnasium - og også den slags typer, som minder mest om mig selv”

Citatet underbygger netop tesen om, at unge søger en uddannelse med ligesindede i forhold til interesser og præferencer. Ud fra Bourdieus logik, vil disse præferencer være påvirket af den unges habitus, hvorfor unge fra lignende positioner i det sociale rum klynges sammen i særlige uddannelsesretninger som der er tradition for i denne sociale klasse, og er i overensstemmelse med livsstilen.

Værdien som gennemsnitligt tillægges næstmest betydning handler om, at uddannelsen skal være målrettet fremtidige drømme. I denne sammenhæng skal nævnes, at der via t-test er identificeret en signifikant forskel på den unges præference herfor, alt efter om denne har påbegyndt sin ungdomsuddannelse. Unge som endnu ikke er startet på sin ungdomsuddannelse har således gennemsnitligt større præference for en målrettet uddannelse, end unge som har påbegyndt ungdomsuddannelsen. Fælles for unge i begge situationer er dog, at værdien tillægges en relativ stor betydning til valget af uddannelse, hvilket indikerer, at den unge tænker sin fremtid med i sit valg af uddannelse. Det kan dermed forventes at unge, som endnu ikke er afklarede og dermed ikke har et klart sigte, i højere grad vil vælge den gymnasiale vej qua italesættelsen af denne retning som mindre determinerende. Således kan det forventes, at både unge som forventer at skulle have en videregående uddannelse og unge, som endnu ikke ved hvilken vej de skal gå, vælger gymnasiale retninger.

Ud fra denne forståelse er det sandsynligt, at erhvervsuddannelserne udelukkende vælges af de unge, som er forholdsvis afklarede i forhold til deres fremtidige drømme, forudsat at disse drømme er forenelige hermed. Denne opfattelse er endvidere en forklaring på, at tendensen til at vælge en erhvervsuddannelse tyder på at være større, desto mere afklaret den unge er som sås i figur 7.2.

At uddannelsen giver mange muligheder tilskrives også stor betydning. De unge efterspørger således en uddannelse som åbner mange døre. Dette kan forstås som en effekt af, at unge er bevidste om, at der er mange forskellige veje at gå, og at de samtidigt ikke nødvendigvis er afklarede om, hvilken vej der er bedst for dem. Videre kan en uddannelse som giver mange muligheder virke mindre determinerende, da en sådan uddannelse kan være et godt sikkerhedsnet, hvis man finder ud af, at man har valgt forkert. Gennem en t-test er er endvidere fundet, at piger gennemsnitligt tilskriver denne værdi signifikant mere betydning end drenge. At pigerne i højere grad har præference for en uddannelse som lukker op for mange muligheder kan være en effekt af en pointe som DEA fremlægger - en tendens til, at piger generelt anser uddannelser som vigtige for at klare sig på arbejdsmarkedet, mens de oplever flere begrænsninger og risici end drenge (Kjær & Krog 2018:12-13). Ud fra denne forståelse vil det derfor være mere efterstræbelsesværdigt, at en uddannelse giver mange muligheder, da det netop er modstykket til begrænsninger og risici.

Videre tyder det på, at unge leder efter en uddannelse, som er virkelighedsnær. I det ligger et ønske om, at kunne relatere sin uddannelse til virkeligheden. Dette kan være en naturlig reaktion på, at den unge i valget af ungdomsuddannelse forsøger at navigere i en verden af muligheder, som kan være svært at holde overblik over. For at bevare fodfæstet og overblikket kan det således være at foretrække, at finde en uddannelse, hvor det er tydeligt, hvad den kan bruges til.

Af de uddannelsesrettede værdier er det det faglige niveau, som gennemsnitligt tillægges mindst værdi. Denne værdi skal dog ikke betragtes som ubetydelig, men derimod blot som mindre afgørende end de foregående værdier. Et højt fagligt niveau kan forstås som et skridt på vejen til at opnå en højere status. Dette med udgangspunkt i tesen om, at prestige i højere grad tilskrives noget som synes svært opnåeligt. Dermed vil et højt fagligt niveau være at

foretrække, da det skaber anerkendelse i omgivelserne. Det bemærkes dog, at det også er det faglige niveau der optræder med størst standardafvigelse, og dermed kan siges at være den faktor, der er mest uenighed om – hvilket kan være medvirkende til at gennemsnittet er lavere for denne parameter. Dette kan være resultat af en stærk korrelation på 0,52 mellem det selv vurderede faglige niveau og præferencen for et højt fagligt niveau på uddannelsen (de Vaus 2014:259). Det høje faglige niveau vil i denne optik være mere efterstræbelsesværdigt for de unge som har større faglig selvsikkerhed, hvorimod elever som føler sig fagligt svage kan være i tvivl om, hvorvidt de kan gennemføre en uddannelse med et højt fagligt niveau. Denne forestilling ligger i forlængelse af hvad CeFU også fandt i deres undersøgelse, nemlig at karaktergennemsnit har indflydelse på, den unges tro på, om denne vil kunne klare et højt fagligt niveau (jf. afsnit 1.4).

Mekanismer

For at få forståelse af, hvilke mekanismer der er bestemmende for unges præferencer i forhold til uddannelsesrettede værdier som søges i ungdomsuddannelsen, foretages en multipel lineær regressionsanalyse med skalaen for uddannelsesrettede værdier som afhængig variabel (jf. afsnit 5.2.1). Da der er benyttet backward elimination i udvælgelsen af parametre til nedenstående model, indgår kun variable, som viser sig at have en signifikant indflydelse på unges præferencer for uddannelsesrettede værdier. Der er således testet for adskillige variable ud over dem som fremgår - herunder også forældrenes uddannelsesmæssige baggrund og stillingsbetegnelse. Disse viser sig dog som ikke bestemmende for præferencerne for uddannelsesrettede værdier, da samtlige af disse variable opnår insignifikante resultater. Det tyder således på, at uddannelsesrettede værdier er alment eftertragtede værdier og ikke er direkte påvirket af socioøkonomisk baggrund.

Model 8.1.1: Uddannelsesrettede værdier	
Knyttet til mor	0,3101** [0,0727]
Fagligt niveau	0,1181** [0,0205]
Afklarethed	
Jeg ved slet ikke hvilket job jeg gerne vil have endnu	Ref.
Jeg er meget i tvivl	-0,0989 [0,2478]
Jeg overvejer et par forskellige muligheder	0,2128 [0,2003]
Jeg har en god idé om hvilken overordnet retning jeg gerne vil i	0,5647** [0,2016]
Jeg er helt sikker på, hvilket job jeg gerne vil have	0,5119* [0,2234]
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	0,4423* [0,2123]
Kort/mellemlang videregående uddannelse	0,3962* [0,1829]
Lang videregående uddannelse	0,5484* [0,2231]
Konstant	3,3152
Forklaringsgrad	28,08%
n	414

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
[] Illustrerer robuste standardfejl

Ifølge ovenstående regression tyder det på, at der er flere mekanismer på spil, når forklaringen for præferencerne for de uddannelsesrettede værdier efterspørges. Det ses i denne sammenhæng, at et nært forhold til moderen gør, at den unge i højere grad søger denne type værdier i sit uddannelsesvalg. Interessant er det at bemærke, at målene for kulturel kapital forekommer insignifikante både hvad angår moderens og faderens uddannelsesbaggrund og stilling. Det er dog sandsynligt, at en sådan sammenhæng derimod kan siges at være indirekte og medieret af blandt andet den unges vurdering af egen faglighed, hvormed der ses en positiv sammenhæng. Dette da der ses en signifikant sammenhæng mellem både mors og fars stilling og den unges vurderede faglighed (jf. model 8.1.1.a bilag 3).

Dermed kan siges, at unge som kommer fra hjem, hvor forældrene har en høj stilling, i højere grad vurderer sig selv som fagligt stærke, hvilket disponerer dem for præferencer for uddannelsesrettede værdier. Den selvvaluerede højere faglighed kan dermed forstås som en mellemliggende mekanisme mellem kulturel kapital og den unges præferencer. Forstået ud fra Bourdieus perspektiv, kan sammenhængen mellem en høj kulturel kapital og en højere faglighed være resultat af, at elever som kommer fra hjem med høj kulturel kapital, menes at være bedre disponeret for at klare sig godt, da disse elever i hans optik har bedre forudsætninger både hvad angår sproglige koder i uddannelsessystemet, lektiehjælp og ressourcer (Jæger 2009:1946). At netop den unges opfattelse af sit eget faglige niveau har indvirkning på præferencerne for uddannelsesrettede værdier kan være udtryk for, at den unge føler sig rustet til at søge disse værdier, da det netop retter sig mod at få et stort udbytte af sin skolegang og opnå et højt fagligt niveau. Vurderer den unge derimod sig selv som fagligt svag, vil denne således ikke i samme grad efterspørge disse værdier.

Samtidigt ses det, at hvis den unge har en god idé om, hvilken karrierevej denne sigter efter, tilskrives de uddannelsesrettede værdier mere betydning. Dette ses, da sammenhængen først bliver signifikant, når den unge har en idé om, hvilken retning denne ønsker at gå i eller hvis den unge er helt afklaret i forhold til fremtidig karriereplanlægning. Uddannelsesrettede værdier handler om at være målrettet fremtidige drømme, at give mange muligheder, at være virkelighedsnær, at have højt fagligt niveau og et godt socialt miljø. Flere af disse værdier er således nemmere for den unge at forestille sig - og samtidigt også at efterstræbe - eftersom afklarethed i forhold til fremtidig karriere gør værdierne mere håndgribelige.

Slutteligt er der en positiv sammenhæng mellem det uddannelsesniveau den unge sigter efter at opnå og den betydning uddannelsesrettede værdier tilskrives. Unges forventede uddannelsesniveau kan forstås som dennes ambitioner i uddannelsessystemet. I model 8.1.1 er unge som stræber efter en erhvervsuddannelse som højeste uddannelsesniveau holdt som referencegruppe. Tendensen er ikke overraskende, da det kan være udtryk for, at interessen for videreuddannelse kan ses i interessen for selve uddannelsen allerede i ungdomsuddannelsen. Ambitionen om et højt uddannelsesniveau forplanter sig således i en interesse for uddannelse generelt, hvorfor disse værdier naturligt vil være efterstræbelsesværdige. Uddannelsesambitioner viser sig i model 11.5.1.c, som er vedlagt i

bilag 4, også at være påvirket af den kulturelle kapital den unge har med i bagagen. Det ses, at jo højere kulturel kapital der kan tilskrives den unges mor, desto højere uddannelsesniveau sigter den unge efter at gennemføre. Derimod er det kun faderens stilling som er af betydning for den unges ambitioner, og således ikke hvilket uddannelsesniveau den unges far har gennemført. Det vil sige, at den unges forventninger til uddannelsesniveau kan siges at være stigende i takt med den kulturelle kapital de er opvokset i. I denne sammenhæng ses samme tendens som DEA identificerede i 2018, nemlig at moderens uddannelsesniveau tyder på at have større betydning end faderens. Denne forskel forklares af DEA ud fra, at det traditionelt set har været kvinderne der hovedsageligt har stået for hjemmet og dermed opdragelsen (Nielsen 2018:17).

Det kan således siges, at den unges kulturelle kapital ikke har nogen direkte indflydelse på den unges præferencer for uddannelsesrettede værdier, men derimod medieres gennem andre mekanismer i form af fagligt niveau og uddannelsesambitioner. Modellen opnår samlet set en forklaringsgrad på 28,08% og kan således siges, at forklare en del af de mekanismer som er på spil i dannelsen af den unges uddannelsesmæssige præferencer - uden på nogen måde at kunne betragtes som en udtømmende model.

8.1.2 Værdier rettet mod norm og anerkendelse

Værdierne som retter sig mod at kende andre på uddannelsen samt at forældre og venner synes om valget af uddannelse kan, som nævnt, betragtes som værdier udenfor uddannelsen i sig selv. Dette da de i højere grad refererer til at søge tryghed og anerkendelse fra omgivelserne. Følgende tabel viser, hvor stor betydning disse værdier gennemsnitligt tilskrives - vurderet på en skala fra 0-10.

Tabel 8.1.2: Norm og anerkendelse

	Gennemsnit	STD
At jeg kender andre på uddannelsen	4,3755	0,1286
At mine forældre synes om mit valg af uddannelse	4,6210	0,0552
At mine venner synes om mit valg af uddannelse	2,0516	0,0484
n=490		

Det bemærkes her, at der generelt er mindre præference for disse værdier de for de uddannelsesrettede værdier (jf. afsnit 8.1.1). Det tyder dog på, at forældrenes anerkendelse er den som betyder mest af disse. Ved hjælp af en t-test ses endvidere at der er signifikant forskel på, hvor meget betydning unge som er startet på ungdomsuddannelse tilskriver forældres mening i forhold til unge i grundskolen. Det ses her, at unge som endnu ikke har påbegyndt uddannelsen tilskriver mere værdi til forældrenes mening end unge som er startet på ungdomsuddannelsen. Denne forskel kan være udtryk for, at de unge som står i valgsituationen på undersøgelsestidspunktet i højere grad lægger mærke til forældrenes holdninger, hvorimod unge som er startet på ungdomsuddannelsen har disse holdninger på længere afstand samt må formodes, at være længere i sin frigørelsesproces og dermed ikke længere tilskriver forældres mening lige så meget betydning.

Det ses endvidere, at det betyder mere for de unge at kende andre på uddannelsen, end at deres venner synes om deres valg. Denne tendens kan være udtryk for, at de søger en form for tryghed, når de starter på deres nye uddannelse. Det vil sige, at de tilskriver mere værdi til at kende nogen som er til stede i situationen, end til at deres venner generelt synes om valget. Denne observation er endvidere interessant set i lyset af, at det sociale miljø på uddannelsen tilskrives stor betydning (jf. afsnit 8.1). At kende andre på uddannelsen kan således forstås som udgangspunktet for at trives socialt på uddannelsen - før de lærer de øvrige medstuderende at kende.

I forhold til netop disse værdier er det dog uvist, om de i realiteten har en større indflydelse på den unges valg end denne er bevidst om, og hvorvidt der er tale om "social desirability" i besvarelsen af disse spørgsmål i spørgeskemaet. Med dette menes, at den enkelte har tendens til at fremstille sig selv i et så godt lys som muligt, ved at tilskrive mindre betydning til elementer som kan forekomme uønskede (Groves, et al.2009:224). I denne optik kan det virke negligerende af den unges selvstændighed i karriereplanlægningen at svare at vennernes eller forældrenes mening har stor betydning, da det udstråler mindre selvstændighed og rationalitet. Opmærksomheden på denne problematik udspringer af de kvalitative rationaliseringer af uddannelsesvalget, hvor sådanne elementer ofte indgår. Dette ses eksempelvis i nedenstående citater:

“Det interesserede mig samt havde jeg mange venner, der valgte samme retning og det gjorde min interesse større. Dog følte jeg ikke rigtigt, at jeg havde andre muligheder og kunne ikke se mig selv andre steder”

“Det har mine forældre også gjort og de siger det er godt”

“Det tog mine forældre også”

Følgende citat er et eksempel på en ung som er bevidst om, at hun bryder strømmen ved at vælge en erhvervsuddannelse til trods for, at hendes venner ikke gør det:

“Jeg kan godt lide at tage fat, og jeg har aldrig været ligesom alle mine veninder, så derfor skulle jeg heller ikke vælge de veje som de har taget”

I disse citater ses, at venner og forældre alligevel kan fungere som en afgørende faktor i den unges uddannelsesvalg - om ikke andet, så som inspirationskilde. Det er dog ikke nødvendigvis noget unge er bevidste om eller har lyst til at angive som en væsentlig faktor i uddannelsesvalget. En grund til den lave præference for denne type værdier kan endvidere være, at unge på dette tidspunkt ofte naturligt kommer til at følges med andre unge de kender på deres ungdomsuddannelse. Dette da særligt gymnasiale ungdomsuddannelser ikke er lige så segmenterede i deres opbygning som videregående uddannelser, hvor mulighederne er langt flere. Således kan det at kende andre ligge implicit i valget, da det er et vilkår i de flestes valg af ungdomsuddannelsesvalg. Denne tendens ses særligt på ungdomsuddannelser, da der ikke er samme tendens til at flytte for uddannelsens skyld i samme grad som der er på videregående uddannelser. Dette da der ikke er samme geografiske spredning på ungdomsuddannelserne som på de videregående uddannelser. Derfor vil der på ungdomsuddannelser ofte være tale om samlinger af unge fra lokalområdet. Der kan dog forekomme en vis spredning i forhold til nogle erhvervsuddannelser, da udvalgte retninger kun udbydes på en eller få skoler i landet.

Mekanismer

Det er videre interessant, at afdække hvilke faktorer, der kan spille ind på unges præferencer for værdier som ikke er direkte uddannelsesrettede, men derimod behandler en søgen efter tryghed og anerkendelse af sit uddannelsesvalg. For at få indblik heri er ligeledes lavet en multipel lineær regression tilsvarende ovenstående, blot med skalaen for værdier rettet mod norm og tryghed som afhængig variabel (jf. afsnit 5.2.1).

Model 8.1.2: Norm og tryghed	
Etnisk	0,8443* (0,3556)
Knyttet til mor	0,3032* (0,1312)
Forventet uddannelse	
Gymnasial	Ref.
Erhvervsuddannelse	-1,0013* (0,4049)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	-0,5082 (0,3454)
Lang videregående uddannelse	0,9950** (0,3473)
Konstant	3,3153
Forklaringsgrad	4,64%
n	414

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
() Illustrerer standardfejl

Som det fremgår af model 8.1.2 er der også flere faktorer som har en signifikant indvirkning på den unges præferencer i forhold til denne type af værdier. Det bemærkes dog, at denne model samlet set kun opnår en forklaringsgrad på 4,64%, og betragtes derfor ikke som dækkende for meget af fænomenet. Der er dog visse mekanismer, som kan forklare en lille del af den variation som ses i præferencerne. Det ses, at unge som ikke er etnisk danske i højere grad end danske unge søger værdier som retter sig mod normer og anerkendelse. Samtidigt ses det, ligesom tilfældet var for de uddannelsesrettede værdier, at et tæt forhold til moderen gør, at den unge i højere grad også søger disse værdier. Dermed tyder det på, at jo mere nært et forhold til sin mor den unge har, desto mere værdi tillægges samtlige værdispørgsmål.

Derudover viser det sig, at der er en negativ sammenhæng med unges uddannelsesambitioner og præferencer for værdier som retter sig mod norm og anerkendelse. I modellen fungerer unge, som maksimalt forventer at afslutte en gymnasial uddannelse som referencegruppe. Dette da det formodes at norm og anerkendelse har større betydning for denne gruppe unge, da gymnasiet ofte betragtes som normen. At bedømme ud fra hældningskoefficienternes retning tyder denne tese på at blive bekræftet, da det ses, at unge som stræber efter at gennemføre en erhvervsuddannelse har mindre præference for denne type af værdier. Samtidigt ses det, at forventningen om at afslutte en lang videregående uddannelse har en negativ sammenhæng med at søge efter denne type værdier. Her ses det, omvendt tilfældet for de uddannelsesrettede værdier, at unge som stræber efter en lang videregående uddannelse i mindre grad søger denne type af værdier. Der ses dog ikke nogen signifikant forskel på unge som stræber efter en gymnasial uddannelse eller en kort til mellemlang videregående uddannelse. At det netop er gruppen af unge som forventer en erhvervsuddannelse eller en lang videregående uddannelse som har mindst præference for disse værdier er bemærkelsesværdigt og kan det være et resultat af, at disse unge er dem som er mest afklarede eller har de største ambitioner og karrieremæssige mål. Denne afklarethed eller ambition kan gøre, at den unge er mere målrettet sin fremtidige karriere og dermed tager et rationelt valg i forhold til at opnå sine karrieremæssige mål, hvor holdninger fra personlige relationer træder i baggrunden.

8.2 Kendskab til uddannelsesretningerne

Et vigtigt element i forhold til unges valg af uddannelse er, hvilke forudsætninger de har for at vælge rationelt og velovervejet. Derfor ses nu nærmere på, hvor stort kendskab de unge vurderer at have til de to uddannelsestyper, samt hvor dette kendskab stammer fra. Tabel 8.2 angiver det gennemsnitlige kendskab til de to uddannelsesretninger for henholdsvis drenge og piger. Dette kendskab er vurderet på en skala fra 0-10.

Tabel 8.2: Kendskab til uddannelestyperne

	Drengene		Piger	
	GNS	STD	GNS	STD
Kendskab til gymnasiale uddannelser	5,8660	2,6167	7,2246	2,0959
Kendskab til erhvervsuddannelser	5,2967	2,5791	5,0797	2,2853
n	209		276	

Som det ses i tabel 8.2 vurderer pigerne at have et signifikant større kendskab til de gymnasiale uddannelser end drengene (testet ved hjælp af t-test). Fælles for begge køn er dog, at de har større kendskab til gymnasiale uddannelser end til erhvervsuddannelser. Når det kommer til erhvervsuddannelser vurderer drengene dog deres kendskab en smule højere end pigerne, der er dog ikke tale om en signifikant forskel. Umiddelbart tyder det således på, at der er en kønsmæssig forskel i forudsætningerne for at vælge uddannelse. I et litteraturstudie foretaget af DEA finder de ligeledes, at piger generelt bekymrer sig mere om uddannelse og derfor også sætter sig mere ind i deres muligheder end drengene (Kjær & Krog 2018:12-13). Denne pointe går således igen i flere studier, da det også blev fremhævet i CeFUs forløbsundersøgelse (jf. afsnit 1.4). Denne kønsmæssige forskel i bekymringer kan således være årsag til forskellen i kendskabet til gymnasiale uddannelser, da piger i højere grad kan forestille sig at sætte sig ind i mulighederne. I det følgende dykkes der ned i, hvor kendskabet kan formodes at stamme fra. Dette gøres ved hjælp af multiple regressionsanalyser med kendskabet til hver uddannelsestype som afhængige variable.

8.2.1 Kendskab til gymnasiale uddannelser

For at afdække hvad der kan være bestemmende for, hvor stort kendskab den unge har til gymnasiale uddannelser er foretaget en multipel lineær regression med det vurderede kendskab til som afhængig variabel.

Model 8.2.1: Kendskab til gymnasiale uddannelser	
Køn	0,7883** [0,2131]
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	1,3948** [0,4084]
Kort/mellemlang videregående uddannelse	1,5880** [0,3668]
Lang videregående uddannelse	1,9870** [0,3853]
Fagligt niveau	0,1327** [0,0269]
Er startet på gymnasial uddannelse	1,0858** [0,1860]
Konstant	1,9084
Forklaringsgrad	33,05%
n	401

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
[] Illustrerer robuste standardfejl

Det ses i model 8.2.1, at der er signifikant sammenhæng mellem køn og selv vurderet kendskab til gymnasiale uddannelsesretninger. Dette kommer ikke som nogen overraskelse, da der allerede i afsnit 8.2 blev identificeret en tendens til, at pigerne vurderer deres kendskab væsentligt højere end drengene.

For at vurdere, om det forventede uddannelsesniveau spiller en rolle, benyttes unge der forventer at afslutte en erhvervsuddannelse som højeste uddannelsesniveau som referencegruppe. Det ses her, at jo højere uddannelse den unge forventer at afslutte desto større kendskab mener denne at have til gymnasiale retninger. Dette ses som en naturlig effekt, da dem som sigter efter høj uddannelse typisk styres i retningen af gymnasiale uddannelser, da netop denne retning lægger mest op til videreuddannelse.

Derudover ses også, at den unges indtryk af sit faglige niveau har en sammenhæng med kendskabet til gymnasiale uddannelser. Dette kan være en følge af, at gymnasiet i højere grad betragtes som en mulighed for de fagligt stærke, da den ofte opfattes som fagligt sværere end

erhvervsuddannelser. Dette vil endvidere blive uddybet i afsnit 8.3. Slutteligt er kontrolleret for, om de unge som er startet på en gymnasial uddannelse vurderer deres kendskab større. Her ses at disse unge meget naturligt vurderer deres kendskab større. Denne variabel fungerer således hovedsageligt som en kontrolvariabel, idet effekten på de andre parametre dermed er kontrolleret for den effekt på kendskabet som denne gruppe tilfører. Modellen opnår en samlet forklaringsgrad på 33,05%, hvorfor det betragtes som en god indikation på, hvor dele af kendskabet til gymnasiale uddannelser stammer fra.

Det kan således siges, at der er flere mekanismer på spil i unges kendskab til gymnasiale uddannelser. I denne sammenhæng kan både den unges uddannelsesambitioner og vurderingen af eget fagligt niveau have rod i dennes kulturelle kapital (jf. afsnit 8.1.1). En del af kendskabet kan således forestilles at være medieret af den selvopfattelse og de mål den unge har dannet. Selvfølgelig og målene kan i Bourdieus forstand siges at være påvirket af den socialisering den unge har fået og de dispositioner som her er dannet. Der er dog ikke tale om en direkte sammenhæng mellem den kulturelle kapital og den unges kendskab til gymnasiale uddannelser, hvorfor kendskabet ikke udelukkende kan siges at skyldes den kulturelle kapital i den unges hjem. Derimod medieres den kulturelle kapital indflydelse på kendskabet til uddannelsesretningerne af en mere individuel karakter, da det er den unges egne mål og evner som er bestemmende.

8.2.2 Kendskab til erhvervsuddannelser

Erhvervsuddannelser er umiddelbart mere fremmede for de unge, som generelt vurderer deres kendskab til denne type uddannelse lavere (jf. tabel 8.2). Nedenfor er foretaget en multipel lineær regression, for at finde mekanismer, som kan være bestemmende for kendskabet til erhvervsuddannelser.

Model 8.2.2: Kendskab til erhvervsuddannelser	
Er startet på erhvervsuddannelse	0,9061** (0,4569)
Niveau i matematik	0,1768** (0,0526)
Afklarethed	
Jeg ved slet ikke hvilket job jeg gerne vil have endnu	Ref.
Jeg er meget i tvivl	0,7899 (0,4375)
Jeg overvejer et par forskellige muligheder	1,1956** (0,3829)
Jeg har en god idé om hvilken overordnet retning jeg gerne vil i	0,9564** (0,3544)
Jeg er helt sikker på, hvilket job jeg gerne vil have	0,9041* (0,4086)
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	-2,4744** (0,3940)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	-2,1110** (0,3477)
Lang videregående uddannelse	-2,4379** (0,3557)
Tidsforbrug på informationssøgning	0,2490** (0,0859)
Konstant	4,2616
Forklaringsgrad	18,56%
n	395

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
() Illustrerer standardfejl

I model 8.2.2 er kontrolleret for gruppen af unge som er startet på en erhvervsuddannelse. Denne gruppe har naturligt større kendskab til uddannelsesstypen, hvorfor det er ønskværdigt at sikre, at de øvrige effekter er kontrolleret herfor. I modellen ses en positiv sammenhæng mellem at vurdere sig selv som matematisk stærk og at have et kendskab til erhvervsuddannelser. Dette kan være resultat af at flere, af særligt de praksisrettede, erhvervsuddannelser fordrer en vis matematisk forståelse. Her tænkes eksempelvis på

tømrer- og snedkerarbejde, hvor en matematisk forståelse er fordelagtig. Således kan matematiske færdigheder være fordelagtige og gøre at den unge kan se muligheder i uddannelser, hvor disse færdigheder og kompetencer kan komme i spil i praksis. Elevernes egen vurdering af deres faglige niveau i fremmedsprog og dansk viste sig derimod at være insignifikante i forhold til graden af kendskab. I forlængelse af ovenstående er danskundskaber og fremmedsprog ikke fag, som umiddelbart kobles til erhvervsrettede uddannelser, hvilket kan være forklaringen på, at kun det matematiske niveau her er af betydning.

Model 8.2.2 viser yderligere en væsentlig sammenhæng mellem hvor afklaret den unge er i forhold til fremtidigt job, og dennes kendskab til erhvervsuddannelser. Dette er ikke en overraskelse taget i betragtning af observationen allerede i model 7.2, som viste, at væsentligt større andele af de unge som er afklarede vælger eller hælder mod at vælge en erhvervsrettet uddannelse. I modellen fungerer unge som har svaret, at de slet ikke ved hvad de vil som referencegruppe. Resultaterne viser således, at unge som har gjort sig overvejelser og er begyndt at spore sig ind på hvilken retning de skal i, har større kendskab til erhvervsuddannelser. Ovenstående viser ikke en signifikant sammenhæng med unge som er meget i tvivl, hvorfor der kun kan siges at være en sammenhæng med kendskabet, når den unge er nået et stykke hen i sin beslutningsproces. En plausibel forklaring herpå er, at de unge som er mest i tvivl om deres fremtidige karrierevalg også kan forestilles at have opsøgt mindre information, da de endnu ikke har lagt tilsvarende engagement i deres informationssøgning og beslutningsproces.

For at måle hvorvidt den unges uddannelsesambitioner påvirker kendskabet, benyttes unge som maksimalt forventer at afslutte en erhvervsuddannelse som referencegruppe. Der ses her signifikant negativ sammenhæng mellem alle andre forventede uddannelsesniveauer end erhvervsuddannelse. Det virker umiddelbart naturligt, at de unge som ikke tænker at skulle tage en erhvervsuddannelse har mindre kendskab, end de unge som forventer at skulle afslutte netop denne uddannelse. Dette kan endvidere være resultat af, at unge som sigter efter et højt uddannelsesniveau ikke nødvendigvis sætter sig ind i de muligheder som erhvervsuddannelser tilbyder, da det ikke er den typiske vej at gå for at opnå et højt uddannelsesniveau (jf. afsnit 1.6).

Tesen om, at der er en negativ sammenhæng mellem uddannelsesambitioner og informationssøgningen om erhvervsuddannelser underbygges af følgende to binære logistiske regressioner. Som afhængig variabel i de to er en indikatorvariabel for, om den unge har søgt information om henholdsvis erhvervsrettede- og gymnasiale uddannelser. Her skal det bemærkes, at den ene ikke udelukker den anden, hvorfor informationssøgningen er delt op i to modeller.

Model 8.2.2.a: Informationssøgning om uddannelsesretningerne

	Gymnasial	Erhverv
Forventet uddannelsesniveau		
Erhvervsuddannelse	Ref.	Ref.
Gymnasial uddannelse	3,5719** (0,5290)	-4,3896** (0,7721)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	3,8436** (0,4615)	-3,9829** (0,7444)
Lang videregående uddannelse	4,6994** (0,5941)	-4,4763** (0,7496)
Tidsforbrug på informationssøgning	-0,0416 (0,1552)	0,2439* (0,0959)
Konstant	-1.1238	2,6934
Forklaringsgrad	42,17%	21,27%
n	385	385

*Angiver signifikans på minimum 0,05

** Angiver signifikans på minimum 0,01

() Illustrerer standardfejl

I ovenstående modeller fungerer unge som enten går på erhvervsuddannelse eller forventer at starte på en sådan som referencegruppe. Disse modeller viser, at sandsynligheden for at unge søger efter information om erhvervsuddannelser, hvis de forventer at afslutte en gymnasial- eller videregående uddannelse er mindre, end hvis den unge forventer at tage en erhvervsuddannelse. Samtidigt er sandsynligheden for, at den unge søger efter information

om gymnasier stigende, hvis denne har høje uddannelsesambitioner. Således kan siges, at erhvervsuddannelser i væsentligt lavere grad betragtes som relevante, hvis den unge sigter efter et højt uddannelsesniveau. Dette til trods for, at det i realiteten er muligt, at opnå et højt uddannelsesniveau gennem en erhvervsrettet vej. Det ses dog i ovenstående, at det kan være svært for erhvervsuddannelserne at tiltrække de elever, som har høje uddannelsesambitioner, da disse elever ikke i samme grad kigger i denne retning, men udelukkende har gymnasiale uddannelser i deres repertoire af mulige veje at gå. Disse elever bruger således ikke nødvendigvis tid på at lære mere om udbyttet af en erhvervsuddannelse.

Slutteligt ses i model 8.2.2.a at der er en positiv sammenhæng mellem at eleven vurderer at bruge lang tid på at søge information og dennes kendskab til erhvervsuddannelser. Dette er en indikation på, at kendskab til erhvervsuddannelser i højere grad end kendskabet til gymnasiale uddannelser fordrer aktiv informationssøgning. Denne tese underbygges endvidere af, at der ikke ses nogen signifikant sammenhæng mellem, at den unge vurderer at bruge lang tid på informationssøgningen og at kendskabet til gymnasiale uddannelser øges (jf. model 8.2.1). Dette er en plausibel effekt af, at gymnasiet ofte betragtes som normen og den naturlige forlængelse af folkeskolen. Denne forståelse af gymnasiet som en naturlig forlængelse af folkeskolen ses endvidere i nedenstående to citater fra unge der begrundet, hvorfor de tænker at vælge en gymnasial uddannelse:

“Fordi jeg ingen ide har om hvad jeg gerne vil være, så det er bare en forlængelse af folkeskole”

“Den minder mig om det jeg er vant til, og jeg kan godt lide folkeskolen”

Således tyder det på, at der allerede i folkeskolen ligger indbygget et vist niveau af kendskab til gymnasiale retninger, hvor erhvervsuddannelser i højere grad skiller sig ud og fremstår ukendte og fremmede. Dette da det netop er en anden uddannelsesform og undervisningsmetode, end den unge har internaliseret gennem folkeskolens socialisering, hvor de, i bourdieusisk forstand, er socialiseret ind i netop det værdiunivers som præger særligt de gymnasiale uddannelser. Dermed kan siges, at udgangspunktet for kendskab og

genkendelse til de to uddannelser er vidt forskellige, hvilket kan betragtes som en væsentlig udfordring for erhvervsuddannelserne.

8.3 Forestillinger

Det er videre interessant at få indblik i de unges forestillinger om uddannelsestyperne. For at få et overordnet indtryk heraf, præsenteres nedenfor tabel 8.3. Værdierne præsenteres enkeltstående, sådan at de nuancer som forekommer indenfor de konstruerede skalaer træder frem (jf. afsnit 5.2.2). Modellen har til formål, at give overblik over den gennemsnitlige score hver værdi opnår, når den unge bedes vurdere på en skala fra 0-10, hvor meget de forbinder de respektive værdier med uddannelsestyperne. Der er endvidere foretaget t-tests for at undersøge hvorvidt der kan siges at være signifikant forskel mellem gennemsnittene for hver uddannelsestype. Slutteligt er også lavet t-tests for at finde ud af, om indtrykket af uddannelserne er anderledes for de unge som er startet på den pågældende uddannelsestype. Dette da det er plausibelt, at unges forestillinger forandrer sig i mødet med hverdagen på uddannelsen.

Model 8.3: Forestillinger om uddannelsestyperne

	Gymnasiale uddannelser		Erhvervsuddannelser	
	Gennemsnit	STD	Gennemsnit	STD
En uddannelse som giver mange muligheder for videreuddannelse	7,796	0,086	6,060	0,106
En uddannelse som er målrettet på fremtidigt job	7,099	0,100	7,351	0,104
En uddannelse med højt fagligt niveau	7,464	0,090	5,477	0,099
En uddannelse som er virkelighedsnær	6,754	0,090	7,174	0,102
En uddannelse som er anerkendt	7,218	0,092	5,526	0,102
En uddannelse som er prestigefyldt	6,492	0,102	5,013	0,100
En uddannelse som er svær at gennemføre	5,630	0,103	4,732	0,103
Den uddannelse de fleste jeg kender tager	5,866	0,138	3,630	0,114

n=470

Der identificeres gennem t-test signifikante forskelle på samtlige værdier, med undtagelse af "En uddannelse som er målrettet fremtidigt job".

Tabel 8.3 viser, at unge i højere grad forbinder gymnasiale uddannelser med mulighed for videreuddannelse end tilfældet er for erhvervsuddannelser. Denne betragtning er ikke overraskende, da gymnasiale uddannelser netop lægger op til videreuddannelse frem for direkte indtræden på arbejdsmarkedet. Erhvervsuddannelser klargør derimod eleverne til at kunne varetage faglærte jobs umiddelbart efter endt uddannelse. Der er dog stadig mulighed for videreuddannelse indenfor feltet, dette særligt på erhvervsakademier og professionsbacheloruddannelser (UG.dk). Videre er der mulighed for at tage flere

erhvervsrettede uddannelser som EUX, hvor fag på gymnasialt niveau naturligt lukker op for flere muligheder efterfølgende. Disse muligheder tyder dog ikke på at dominere unges opfattelse af mulighederne en erhvervsuddannelse bringer. Det ses endvidere, at unge som er startet på en ungdomsuddannelse forbinder den respektive uddannelsestype signifikant mere med mulighed for videreuddannelse end unge som endnu ikke er påbegyndt uddannelsen. Dette kan være resultat af, at de efter opstarten er blevet mere bevidste om, hvilke muligheder deres uddannelsen giver efterfølgende.

Der er derimod ikke signifikant forskel på, hvorvidt uddannelsestyperne anses for at være målrettet fremtidigt job. Dette kan være resultat af, at hvor gymnasiale uddannelser er målrettet drømmen om fremtidig stilling som fordrer videreuddannelse, målretter erhvervsfaglige uddannelser sig drømmen om et faglært job. Begge uddannelsesretninger betragtes således som potentielt målrettede fremtidigt job, hvis blot drømmen om jobbet er forenelige med de muligheder hver uddannelse bibringer. Dermed tyder det på, at unge forstår, at der er fremtidsmuligheder i begge retninger.

Indtrykket af de to uddannelser adskiller sig væsentligt, når fokus rettes mod det faglige niveau, hvor de gymnasiale uddannelser forbindes med det højeste faglige niveau. Her bemærkes det yderligere, at unge som er startet på en gymnasial uddannelse forbinder uddannelsen med et signifikant højere niveau end unge i grundskolen. Således kan siges, at unge som er blevet præsenteret for det faglige niveau mener det er højere, end unge som blot har hørt om niveauet. At gymnasiale uddannelser forbindes med højere fagligt niveau genfindes i spørgsmålet om, hvorvidt de mener, at uddannelsen er svær at gennemføre, hvor erhvervsuddannelser opfattes som lettere end gymnasiale uddannelser.

Erhvervsuddannelser anses som mere virkelighedsnære end gymnasiale uddannelser. Dette kan være resultat af, at en erhvervsuddannelse ofte indeholder praktisk arbejde og typisk foregår i samarbejde med en virksomhed, som den unge er elev i. Dermed bliver det eleven lærer brugt i en konkret kontekst, hvorfor det kan forekomme mindre abstrakt end undervisningen på de gymnasiale retninger, hvor det, ligesom i folkeskolen, foregår på mere teoretisk plan, som senere må kobles til arbejdsmarkedet.

Endvidere tilskrives gymnasiale uddannelser signifikant mere anerkendelse og prestige end erhvervsuddannelserne. Denne forestilling tyder på at blive bekræftet når unge starter på uddannelsen, da elever som er startet på en gymnasial uddannelse tilskriver mere anerkendelse og prestige til denne type uddannelse end unge som endnu ikke er påbegyndt ungdomsuddannelsen. At gymnasiale uddannelser i højere grad forbindes med anerkendelse og prestige er ikke overraskende, da tendensen netop er, at faglærte jobs også på arbejdsmarkedet tilskrives mindre og mindre prestige, i forhold til jobs som kræver mere uddannelse (jf. afsnit 1). Ud fra Bourdieus forståelse af symbolsk vold, kan der således være tale om en afsmittende effekt allerede i uddannelsessystemet, hvor prestige og anerkendelse i højere grad tilfalder de boglige og akademiske uddannelser, hvorimod faglærte lider under mindre grad af samfundsmæssig anerkendelse. Dermed kan det siges, at samfundsdiskursen her spiller ind på den unges opfattelse af, hvad der er efterstræbelsesværdigt og hvad der skaber status i samfundsmæssig kontekst. Forstået ud fra Bourdieus teoretiske ramme kan således siges, at uddannelsesområdet kan betragtes som et felt, hvori agenterne positionerer sig i forhold til hinanden. Individets position i uddannelsessystemet er endvidere afgørende for, hvordan denne senere positionerer sig på arbejdsmarkedet som et andet felt. Felterne hænger således sammen internt, da valget af ungdomsuddannelse kan betragtes som første tilkendegivelse af den unges smag og præferencer og videre er første spadestik i egen fremtidige positionering (Bourdieu 1984:1). Dette da uddannelse netop er en afgørende faktor i forhold til, hvilken jobkategori individet kommer til at besidde.

Slutteligt ses, at gymnasiale uddannelser i højere grad opfattes som den retning den unge kender flest andre der vælger. Også her ses det, ved hjælp af en t-test, at unge som er startet på en gymnasial uddannelse i højere grad forbinder gymnasiale uddannelser med den retning de kender flest der tager. Denne øgede tendens kan dog være resultat af, at unge som er startet på uddannelsen nu har et større netværk af venner her. Dette er dog ikke tilfældet for unge som er startet på erhvervsuddannelser, da disses indtryk ikke adskiller sig signifikant fra unge i grundskolens opfattelse. At gymnasiale uddannelser overordnet forstås som uddannelsesretninger som den unge kender flest der tager er umiddelbart naturligt, da gymnasiale retninger vælges af majoriteten af unge, idet kun omkring 20% af en ungdomsårgang vælger erhvervsuddannelser (jf. afsnit 1) Derudfra kan siges, at den gymnasiale retning i højere grad har vilkår for at blive opfattet som den traditionelle vej, og

dermed som normen blandt de unge. Denne betragtning underbygges af følgende begrundelser for at vælge den gymnasiale retning:

"Fordi det lyder spændende og det lyder som noget jeg kan finde ud af og mange andre af mine venner gør det"

"Fordi det er det almindelige gymnasium"

"Puha fordi jeg tror det vigtigt, og så fordi jeg gerne vil på gym"

"Jeg følte lidt at det var noget man "skulle", og så tænker jeg at det er en god ide at have det. Udover det så kan jeg godt lide at gå i skole pga. menneskerne"

Ud fra ovenstående kan det således i højere grad betragtes som afvigende, at vælge en erhvervsuddannelse end en gymnasial uddannelse. I denne optik kan det samtidigt forventes, at der er flere overvejelser bag det at vælge en erhvervsuddannelse end at tage på gymnasiet, som de fleste andre. Dette ses også idet flere unge har svært ved at rationalisere deres præference for den gymnasiale vej. Der ses således flere eksempler på unge der svarer at de ikke ved, hvorfor de har valgt eller tænker at vælge gymnasiet. Eksempelvis skriver en respondent der har valgt gymnasiet:

"Jeg ved det faktisk ikke, men jeg vidste ikke hvad jeg ellers skulle"

Dette kan forstås som udtryk for, at valget ikke nødvendigvis er dybt rationaliseret, men i stedet fungerer som den nemme og oplagte løsning. Der er således tale om et eksempel på en ung som følger strømmen og vælger uddannelse uden at have lagt vægt på, hvordan uddannelsen bidrog til karriereplanlægningen. Når det at vælge gymnasiet betragtes som det naturlige valg kan valget af erhvervsrettet uddannelse dermed forstås som et fravalg af gymnasiet, hvilket kan forestilles at indeholde væsentligt flere overvejelser og dermed fremstå mere velovervejet. Hermed skal ikke forstås, at det at vælge gymnasiet ikke kan være et velovervejet valg, men i stedet er pointen, at de unge som ikke har en klar plan tenderer mod at vælge gymnasiet, da det opfattes som den traditionelle og sikre vej at gå. Valget af en

gymnasial uddannelse kan således bestå af en anderledes rationalitet end at vælge en erhvervsuddannelse, da der kan være vidt forskellige motivationsfaktorer bag.

8.3.1 Forestillinger om gymnasiale uddannelser

I det følgende dykkes ned i, hvad der kan have betydning for, hvad den unge forbinder med gymnasiale uddannelser. Således foretages lineære regressioner, med samme fremgangsmåde som tidligere regressioner. Disse har således til formål at afdække hvilke mekanismer der er på spil, når den unges forestillinger om uddannelsesretningen dannes. Her tages udgangspunkt i de skalaer som blev dannet på baggrund af faktoranalyserne som blev gennemgået i afsnit 5.2.2.

Fremtidsmuligheder

I nedenstående regressionsmodel betragtes skalaen for fremtidsmuligheder som den afhængige variabel.

Model 8.3.1.a: Fremtidsmuligheder med en gymnasial uddannelse	
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	0,7277** (0,2510)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	0,6457** (0,2285)
Lang videregående uddannelse	0,8249** (0,2425)
Kendskab til gymnasiale uddannelser	0,2238** (0,0346)
Konstant	5,1698
Forklaringsgrad	19,10%
n	402

*Angiver signifikans på minimum 0,05
 ** Angiver signifikans på minimum 0,01
 () Illustrerer standardfejl

Ovenstående viser, at de eneste faktorer som tyder på, at have en signifikant indflydelse på hvorvidt gymnasiale uddannelser forbindes med fremtidsmuligheder er den unges forventede uddannelsesniveau samt kendskab til gymnasiale uddannelser. Der er således ikke nogen direkte sammenhæng med forældrenes uddannelsesniveau eller stilling. Som belyst er der dog sammenhænge mellem den unges kulturelle kapital og dennes uddannelsesambitioner og kendskab til gymnasiale uddannelser (jf. afsnit 8.1.1). Således fungerer det forventede uddannelsesniveau og den unges kendskab som mekanismer på det aktive niveau, som medierende effekter mellem den unges kulturelle kapital og dennes indtryk af fremtidsmuligheder med gymnasiale uddannelser.

Samtidigt sås det også i figur 8.2.1, at jo højere uddannelsesmæssige ambitioner den unge havde, desto større kendskab vurderede denne også at have til gymnasiale uddannelser. Da de to forklarende variable tidligere har vist at have en hvis lineær sammenhæng er der risiko for multikollinearitet, hvorfor der er foretaget en variance inflation factor test. Denne test viser, at multikollinearitet ikke betragtes som et problem i denne sammenhæng da denne opnår en VIF værdi på 2,04 (Sønderskov 2014:221). Da multikollinearitet ikke betragtes som et problem kan det siges, at både det forventede uddannelsesniveau og kendskabet til gymnasiale uddannelser har en positiv sammenhæng med, at unge tilskriver fremtidsmuligheder til gymnasiale uddannelser.

Anerkendelse og prestige

Det er yderligere interessant, at få en forståelse af, hvad der kan påvirke hvorvidt unge tilskriver anerkendelse og prestige til de gymnasiale uddannelser. Dette da unges indtryk af uddannelsesretningerne er et vilkår, som indgår i beslutningsprocessen. Nedenstående lineære regressionsmodel behandler skalaen som retter sig mod anerkendelse og prestige forbundet med gymnasiale uddannelser som afhængig variabel.

Model 8.3.1.b: Anerkendelse og prestige som tilskrives gymnasiale uddannelser

Kendskab til gymnasiale uddannelser	0,2349** [0,0366]
Tidsforbrug på informationssøgning	0,1981** [0,0724]
Fars stilling	0,0833** [0,0315]
Konstant	4,0664
Forklaringsgrad	16,46%
n	358

*Angiver signifikans på minimum 0,05

** Angiver signifikans på minimum 0,01

□ Illustrerer robuste standardfejl

Det ses her, at der er flere mekanismer, som har indvirkning på, hvor meget prestige unge tilskriver gymnasiale uddannelser. Faderens stilling viser sig her at have en signifikant positiv sammenhæng med graden af prestige den unge forbinder med gymnasiale uddannelser. Det vil sige, at jo højere stilling faderen har, desto mere forbinder den unge gymnasiale uddannelser med prestige. Ligeledes ses, ligesom tilfældet var for værdierne rettet mod fremtidsmuligheder, at kendskabet til gymnasiale uddannelser har en signifikant positiv sammenhæng med graden af prestige som tilskrives. Yderligere ses det, at jo længere tid den unge vurderer at bruge på informationssøgning desto større grad af prestige tilskrives de gymnasiale uddannelser.

8.3.2 Forestillinger om erhvervsuddannelser

Nedenstående har til formål at afdække mekanismer, som kan være bestemmende for, i hvilken grad den unge forbinder erhvervsuddannelser med fremtidsmuligheder samt anerkendelse og prestige. Fremgangsmåden er her lig ovenstående afsnit, hvor indtrykket af de gymnasiale uddannelser blev behandlet.

Fremtidsmuligheder

I følgende lineære regressionsmodel behandles skalaen for fremtidsmuligheder der forbindes med erhvervsuddannelser som afhængig variabel.

Model 8.3.2.a: Fremtidsmuligheder med en erhvervsuddannelse

Kendskab til erhvervsuddannelser	0,2143** [0,0370]
Fagligt niveau	0,0602** [0,0209]
Konstant	4,5028
Forklaringsgrad	10,87%
n	470

*Angiver signifikans på minimum 0,05

** Angiver signifikans på minimum 0,01

[] Illustrerer robuste standardfejl

Model 8.3.2.a viser, at den unges kendskab til erhvervsuddannelser har signifikant positiv sammenhæng med, i hvilken grad den unge forbinder uddannelsesvejen med fremtidsmuligheder. Dette kan være resultat af, at et større kendskab til uddannelsestypen udvider den unges forståelse af de muligheder uddannelsen bringer med sig efterfølgende. Derudover kan et øget kendskab til erhvervsuddannelser også bevirke, at den unge i højere grad ser den som målrettet fremtidigt arbejde og som en virkelighedsnær uddannelse. Samtidigt ses også, at den unges vurdering af eget faglige niveau har en positiv sammenhæng med at forbinde erhvervsuddannelser med fremtidsmuligheder.

Anerkendelse og prestige

Det er ligeledes væsentligt, hvilke mekanismer der kan identificeres i forhold til, hvorvidt den unge tilskriver erhvervsuddannelser anerkendelse og prestige. I følgende lineære regressionsmodel indgår skalaen for anerkendelse og prestige som tilskrives erhvervsuddannelser som afhængig variabel.

**Model 8.3.2.b: Anerkendelse og prestige som tilskrives
erhvervsuddannelser**

Kendskab til erhvervsuddannelser	0,1343** (0,0410)
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	0,3167 (0,3294)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	0,0154 (0,2883)
Lang videregående uddannelse	-0,7844* (0,3104)
Fagligt niveau	0,0591** (0,0229)
Konstant	3,4728
Forklaringsgrad	7,83
n	398

*Angiver signifikans på minimum 0,05
 ** Angiver signifikans på minimum 0,01
 () Illustrerer standardfejl

Som tilfældet er i forståelsen af fremtidsmuligheder med en erhvervsuddannelse ses, at også de unges kendskab til uddannelsesretningen og deres faglige niveau har en positiv sammenhæng med, i hvilken grad denne forbinder erhvervsrettede uddannelser med anerkendelse og prestige. Det ses dog yderligere, at der er en negativ sammenhæng med unges uddannelsesambitioner. I modellen indgår unge som maksimalt forventer at afslutte en erhvervsuddannelse som referencegruppe. Det ses således, at unge som forventer at afslutte en lang videregående uddannelse i mindre grad tilskriver prestige og anerkendelse til erhvervsrettede uddannelser. Denne tendens kan betragtes som udtryk for, at erhvervsuddannelser strider med den smag og de præferencer som unge der stræber efter lange videregående uddannelser har. Dette kan endvidere være udtryk for det hierarki, som er til stede i feltet, hvor erhvervsuddannelser betragtes som lavere rangerende end de videregående uddannelser.

Yderligere er det interessant, at denne tendens kun tyder på at gå denne vej, hvorfor der kan siges at være overensstemmelse og accept af dette hierarki. Dette da der ikke sås nogen tendens til at unge med præference for erhvervsuddannelser tilskriver mindre anerkendelse og prestige til gymnasiale uddannelser. Denne skildring kan forstås ud fra Bourdieus begreb om symbolsk vold, hvor en dominerende diskurs accepterer nogle præferencer som finere og højere positioneret end andre. I dette tilfælde anses erhvervsuddannelser således som mindre fine end gymnasierne. I denne sammenhæng tyder det videre på, at det er en alment dominerende diskurs, netop da unge på erhvervsuddannelser eller med præference herfor ikke udfordrer dette hierarki (jf. model 8.3.1.b).

8.4 Valg af ungdomsuddannelse

De ovenstående afsnit har rettet sig mod at forstå, hvilke præferencer de unge har i forhold til uddannelsesværdier samt unges kendskab og forestillinger om uddannelsesretningerne. I dette afsnit dykkes ned i, hvad der tyder på at ligge til grund for den unges *valg* af uddannelse. Således refererer den afhængige variabel her til, hvilken uddannelse den unge går på eller tænker at starte på efter folkeskolen. Værdierne sættes dermed i relation til valget af ungdomsuddannelse for at få indblik i, hvilke mekanismer og forståelser, der kan være udslagsgivende for, om den unge vælger en gymnasial retning eller bryder strømmen og vælger en erhvervsuddannelse. I denne sammenhæng er det dog væsentligt, at det ikke er muligt at belyse folkeskoleeleverne egentlige valg, da dette endnu ikke er truffet. Derfor er det folkeskoleelevernes tanker om valget på undersøgelsestidspunktet der undersøges. Der er således ingen garanti for, at disse planer ikke ændrer sig før det endelige valg træffes. Dermed kan siges at det egentlige valg kun kan belyses for de unge som allerede er startet på deres ungdomsuddannelse, mens det for folkeskoleelevernes vedkommende er den nuværende plan som indgår. For at skabe forståelse for valget af ungdomsuddannelse, opstilles de to overordnede uddannelsesretninger i hver deres model, da forestillingerne om hver uddannelsesvej inddrages som forklarende variable i de respektive modeller.

8.4.1 Valg af gymnasial uddannelse

For at finde ud af, hvilke mekanismer der kan få unge til at vælge en gymnasial uddannelse konstrueres en multipel binær logistisk regression, med valget af gymnasial uddannelse som

afhængig variabel. I denne model testes således for, hvorvidt unges præferencer og forestillinger - som er gennemgået i foregående afsnit - viser sig at have indflydelse i valget af ungdomsuddannelse. I udarbejdelsen af modellen sås det, at de konstruerede skalaer for henholdsvis værdier som efterspørges og værdier som tilskrives gymnasiale uddannelser ikke viste signifikante sammenhænge, hvorfor alle værdier og forestillinger er testet selvstændigt.

Model 8.4.1: Valget af gymnasial uddannelse	
Køn	1,0107* (0,4312)
Kendskab til gymnasiale uddannelser	0,5024** (0,1106)
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	4,1927** (0,8069)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	3,9659** (0,7353)
Lang videregående uddannelse	4,7778** (0,7868)
Afklarethed	
Jeg ved slet ikke hvilket job jeg gerne vil have endnu	Ref.
Jeg er meget i tvivl	-0,1834 (1,1524)
Jeg overvejer et par forskellige muligheder	-1,7613* (0,8708)
Jeg har en god idé om hvilken overordnet retning jeg gerne vil i	-1,9146* (0,8763)
Jeg er helt sikker på, hvilket job jeg gerne vil have	-2,3572* (0,9186)
Ser gymnasiale uddannelser som målrettet fremtidige drømme	0,2721** (0,1050)
Konstant	-6,2120
Forklaringsgrad	59,49%
n	378

*Angiver signifikans på minimum 0,05
 ** Angiver signifikans på minimum 0,01
 () Illustrerer standardfejl

Det ses her, at piger er har signifikant større sandsynlighed for at vælge en gymnasial uddannelse end drenge. Videre ses, ikke overraskende, at et stort kendskab til gymnasiale retninger gør den unge mere tilbøjelig til at vælge en uddannelsesretning indenfor denne kategori. I denne sammenhæng kan det dog diskuteres om kendskabet til retningen skyldes at den unge tænker at vælge denne type, eller om valget skyldes det store kendskab. Det er således ikke entydigt hvilken vej kausaliteten går. Forståelsen som her arbejdes med er dog, at kendskabet må formodes tidsmæssigt at indtræde før valget af uddannelse. Derfor er det kendskabets indvirkning på valget der her betragtes som den kronologiske retning, men med øje for, at der kan være tale om en vis dualisme mellem disse variable.

Yderligere ses endnu engang, at den unges uddannelsesmæssige ambitioner har en signifikant indflydelse på, om denne vælger en gymnasial uddannelse. I ovenstående er unge som højest forventer at afslutte en erhvervsuddannelse holdt som referencegruppe. Det ses således tydeligt, at hvis den unge forventer at skulle have en form for videregående uddannelse, er sandsynligheden for at denne vælger en gymnasial uddannelse signifikant øget. Valget af en gymnasial uddannelse virker umiddelbart oplagt for unge med høje uddannelsesambitioner, hvilket kan være resultat af italesættelsen af denne retning som bredere adgangsgivende.

Denne tendens ses også i, at unge som anser gymnasiale uddannelser som er målrettet fremtidige drømme i højere grad vælger denne retning. Der er således tale om unge, der drømmer om videreuddannelse, hvilket også ses blandt de unges kvalitative forklaringer på, hvorfor de har valgt gymnasiet. Nedenfor ses tre eksempler på forklaringer på det gymnasiale valg, som netop retter sig mod videreuddannelse;

“Den giver mig de bedste muligheder, for jeg kan komme ind på det jeg vil, uden og læse fag op”

“Fordi jeg ønsker at videreudanne mig til hjertekirurg, og skal derfor bruge en gymnasial uddannelse for at komme ind på universitetet”

“Det er et krav for at blive optaget på de videregående uddannelser, jeg har set på”

Det er i ovenstående citater tydeligt, at unge som forventer at tage en videregående uddannelse anser gymnasiet som den bedste vej til at opnå dette mål. De er således bevidste om de krav som deres fremtidige uddannelse stiller for optagelse og søger en ungdomsuddannelse, der kan hjælpe dem med at opnå disse mål uden at skulle suppleres efterfølgende.

Yderligere ses en negativ sammenhæng mellem det, at være forholdsvis afklaret i forhold til fremtidig karriere og at vælge en gymnasial retning. Her ses først signifikante resultater når den unge som minimum har en god idé om, hvilken retning denne skal i. Denne tendens bygger desuden videre på tidligere diskuterede betragtninger, hvor afklaretheden også bevirkede, at den unge havde større kendskab til de erhvervsrettede uddannelser (jf. afsnit 8.2.2). Det vil sige, at hvis ikke den unge har et forholdsvis klart sigte i sin uddannelsesplanlægning er sandsynligheden for at vælge en gymnasial uddannelse større. I de åbne spørgsmål genfindes denne tendens idet, at de unge som endnu ikke ved hvad de vil begrunder valget af gymnasial uddannelse med, at den giver dem flest muligheder;

“Fordi min studievejleder sagde at det åbnede flest døre for mig, da jeg ikke vidste hvad jeg ville efterfølgende”

“Jeg ved det faktisk ikke, men jeg vidste ikke hvad jeg ellers skulle. Så det var nok bare lidt den nemme løsning når man ikke ved hvad man vil og stadig gerne vil have så mange døre åbne som overhovedet muligt”

Det ses således tydeligt, at unge som endnu ikke er afklarede i forhold til deres fremtidige karrierevalg ser stor værdi i en uddannelse som er bred og bringer mange muligheder med sig efterfølgende. Her er det netop, at gymnasiale uddannelser adskiller sig fra erhvervsuddannelser, da disse betragtes som langt mere begrænsende, da de er mere specialiserede indenfor et særligt område. Den negative sammenhæng mellem den unges afklarethed og valget af gymnasiet, kan endvidere være udtryk for, at unge som overordnet tænker at gå i en akademisk retning står overfor et væld af muligheder, som i nogle tilfælde kun adskiller sig marginalt fra hinanden. Unge som har præference for stillinger som kræver høj uddannelse, kan således være udfordrede på at begrænse sig og få fuldt overblik og

indblik i sine muligheder. Erhverv som baseres på faglært arbejdskraft, kan derimod siges at være mere identificerbart og konkret, hvorfor unge med denne præference har andre vilkår for at blive afklaret i karriereplanlægningen. Videre ses en vis variation i de unges rationaliseringer af uddannelsesvalget når disse er uafklarede i forhold til fremtidig stillingstype;

“Fordi jeg gerne ville have nogle år til og tænke over hvad jeg vil, og så kunne jeg bruge tiden på og tag en uddannelse”

Ovenstående citat er et eksempel på en af de unge som endnu ikke er afklaret og vælger gymnasiet. I ovenstående er fokus dog ikke direkte på den brede vifte af muligheder en gymnasial uddannelse giver, men derimod kan en gymnasial uddannelse betragtes som en udskydelse af valget. Der kan her være tale om unge, som endnu ikke føler sig klar til at vælge en karrierevej og betragter gymnasietiden som en tid til at tænke over sine fremtidige mål. Det er således ikke et valg der retter sig direkte mod deres fremtidige drømme, da disse endnu ikke er færdigforhandlede. I stedet forstås en gymnasial uddannelse som en naturlig uddannelse at vælge, da det giver bedre tid til at tænke over fremtidsplanerne. Implicit i denne rationalisering må samtidigt ligge en forståelse af gymnasiale uddannelser som bredt adgangsgivende, da gymnasiet netop vælges for ikke at lægge sig fast på noget endnu. Således forbindes gymnasiale uddannelser ikke med begrænsende konsekvenser, men derimod som en fornuftig aktivitet mens karriereplanlægningen tager form.

8.4.2 Valg af erhvervsuddannelse

Tilsvarende ønsket om at forstå, hvad der får unge til at vælge en gymnasial uddannelsesretning, dykkes i dette afsnit ned i, hvad der får de unge til at sigte i retning af de erhvervsrettede uddannelser. Det vil sige, at den afhængige variabel i nedenstående model refererer til unge som enten har valgt eller tænker at vælge en erhvervsuddannelse.

Model 8.4.2: Valget af erhvervsuddannelse	
Køn	-1,4077** (0,4438)
Kendskab til erhvervsuddannelser	0,4215** (0,1090)
Forventet uddannelsesniveau	
Erhvervsuddannelse	Ref.
Gymnasial uddannelse	-3,9885** (0,7664)
Kort/mellemlang videregående uddannelse	-4,1783** (0,7278)
Lang videregående uddannelse	-3,9855** (0,7668)
Forbinder erhvervsuddannelser med højt fagligt niveau	0,3001* (0,1275)
Præference for højt fagligt niveau	-0,4418** (0,1409)
Konstant	3,8422
Forklaringsgrad	59,83%
n	374

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
() Illustrerer standardfejl

Omvendt tilfældet for gymnasiale uddannelser ses her, at drenge har større sandsynlighed for at vælge en erhvervsuddannelse end piger. Dette kan være resultat af, at flere retninger indenfor erhvervsuddannelser retter sig mod håndværk, som typisk er domineret af det mandlige køn. Der findes dog også uddannelser som kan siges hovedsageligt at appellere til piger - såsom eksempelvis frisøruddannelsen. Slutteligt findes naturligvis også erhvervsuddannelser som er oplagte for begge køn - eksempelvis merkantile uddannelser.

Derudover ses, ikke overraskende, en positiv sammenhæng med kendskabet til uddannelsestypen. Her er diskussionen, lig tilfældet for de gymnasiale uddannelser, af dualismen mellem kendskabet og det at vælge en erhvervsuddannelse relevant at have in mente. I afsnit 8.2.2 sås det, at kendskabet til erhvervsuddannelser generelt set er væsentligt lavere og fordrer mere aktiv informationsøgning end tilfældet er for kendskabet til gymnasiale uddannelser. I forlængelse heraf bliver ovenstående diskussions relevans skærpet yderligere, idet problematikken omkring kendskabet til erhvervsuddannelser indikerer, at de

unge som har størst kendskab til erhvervsuddannelser er dem som også har tanker om at vælge denne retning. Her er dynamikken mellem kendskab og karriereplanlægning således helt central, da det kan forestilles at være en selvforstærkende proces.

Yderligere ses en negativ sammenhæng mellem den unges selvvurderede faglige niveau og valget af erhvervsuddannelse. Det vil sige at jo stærkere den unge opfatter sig selv fagligt, desto mindre sandsynligt er det at denne vælger en erhvervsuddannelse. Denne tendens kan umiddelbart forklares ved, at unge vurderer erhvervsuddannelser til at have et lavere fagligt niveau en gymnasiale uddannelser(jf. afsnit 8.3). Videre kan det være udtryk for, at unge som vurderer sig selv som fagligt svage, er de unge som har præferencer for at lære i praksis, mens unge som vurderer sig selv som fagligt stærke har præference for boglige og teoretiske fag. Der kan i denne optik være tale om unge, som ikke i samme grad identificerer sig med det værdiunivers som eksisterer i folkeskolen og forventeligt videreføres på de gymnasiale uddannelser. Dermed er erhvervsuddannelser mere oplagte for disse unge, da netop praktisk arbejde ofte er en aktiv del af uddannelsen. Denne tese underbygges endvidere af følgende rationaliseringer over at vælge en erhvervsuddannelse:

“Pga det faglige ikke er mig. Og jeg vil gerne ud at bruge mine hænder i stedet for at sidde stille på en stol hver dag”

“Fordi jeg ikke kan lide at sidde og kigge i bøger hele dagen og vil godt ud og lave noget med mine hænder”

“Fordi jeg ikke er så god til at sidde stille, og kan godt lide at arbejde”

Dermed vil en erhvervsuddannelse være mere attraktiv for elever, som ikke vurderer, at de nødvendigvis kan klare et højt fagligt niveau, men hellere vil arbejde og lære i praksis. Dette ses også i den negative sammenhæng med at have præference for et højt fagligt niveau. Således vil de unge som gerne vil have et højt fagligt niveau have mindre sandsynlighed for at vælge en erhvervsuddannelse.

Det er endvidere interessant at bemærke, at der er en signifikant positiv sammenhæng mellem det faglige niveau som forbindes med erhvervsuddannelser og at vælge retningen. Disse to effekter, som retter sig mod fagligheden, kan forstås som modsatrettede og dermed umiddelbart burde modarbejde hinanden. Dette kan det være indikation på, at de unge som vælger en erhvervsuddannelse i højere grad betragter det faglige niveau som udfordrende. Dette hvis de har præference for praktisk læring, og ikke har samme faglige selvsikkerhed.

Modellen viser ligeledes en modsatrettet effekt af uddannelsesambitioner end tilfældet var for gymnasiale uddannelser - netop at hvis den unge forventer at skulle have en videregående uddannelse er sandsynligheden for at vælge en erhvervsuddannelse mindre. Dette ses som en naturlig effekt af det som blev diskuteret i ovenstående afsnit. Her fremgik det netop at unge med høje uddannelsesmæssige ambitioner ofte går den gymnasiale vej, da denne opfattes som en oplagt og bredt adgangsgivende uddannelse. Ved erhvervsuddannelser er det derimod den målrettede uddannelse mod deres fremtidige stilling som bliver italesat i de unges rationaliseringer. Dette ses eksempelvis i nedenstående to udsagn:

“Det kræver en erhvervsuddannelse at blive frisør og/eller lign.”

“Jeg har kendskab til et firma som jeg gerne vil være en del af i mit voksne liv, derfor vil jeg gerne have denne her uddannelse”

I ovenstående citater fremgår det tydeligt, at de unge har et klart sigte med deres valg af uddannelse og er langt i dannelsen af deres karrieremæssige biografi, hvilket indikerer at unge som vælger en erhvervsuddannelse har overvejet det nøje. Videre pointeres det, at erhvervsuddannelser er en hurtig og sikker vej ud på arbejdsmarkedet. I enkelte udsagn refereres der netop til den samfundsproblematik, som blev diskuteret i problemfeltet. Et eksempel på en sådan rationalisering ses i nedenstående:

“Fordi der mangel af det på arbejdsmarkedet. Og det interesserer mig”

I ovenstående citat ses en bevidsthed om den arbejdsmæssige situation som venter på den anden side. At begrunde sit valg af uddannelse med mangler på arbejdsmarkedet indikerer, at

den unge har sat sig ind i situationen og forstår det som en form for jobsikkerhed på den anden side. Situationen på det danske arbejdsmarked kan således siges, at have indflydelse på, hvorfor erhvervsuddannelser kan fremstå som attraktive for nogle unge, da denne mangel kan udligne noget af den risiko for arbejdsløshed som den unge står overfor. I denne optik kan erhvervsuddannelser altså også forstås som et sikkert valg, da faglærte er en mangelvare der i høj grad efterspørges på arbejdsmarkedet. Det pointeres dog også i citatet, at interessen for faget er afgørende. Det er således ikke den arbejdsmæssige situation alene, som er afgørende for uddannelsens attraktivitet, men den supplerer den interesse som i forvejen eksisterer for faget.

Sammenfattende for de to uddannelsestyper kan ud fra ovenstående siges, at elever som stræber efter et højt uddannelsesniveau og et højt fagligt niveau samt anser sig selv som fagligt stærke har større sandsynlighed for at vælge en gymnasial uddannelse end en erhvervsuddannelse. Videre er kendskabet til uddannelsesretningerne en væsentlig parameter i begge tilfælde. Slutteligt ses det, at piger er mere tilbøjelige til at gå den gymnasiale vej, mens sandsynligheden for at drenge vælger en erhvervsuddannelse er større end den er for pigerne.

8.4.3 Kompromis

Ud fra ovenstående tyder det på, at præferencerne for de uddannelsesrettede værdier generelt er stærke i den unge generation (jf. afsnit 8.1), men at disse samtidigt kun i begrænset omfang ser ud til at have indflydelse på den unges valg af uddannelse. Denne tilsyneladende modsatrettede effekt gør at det er forventeligt, at de unge må gå på kompromis med nogle af disse præferencer i forbindelse med deres uddannelsesvalg. Andelen af unge som vælger én uddannelsesvej til trods for, at den alternative retning i højere grad opfattes som en retning der imødegår uddannelsesværdierne, ses i krydstabellen nedenfor. I dannelsen af denne krydstabel er lavet to dummyvariable, som indikerer om den unge samlet set har tilskrevet mest værdi til henholdsvis gymnasiale- eller erhvervsuddannelser. Således er scoren på samtlige parametre rettet mod de værdier, som uddannelserne tilskrives summeret og divideret med antallet af medtagne parametre. Disse dummyvariable er efterfølgende vurderet i en krydstabeller med valget af hver af de to uddannelsestyper.

Tabel 8.4.3 Tilskrevet værdi og uddannelsesvalg

Uddannelsesretning	Gymnasiet vurderes højest	Erhvervsuddannelse vurderes højest
Gymnasial	80%	14,85%
Erhvervsuddannelse	48,96%	46,88%

n=426

Ovenstående tabel viser, at 14,85% af de unge, som har valgt eller tænker at vælge gymnasiet, samlet set vurderer værdierne højere på erhvervsuddannelser. Tilsvarende for dem som har valgt eller tænker at vælge erhvervsuddannelser, ses det at 48,96% af dem gør det til trods for, at de overordnet vurderer gymnasiale uddannelser bedre i forhold til de uddannelsesværdierne. Således tyder det på, at unge som vælger en erhvervsrettet uddannelse i højere grad går på kompromis med de værdier, som forbindes med de forskellige uddannelser. Det er således interessant, at vurdere dette kompromis i forhold til, hvor vigtige de pågældende værdier er for de unge, når de ikke kobles til en særlig uddannelse.

Nedenstående præsenteres tabel 8.4.3a, som indikerer hvilke præferencer de unge særligt går på kompromis med. Tabellen er lavet ud fra krydstabeller med udgangspunkt i to dummyvariable; den ene som indikerer, om den unge har tilskrevet mest værdi til det pågældende parameter i sammenligning med andre parametre. For at sikre ikke at få et skævt billede er opstillet som forudsætning, at svaret på den pågældende parameter er minimum 7, for at sikre at der kan siges at være en stærk præference herfor. Den anden dummyvariabel indikerer om den unge vurderer den pågældende værdi som bedst opfyldt af den uddannelse denne har valgt eller tænker at vælge.

Tabel 8.4.3.a: Andel som går på kompromis med sine præferencer

Værdi	Gymnasial uddannelse		Erhvervsuddannelse	
	Kompromis	n	Kompromis	n
Muligheder	8%	151	35%	26
Målrettet	24%	143	17%	47
Fagligt niveau	6%	82	33%	6
Virkelighedsnær	28%	76	15%	34
Kender andre	27%	26	86%	7

Det skal her bemærkes, at stikprøven på de enkelte værdier er meget lille - særligt på de erhvervsrettede uddannelser. Dette skyldes, at den originale stikprøve er blevet segmenteret ud i så mange grupper, at hver gruppe har svært ved at opretholde repræsentativiteten. Således skal følgende ikke forstås som stålfaste konklusioner, men nærmere give indtryk af, hvordan billedet kunne se ud, hvis denne tendens genfindes i et større udsnit af populationen. Intentionen er dermed, at finde nogle mulige mønstre i adfærden, mens der holdes for øje, at tolkningerne heraf er præget af stor usikkerhed.

I ovenstående tabel ses det, at alt efter hvilken uddannelsesretning der er tale om, er det forskellige kompromiser den unge tager. Således går en større andel af unge som vælger erhvervsuddannelser på kompromis med, hvorvidt uddannelsen giver de bedste muligheder, har det højeste faglige niveau samt at de kender andre på uddannelsen. Dette ses ved, at 8% af dem som har valgt en gymnasial retning og betragter muligheder som den vigtigste værdi har valgt gymnasiet til trods for, at de i højere grad forbinder erhvervsuddannelser med muligheder. Omvendt ses det, at dette er tilfældet for 35% af dem som har valgt en erhvervsuddannelse. Videre ses, at en væsentlig større andel af de unge, som har valgt en erhvervsuddannelse og samtidigt har tilskrevet mest værdi til et højt fagligt niveau ikke lader denne værdi alene være bestemmende for deres uddannelsesvej. Således har de valgt en erhvervsuddannelse til trods for, at de i højere grad tilskriver et højt fagligt niveau til gymnasiale uddannelser. Slutteligt ses, at en stor andel af de unge som vælger en erhvervsuddannelse i højere grad forbinder gymnasiet med den uddannelsesretning de fleste

af deres venner vælger, selvom de i højest grad har præference for en uddannelse, hvor de kender andre.

Yderligere er interessant at bemærke antallet af respondenter, der har stærkest præference for de respektive værdier i forbindelse med uddannelsesvalget. Dette da værdierne som retter sig mod målrettethed og en virkelighedsnær uddannelse tyder på, at være dem som optræder hyppigst for elever som vælger erhvervsuddannelser. Disse to værdier kan samtidigt betragtes som de to præferencer som færrest elever på erhvervsuddannelser går på kompromis med, hvorimod relativt flere på de gymnasiale uddannelser vælger uddannelsen til trods for, at de mener at disse præferencer kunne imødegås bedre på erhvervsuddannelser.

For unge som vælger gymnasiale værdier tyder det på at være de muligheder uddannelsen bringer med sig, som virker mest efterstræbelsesværdigt for den største del af respondenterne. En anden værdi som tyder på at være alment efterstræbelsesværdig for de unge som vælger gymnasiet handler om målrettethed. Men netop målrettethed går en relativ stor andel af de gymnasiale elever på kompromis med, da 24% af disse elever i højere grad forbinder erhvervsuddannelser med en uddannelse som er målrettet fremtidigt job. Årsagen hertil kan dog være, at ordlyden i de to spørgsmål har en vis variation idet den ene henviser til en præference for en uddannelse som er målrettet fremtidige drømme og den anden henviser til om uddannelsesretningerne er målrettet fremtidigt job. Således kan den unges drøm være uddannelse i første omgang, hvorfor denne ikke har tanke på det fremtidige arbejde endnu.

Anerkendelse og prestige

I dette afsnit ses der på, hvor mange elever på de to uddannelsestyper der har valgt uddannelsen til trods for, at de i højere grad forbinder den alternative uddannelsesretning med anerkendelse og prestige. Der tages her udgangspunkt i dummyvariable, som er dannet på baggrund af skalaerne som indikerer hvorvidt de enkelte uddannelsestyper forbindes med anerkendelse og prestige (jf. afsnit 5.2.2). Der ses her, at en væsentlig større andel af de elever, som vælger- eller tænker at vælge en erhvervsuddannelse gør det til trods for, at de i højere grad forbinder gymnasiet med disse værdier.

Tabel 8.4.3.b: Andel som går på kompromis anerkendelse og prestige

Værdi	Gymnasial uddannelse		Erhvervsuddannelse	
	Kompromis	n	Kompromis	n
Anerkendelse og prestige	4%	327	40%	93

Her ses, at kun 4% af eleverne vælger gymnasiale uddannelser til trods for, at det strider mod deres opfattelse af, hvad der tilskrives status i samfundet. Dette gælder derimod for 40% af eleverne, som vælger erhvervsuddannelser. Det tyder således på, at unge som vælger erhvervsrettede uddannelser tilskriver deres valg mindre anerkendelse og prestige, end valget af gymnasial uddannelse. Det kan dermed være et eksempel på, hvad Bourdieu omtaler som symbolsk vold (jf. afsnit 3.4). Det ses her, at de alment dominerende smagspræferencer accepteres af dem som kan betragtes som de dominerede. I dette tilfælde forstås elever på erhvervsuddannelser som de dominerede, da den almene samfundsdiskurs netop retter sig mod, at tilskrive status til de gymnasiale uddannelser. At en relativ stor andel af de unge som vælger erhvervsuddannelser alligevel tilskriver højere grad af anerkendelse og prestige til gymnasiale uddannelser er dermed udtryk for, at de accepterer, at de indtager en lavere status i det sociale felt og indordner sig således i det hierarki som eksisterer på de dominerendes præmisser.

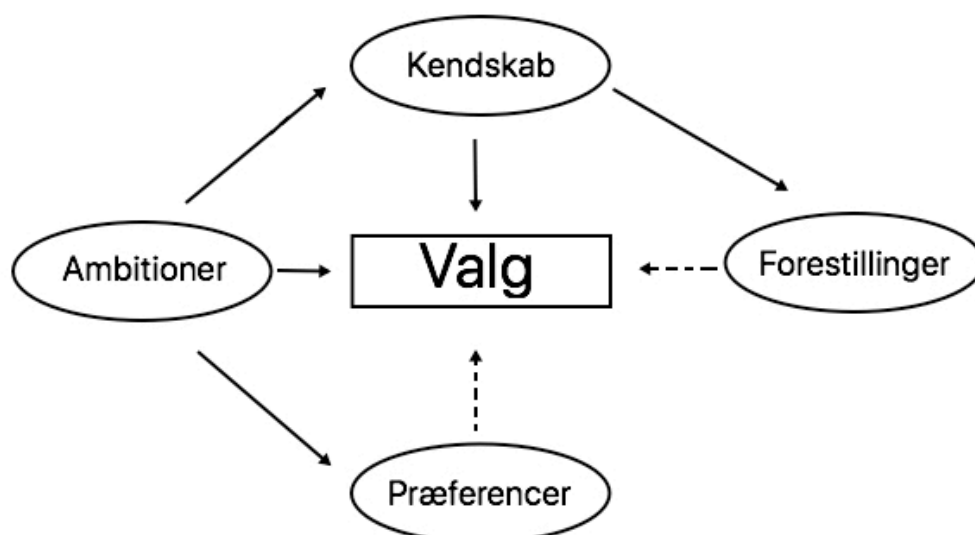
9. Konklusion og diskussion

Gennem ovenstående er skabt en forståelse af forskellige dele af den unges beslutningsproces, og hvilke mekanismer der kan siges at spille ind i de forskellige elementer. Således ses det, at unge hovedsageligt har præference for de uddannelsesrettede værdier, hvorimod værdierne som retter sig mod tryghed og anerkendelse ikke tilskrives lige så stor betydning for valget af ungdomsuddannelse. Præferencerne for de uddannelsesrettede værdier tyder på at være influeret af den unges faglige niveau, forventede uddannelsesniveau og afklarethed i forhold til fremtidig karriere. Derimod ses en tendens til, at hvis den unge sigter efter en lang videregående uddannelse eller forventer maksimalt at afslutte en erhvervsuddannelse betyder tryghed og anerkendelse i forhold til valget af ungdomsuddannelse mindre.

Det ses yderligere at kendskabet til uddannelsesretningerne er påvirket af de uddannelsesmæssige ambitioner den unge har, hvor høje ambitioner medfører et stort kendskab til gymnasiale retninger og et mindre kendskab til erhvervsuddannelser og vice versa. Kendskabet til uddannelsestyperne er endvidere påvirket af den unges indtryk af eget faglige niveau, hvor faglig selvtillid har positiv sammenhæng med kendskabet til særligt de gymnasiale retninger. Kendskabet til erhvervsuddannelser er derimod påvirket af, hvor afklaret den unge er i forhold til fremtidig karriere og tyder på at fordre mere informationssøgning, end tilfældet er for gymnasiale retninger. Kendskabet til uddannelsesretningen viser sig endvidere som en indflydelsesrig mekanisme i forbindelse med den unges forestillinger om uddannelsesretningerne - både hvad angår fremtidsmuligheder samt anerkendelse og prestige som tilskrives dem.

Således er dannet baggrund for at forstå den beslutningsproces den unge gennemgår, når denne skal vælge ungdomsuddannelse. En forsimpning af mekanismerne, som viser sig at have indflydelse på forskellige elementer i den unges beslutningsproces kan ses i nedenstående figur:

Model 9: Mekanismer

I ovenstående figur indgår således fire mekanismer, som tyder på at kunne have indflydelse på den unges valg af ungdomsuddannelse. Det bemærkes her, at den unges selvvalgte faglige niveau har indflydelse på samtlige af disse mekanismer. Både det faglige niveau og uddannelsesambitioner har endvidere vist sig, at have direkte sammenhæng med den kulturelle kapital, den unge er opvokset i. Fagligt niveau kan således siges at forklare dele af mekanismerne alene, men fungerer også gennem de uddannelsesambitioner den unge har. Uddannelsesambitioner har signifikant sammenhæng med den unges valg af ungdomsuddannelse men yder samtidig også indflydelse på unges kendskab til uddannelsesretningerne og præferencer. Kendskab til de respektive uddannelsesretninger og visse præferencer viser sig også at have betydning for den unges valg af ungdomsuddannelse. Den unges kendskab til uddannelsesretningerne har endvidere indflydelse på de forestillinger den unge har om den pågældende uddannelse. Der er således identificeret flere lag af mekanismer som er på spil og som internt påvirker hinanden.

Det er dermed interessant at bemærke, at den unges kulturelle kapital ikke kan siges at have megen direkte indflydelse, men derimod har en mere indirekte indflydelse gennem de generative mekanismer, som er identificeret. Der ses således en sammenhæng mellem kulturel kapital og den unges selvvalgte faglige niveau samt uddannelsesambitioner. Disse mekanismer kan således siges at være manifestationer af den habitus den unge er socialiseret i. Disse mekanismer fungerer som én forklaring på, hvorfor kulturel kapital, som ofte postuleret i anden forskning, ser ud til at have indflydelse på unges uddannelsesvalg (Hedström og Swedberg 1996:289). Ud fra ovenstående analyse tyder det på, at unges kendskab til uddannelsesretningerne, uddannelsesambitioner, afklarethed og faglige niveau er mekanismer, som genfindes i mange lag af den unges beslutningsproces, mens de samtidig påvirker hinanden internt. Derudover fungerer visse præferencer og forestillinger også som mekanismer der kan påvirke den unges valg.

I forhold til den unges præferencer er det interessant, at der er fundet tegn på, at selvom der tyder på at være stærke præferencer for særligt de uddannelsesrettede værdier har disse samlet set ikke en væsentlig indflydelse på valget af uddannelse. Dette ses ved, at begge værdiorienterede skalaer ikke bidrager til forklaringen af den unges valg. Den eneste værdi

som tyder på at skille sig ud fra de andre er præferencen for et højt fagligt niveau som gør sandsynligheden for at vælge erhvervsuddannelse mindre.

Samme begrænsede indflydelse har unges forestillinger om de to uddannelsestyper, da disse skalaer heller ikke her har indflydelse i forklaringen. Derimod er det kun forestillingen om gymnasiet som målrettet fremtidige drømme og erhvervsuddannelser som uddannelser med højt fagligt niveau der spiller ind. Unge som anser gymnasiet som målrettet fremtidige drømme har således større sandsynlighed for at vælge denne retning, mens unge som anser det faglige niveau på erhvervsuddannelser som værende højt, har større sandsynlighed for at vælge denne retning. Det vil sige, at selvom unge også har præference for andre værdier, er disse ikke umiddelbart af afgørende betydning for deres valg af uddannelse. Den del af forklaringen som retter sig mod unges præferencer og forestillinger, er således kun relevant for enkelte af de fremsatte værdier, hvorfor disse sammenhænge i modellen er illustreret med stiplede linjer.

Yderligere er det bemærkelsesværdigt, at de eneste typer af præferencer som bidrager til forklaringen retter sig mod de uddannelsesrettede værdier, hvorimod værdier som omhandler normer og anerkendelse ikke tyder på at have nogen indflydelse på den unges valg af uddannelse. Dette indikerer, at den unge ikke umiddelbart har anerkendelse fra omverdenen med i sine overvejelser, når det kommer til uddannelsesvalget, men i stedet retter opmærksomheden på udbyttet af uddannelsen og de fremtidsmuligheder denne bringer.

At værdier rettet mod norm og anerkendelse ikke fremstår med signifikant påvirkning kan være grundet en overensstemmelse mellem graden af prestige som tilskrives de to typer af uddannelse, uanset om den unge tænker at vælge en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Det tyder således på at hierarkiet i uddannelsessystemet er alment accepteret. Denne antagelse underbygges af, at det ses at flere unge som vælger erhvervsrettede uddannelser går på kompromis med deres præferencer. Hermed ment, at deres forestillinger om de to uddannelsesveje sammenholdt med deres præferencer umiddelbart ville fordre, at de valgte en gymnasial uddannelse. Dette indikerer således, at der er en almen accept af gymnasiet som erhvervsuddannelser overlegne på flere parametre,

hvilket kan være udtryk for den symbolske vold, som foregår i feltet. Dette da denne forestillede overlegenhed ikke umiddelbart påvirker unges valg af ungdomsuddannelse.

Ud fra ovenstående problematisering af samfundssituationen og manglen på faglært arbejdskraft kan det således opfattes som nødvendigt at øge kendskabet til erhvervsuddannelserne og de muligheder denne type ungdomsuddannelse bringer med sig. Dette da kendskabet til erhvervsuddannelser viser sig at være væsentligt mindre udbredt end kendskabet til gymnasiale uddannelser. Kendskabet til uddannelsestyperne viser sig i denne sammenhæng at have indflydelse i flere aspekter af den unges beslutningsproces. Gymnasiale uddannelser forstås i vid udstrækning som en naturlig forlængelse af folkeskolen, hvorimod erhvervsuddannelser forekommer noget mere fremmede for det unge segment. Dermed er det ikke givet, at unge kender til de muligheder som erhvervsuddannelser bringer med sig, da de betragtes som målrettede særlige jobfunktioner uden mulighed for videreuddannelse. Dette resulterer i, at unge som ikke har en klar plan for deres karrieremæssige profil tenderer mod at vælge gymnasiale uddannelser for ikke at begrænse sine muligheder efterfølgende. I denne optik vil det endvidere være nyttigt at italesætte erhvervsuddannelser som mere åbne retninger, da der også her reelt set er mulighed for videreuddannelse, men at disse muligheder forekommer ukendte for det unge segment.

10. Litteraturliste

Andersen, Dines 2005: *"4 år efter grundskolen: 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne"*. AKF forlaget maj 2005

Benjaminsen, Lars 2006: "Sociale mekanismer og statistiske modellen - mellem tal og teori", i Bjerg Ole og Kaspar Villadsen (red.): *Sociologiske metoder - Fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*. Forlaget Samfundslitteratur, Narayana Press

Bordon, Raymond 2011: "Ordinary rationality: the core of analytical sociology", in Demeulenaere, Pierre: *Analytical Sociology and Social Mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press

Bourdieu, Pierre 1984: *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.

Bourdieu, Pierre 1996: *Symbolsk makt. Artikler i udvalg*. Norge: Pax forlag

Bourdieu, Pierre 1997: *Af praktiske grunde*. Gylling: Hans Reitzels Forlag

Bourdieu, Pierre 2014: "Symbolsk kapital og sociale klasser", i Hansen, Christian Sandberg (red.): *Socialt rum, symbolsk magt. Bourdieuske perspektiver på klasse*. København: Hexis. S

Danmarks Statistik 2011: DISCO-08: Danmarks Statistisks fagklassifikation. Danmarks Statistik. 1. udgave

Danske regioner 2017: *Fremtidens ungdomsuddannelser: Færre unge og øget konkurrence*. Danske regioner

Demeulenaere, Pierre 2011: *Analytical Sociology and Social Mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press

de Vaus, David 2001: *Research Design in Social Research*. London: SAGE Publications

de Vaus, David 2014: *Surveys in Social Research*. China: Routledge

Elster, Jon 1989: *Nuts and Bolts for the social sciences*. The United States of America: Cambridge University Press

Elster, Jon 2011: "Indeterminacy of emotional mechanisms", in Demeulenaere, Pierre 2011: *Analytical Sociology and Social Mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press

Groves, Robert M., Floyd J. Fowler, Jr., Mick P. Couper, James M. Lepkowski, Eleanor Singer & Roger Tourangean 2009: *Survey Methodology*. New Jersey: Wiley

Gundelach Peter 2011: "Stabilitet og forandringer", i Gundelach, Peter: *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*, Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Haagerup, Johanne 2015: "Gymnasieelever: Vi bliver pisket igennem uddannelsessystemet" i *Berlingske* d. 18.3 <https://www.berlingske.dk/samfund/gymnasieelever-vi-bliver-pisket-igennem-uddannelsessystemet> (20.01.2019)

Hansen, Vibeke Mikkelsen 2017: "I 2015 vil Danmark mangle 70.000 faglærte" *DR* (20. 01. 2019)

Hedström, Peter & Richard Swedberg 1996: "Social Mechanisms". *Acta Sociologica*, 39(3) 1996:281–308

Hedström, Peter 2005: *Dissecting the Social. On the Principles of Analytical Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Juul, Ida 2013: "Diskurser om ungdom og arbejdsliv – fra velfærdsstat til konkurrencestat", *Tidsskrift for arbejdsliv*, Nr. 3, 2013:9-23

Juul, Tilde Mette 2018: "Det 'sikre' valg i en uvis fremtid: En sociologisk analyse af unges motiver for valg af ungdomsuddannelse". *Aalborg Universitet*. Det Humanistiske Fakultet. Ph.D.-Serien Aalborg Universitetsforlag

Juul, Tilde Mette og Mette Pless 2015: "Unge uddannelsesvalg i tal - Midtvejsrapport i forsøgs- og udviklingsprojektet 'Fremtidens Valg og Vejledning'", *Center for Ungdomsforskning*

Jæger, Mads Meier 2009: Equal Access but Unequal Outcomes: Cultural Capital and Educational Choice in a Meritocratic Society. *Social Forces*, 87(4): 1943-1971

Jæger, Mads Meier & Anders Holm 2004: "Penge, (ud)dannelse, forbindelser eller brains. En test af fire forældreressourcers betydning for unges uddannelsesvalg i Danmark". *Dansk sociologi*, Nr. 3, 2004:67-85

Jørgensen, Mette 1998: "Ikke fri adgang til gymnasiet". *Information*, d. 12. oktober. <https://www.information.dk/1998/10/fri-adgang-gymnasiet> (21.01.2019)

Kjær, Victor Kjeldsen og Karen-Lise Krog: "Unge valg af ungdomsuddannelse. Et litteraturstudie", *Tænk tanken DEA*. København: Tænk tanken DEA

Long, J. Scott & Laurie H. Ervind 2000: "Using heteroscedasticity consistent standard errors in the linear regression model". *The American Statistician*. Vol 54, 2000:217-224

McIntyre, Lisa J. 2014: *The practical skeptic. Core Concepts in Sociology*. New York: McGraw-Hill Education

Mills, Carmen 2008: "Reproduction and transformation of inequalities in schooling: The transformative potential of the theoretical constructs of Bourdieu", in *British Journal of Sociology of Education* Vol 29, no. 1. Januar 2008 79-89

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2016: "Højere adgangskrav skal løfte fagligheden i gymnasierne" *Regeringen* (20.01.2019)

Mehlsen, Christian 2018: "Nutidige trends i unges brug af Facebook" *Companyoung* 26. juni 2018. <https://companyoung.com/article/nutidige-trends-i-unges-brug-af-facebook/> (21.01.2019)

Myers, Raymond H. 1990: "Classical and modern regression with applications", United States of America: Duxbury Press

Nielsen, Kasper Marc Rose 2018: "Er vejen bestemt på forhånd? Bedsteforældres betydning for uddannelsesvalg", *Tænk tanken DEA*. København: Tænk tanken DEA

Olesen, Henning Salling 2011: "Uddannelse: samfundsmæssig menneskeproduktion" i Andersen, Heine (red.): *Sociologgi - en grundbog til et fag*. Letland: Hans Reitzels Forlag

Overgaard, Anna Glent 2012: "Sejere at være forsker end faglært" i Ugebrevet A4 online d. 16.01.2012. https://www.ugebreveta4.dk/sejere-at-vaere-forsker-end-faglaert_14396.aspx (17.01.19)

Rasmussen, Johan 2012: "Mange "måske egnede" bliver studenter". *Gymnasieskolen*, d. 29. juni. <https://gymnasieskolen.dk/mange-maaske-egnede-bliver-studenter> (21.01.2019)

Ritzau 2018: "Efter reform: Markant færre elever går på erhvervsskoler" i *DR politik* 26. August 2018. <https://www.dr.dk/nyheder/politik/efter-reform-markant-faerre-elever-gar-pa-erhvervsskole> (20.01.2019)

Riis, Ole 2001: *Metoder på tværs. Om forudsætningerne for sociologisk metodekombination*. Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Riis, Ole 2005: *Samfundsvidenskab i praksis. Introduktion til anvendt metode*. Danmark: Hans Reitzels Forlag

Ritzer, George og Jeffrey Stepnisky 2014: *Sociological Theory*. New York: McGraw-hill education

Rosenberg, Morris 1965: *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

Sønderskov, Kim Mannemar 2014: *Stata - en praktisk introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag

Thomsen, Jens-Peter 2014: "Uddannelse" i Greve, Bent et. al: *Det danske samfund*. Slovenien: Hans Reitzels forlag

Thuesen, Frederik 2011: "Et interessant, men ikke nødvendigvis samfundsnyttigt job", i Gundelach, Peter: *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*, Danmark: Hans Reitzels Forlag

TNS Infratest Sozialforschung 2016: "SOEP 2016 – Erhebungsinstrumente 2016 (Welle 33) des Sozioökonomischen Panels: Jugendfragebogen, Stichproben A-L3" *SOEP Survey Papers* 346: Series A. Berlin: DIW/SOEP

Treiman, Donald J. 2009: *Quantitative data analysis - doing social research to test ideas*. San Francisco: Jossey-Bass

UCLA: ORDERED LOGISTIC REGRESSION | STATA DATA ANALYSIS EXAMPLES. Institute for Digital Research & Education. (<https://stats.idre.ucla.edu/stata/dae/ordered-logistic-regression/>) (10.05.2019)

Undervisningsministeriet 2019: "Hvad vælger eleverne, når de forlader grundskolen efter 9. og 10. klasse i 2019" *Styrelsen for IT og læring*, marts 2019

Uddannelses- og forskningsministeriet 2017: "Faktaark – Begrænsning af dobbeltuddannelser og undtagelser" *Uddannelses- og forskningsministeriet* 31. Januar 2017 (21.01.2019)

UG.dk 2018: "Uddannelse efter skolen" *Undervisningsministeriet*.

<https://www.ug.dk/6til10klasse/uddannelse-efter-skolen> (20.01.2019)

Underbjerg, Anne Marie 2016: "Lige adgang til uddannelse er ikke så lige endda", *SFI* 23. Juni 2016. <https://www.sfi.dk/nyt/nyheder/artikler/lige-adgang-til-uddannelse-er-ikke-saa-lige-endda/> (22.01.2019)

Wacquant, Loïc 1998: "Pierre Bourdieu". In R. Stones (Ed.), *Key sociological thinkers*. London: Macmillan Press

Webb, Jen et al. 2002: *Understanding Bourdieu*. London: SAGE Publications

Zeuner, Lilli og Peter Christian Linde 2017: "Livsstrategier og uddannelsesvalg. En kultursociologisk undersøgelse blandt elever i matematisk gymnasium og htx.", *Socialforskningsinstituttet*. København: Socialforskningsinstituttet

Østergaard-Thygesen, Sidse Frich 2018: "Hvad driver unges uddannelsesvalg opsamlingsrapport" *Tænketanken DEA*, d. 2. April

Bilag 1: Spørgeskema

Det udsendte spørgeskema kan tilgås i PDF-format ved at følge nedenstående link til Google-drev.

https://drive.google.com/file/d/1dhIdBwbm1QMuihx6gPK4pN_LRw8URL60/view?usp=sharing

Bilag 2: Variabeloversigt

Nedenfor ses en alfabetisk oversigt over de variable som indgår i regressionsanalyserne gennem specialet.

Variabeloversigt	
Variabel	Beskrivelse
Afklarethed	Ordinalt skaleret variabel som angiver, hvor afklaret den unge er i forhold til fremtidige karrieredrømme.
Anerkendelse og prestige med erhvervsuddannelse	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer hvor meget den unge forbinder erhvervsuddannelser med anerkendelse og prestige.
Anerkendelse og prestige med gymnasial uddannelse	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer hvor meget den unge forbinder gymnasiale uddannelser med anerkendelse og prestige.
Er startet ungdomsuddannelse på	Dummyvariabel som angiver, om den unge er startet på ungdomsuddannelse eller stadig er i folkeskole/efterskole.
Etnicitet	Dummyvariabel som angiver om den unge er etnisk dansk eller ej.
Fagligt niveau	Intervalskaleret variabel, som er genereret ved at summere den unges vurdering af eget fagligt niveau i henholdsvis dansk, matematik og fremmedsprog og indeholder udfald fra 0-30.
Fars stilling	Intervalskaleret variabel fra 1-9, som indikerer faderens stillings rangering ud fra DISCO-08.
Fars uddannelsesniveau	Ordinal skaleret variabel, som indikerer moderens højeste uddannelsesniveau.
Fremtidsmuligheder erhvervsuddannelser med	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer hvor meget den unge forbinder erhvervsuddannelser med fremtidsmuligheder.
Fremtidsmuligheder gymnasiale uddannelser med	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer hvor meget den unge forbinder gymnasiale uddannelser med fremtidsmuligheder.

Indtryk af gymnasiale uddannelser som målrettet fremtidige drømme	Intervalskaleret variabel fra 0-10, som indikerer, hvor meget den unge forbinder gymnasiale uddannelser med en uddannelse som er målrettet fremtidige drømme.
Indtryk af højt fagligt niveau på erhvervsuddannelser	Intervalskaleret variabel fra 0-10 som indikerer, hvor meget den unge forbinder erhvervsuddannelser med et højt fagligt niveau.
Kendskab til erhvervsuddannelser	Intervalskaleret variabel, som indikerer den unges kendskab til erhvervsuddannelser på en skala fra 0-10.
Kendskab til gymnasiale uddannelser	Intervalskaleret variabel, som indikerer den unges kendskab til gymnasiale uddannelser på en skala fra 0-10.
Knyttet til mor	Interval skaleret som indikerer hvor tæt knyttet den unge føler sig til sin mor, målt på en skala fra 1-5.
Køn	Dummyvariabel som angiver den unges køn.
Mors stilling	Intervalskaleret variabel fra 1-9, som indikerer moderens stillings rangering ud fra DISCO-08.
Mors uddannelsesniveau	Ordinal skaleret variabel, som indikerer moderens højeste uddannelsesniveau.
Niveau i matematik	Intervalskaleret variabel, som indikerer den unges selvvaluerede faglige niveau i matematik, målt på en skala fra 0-10.
Præferencer for højt fagligt niveau	Intervalskaleret variabel fra 0-10, som indikerer den unges præferencer for en ungdomsuddannelse med et højt fagligt niveau.
Tidsforbrug på informationssøgning	Intervalskaleret variabel som angiver hvor enig den unge er i, at denne har brugt lang tid på informationssøgning. Udfaldsrum mellem 1 og 5.
Uddannelsesrettede værdier	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer den unges præferencer for værdier som er rettet mod uddannelsen.
Værdier rettet mod norm og anerkendelse	Skala konstrueret ud fra eksplorativ faktoranalyse, som indikerer den unges præferencer for værdier som er rettet mod normer og anerkendelse, og dermed ikke retter sig mod uddannelsen i sig selv.

Bilag 3: Fagligt niveau

Nedenfor ses en multipel lineær regression med den unges selvvalgte faglige niveau som afhængig variabel.

Model 8.1.1a: Fagligt niveau

Mors stilling	0,3543** [0,1228]
Fars stilling	0,3620** [0,0872]
Konstant	16,8354
Forklaringsgrad	9,01%
n	320

*Angiver signifikans på minimum 0,05

** Angiver signifikans på minimum 0,01

[] Illustrerer robuste standardfejl

Bilag 4: Uddannelsesambitioner

Nedenfor ses en multipel ordinal logistisk regression med den unges uddannelsesambitioner som afhængig variabel. Unges uddannelsesambitioner behandles i denne sammenhæng, som den unges forventede uddannelsesniveau.

Model 8.1.1.b: Uddannelsesambitioner	
Køn	0,9048** (0,2405)
Interaktionsled mellem mors uddannelsesniveau og stilling	0,1562** (0,0484)
Mors uddannelsesniveau	-0,6589* (0,3063)
Mors stilling	-0,4389** (0,1636)
Fagligt niveau	0,2183** (0,0318)
Forklaringsgrad	12,66%
n	284

*Angiver signifikans på minimum 0,05
** Angiver signifikans på minimum 0,01
() Illustrerer standardfejl
